

**ALIKUL OSMONOV BEN, ŞAİRİ KIRGIZ'IN ADLI
ESERİN TEMATİK BİR İNCELEMESİ**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Muammer İĞDEŞ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zhyldyz ISMAILOV**

**ALIKUL OSMONOV BEN, ŞAİRİ KIRGIZ'IN ADLI ESERİN TEMATİK
BİR İNCELEMESİ**

Muammer İĞDEŞ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zhyldyz ISMAİLOVA**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi
Olarak hazırlanmıştır**

**Karabük
Temmuz 2023**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZET	8
ABSTRACT.....	10
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	12
ARCHIVE RECORD INFORMATION	13
KISALTMALAR	14
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	15
ARAŞTIRMANIN KONUSU	16
ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ.....	16
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	17
ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	17
KAPSAM ve SINIRLILIKLAR	17
1. BÖLÜM.....	19
KIRGIZLAR	19
1.1. “Kırgız” Adı	19
1.2. Kırgızların Tarihi	20
1.1.1. Çarlık Rusya Dönemine Kadar Kırgızlar	20
1.1.2. Çarlık Rusya Zamanında Kırgızlar	22
1.1.3. Sovyet Rusya Zamanında Kırgızlar	24
1.1.4. Kırgızistan Cumhuriyeti	26
1.3. Kırgızların Tarihsel Kültürü.....	27

1.4.	Kırgızlar'da Sözlü Kültür Geleneği.....	29
1.5.	Kırgız Yazılı Edebiyatı.....	35
2.	BÖLÜM.....	38
	ALIKUL OSMONOV'UN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	38
2.1.	Hayatı.....	38
2.2.	Edebî Kişiliği ve Eserleri.....	45
3.	BÖLÜM.....	54
	ALIKUL OSMONOV'UN ŞİİRLERİNDE TEMALAR.....	54
3.1.	Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Temalar	54
3.1.1.	Aşk.....	54
3.1.2.	Özlem	60
3.1.3.	Hüzün ve Utanma	62
3.1.4.	Veda.....	64
3.1.5.	Mûsikî	64
3.2.	Dini ve Sosyal Temalar	66
3.2.1.	Hastalık, Ölüm	66
3.2.2.	Ömür, Hayat.....	72
3.2.3.	Dünya	78
3.2.4.	Gençlik	79
3.2.5.	İnsan	81
3.2.6.	Kader.....	82
3.2.7.	Tevekkül	83
3.2.8.	Nasihat	84
3.3.	Tabiat İle İlgili Temalar.....	85
3.3.1.	Göl	85
3.3.2.	Dağ.....	89
3.3.3.	Ağaç.....	91
3.3.4.	Ana Yurt / Köy	93
3.3.5.	Yağmur	95
3.4.	Kadın ve Aile İle İlgili Temalar.....	96
3.4.1.	Çocuk, Evlat	97
3.4.2.	Gelin	102
3.4.3.	Yenge.....	103

3.5.	İşçi.....	105
3.6.	Vatan.....	108
3.7.	Kopuz.....	110
3.8.	Mezar Taşı.....	110
	SONUÇ	112
	KAYNAKÇA.....	114
	ÖZGEÇMİŞ	118

TEZ ONAY SAYFASI

Muammer İĞDEŞ tarafından hazırlanan “ALIKUL OSMONOV BEN, ŞAİRİ KIRGIZ’IN ADLI ESERİN TEMATİK BİR İNCELEMESİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA

.....

Tez Danışmanı, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. Savunma sınavı tarihi 04/08/2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan: Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI (BAİBÜ)

.....

Üye: Prof. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA (KBÜ)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Adı Soyadı : Muammer İĞDEŞ

İmza :

ÖNSÖZ

Kırgızlar, Türk tarihinde, Türkistan coğrafyasında, tarihi süreç içerisinde adını tarihi sayfalara yazarak bu günlere kadar gelen topluluklardan biri olmuştur. Kırgızlar, tarih sahnesine çıktıklarından itibaren adını ve bağımsızlığını kaybetmemek için çetin mücadeleler vermiştir. Kimi zaman bazı devletlerin himayesi altına girmek zorunda kalmış kimi zaman hürriyetleri için başkaldırıları sebebiyle zorluklarla bastırılmışlardır. Bunca zorluğa rağmen de kimliklerini kaybetmemek için büyük çaba sarf etmişlerdir. Kırgızlar yazılı kaynaklarını çok sonradan vermeye başlamaları sebebiyle tam bir kronolojik sırayla takip edebilmek zordur.

Kırgız halkının yaşamış olduğu olayların bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Aynı zamanda Rusların, Türkistan coğrafyasında yapmış olduğu bazı stratejiler sebebiyle Kırgız halkının ve diğer Türk boylarının kaynaklarını da ortadan kaldırmaya çalışmaları bu bölgedeki tarihin tam olarak aydınlatılmasına engel olmuştur. Buna rağmen Kırgızlar tarihten beri süregelen, ağızdan ağıza ve nesilden nesile aktarılan zengin sözlü kültürünü kaleme almaya başlar. Bu sürecin ilk dönemi Kol Cazma Adabiyatı olarak adlandırılır. Daha sonraları 1919 yıllarında başlayan süreçte asıl Kırgız yazılı edebiyatının temellerinin atılmaya başlandığı dönemdir. Bu dönemde birçok aydının Merkezî Pedagojik Eğitim Enstitüsü'nde eğitim aldıkları ve daha bu eğitim sürecindeyken eserlerini yayımladıkları görülür.

Merkezî Pedagojik Eğitim Enstitüsü'nde eğitim alırken eser veren Kırgız şairlerinden biri de Alıkul Osmonov'dur. Alıkul Osmonov kısacık ömrüne birçok şiir ve edebi çalışmalar sığdırmıştır. Alıkul Osmonov, henüz okuldan mezun olmadan verem hastalığına yakalanır ve daha sonrasında maddi imkansızlıklardan ve hastalığından dolayı geç mezun olur. Şairin mezun olduktan sonra bir dergide çalışması onun için hem geçim kaynağı olur hem de edebi çevrede kendisini geliştirmesine sebep olur.

Alıkul Osmonov'un hayatı boyunca her ne yaşamışsa elinden bırakmadığı, bırakmadığı tek şey kalemi ve kağıdı olmuştur. Şair, sevinse de üzülse de yorgun olsa da aşık olsa da hayatta her ne yaşamışsa bunları anlatmak için kalemine ve defterine

sarılır ve her şeyini onlarla paylaşır. Şairin yaşadıkları ve düşünceleri kaleminden satırlara dökülür.

Şairin şiirlerinde, hastalığından dolayı kendini zaman zaman güçsüz, yorgun hissettiği anlaşılır. Hastalığı onu biraz iç dünyasına iter. Şair kısacık ömründe, birçok ağır imtihandan geçer. Hatta şairin, otuz yaşında yazmış olduğu şiirler okununca şairin 70-80 yaşlarında hasta olan ve ecelini bekleyen bir ihtiyar gibi olduğu hissedilir. Fakat hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmaz. Hayata tutunmak için sebepler kovalar. Aşık olur, tabiata bakar tabiatın güç bulmaya çalışır. Osmonov, iç dünyasına takılıp kalmaz. Etrafını izler, Kırgız halkını gözlemler. Ölüme yaklaştıkça Kırgız halkına daha çok eser bırakmak ve daha çok yazmak için elinden geleni yapar ve boş durmaz. Vatanını ve milletini çok seven şair, şiirlerinde vatanından ve milletinden söz etmeyi unutmaz. Gençlere tavsiyeler verir, vatani için sıkıntılar çekmeye hazır olduğunu dile getirir.

Alıkul Osmonov Kırgız edebiyatında sadece şiir yazmaz. Çeviriler yapar, makaleler, tiyatrolar yazar. Hatta o birçok edebi türde eserler verir. Osmonov, kendini Shakespeare ile boy ölçüşecek kadar iyi bir şair olarak görür.

Vatanını ve milletini seven şair, halkına yön vermesiyle, şiirlerinde Kırgız halkına yer vermesiyle, her daim milletin yanında olmasıyla ve kendinden sonra gelen şairlere öncü olmasıyla Kırgız edebiyatında saygınlık kazanır. Alıkul Osmonov, 12 Aralık 1950'de hayata gözlerini yumar.

Yükseköğrenim hayatım sürecinde bana Kırgızistan'ı daha iyi tanımamı sağlayan değerli danışman hocam Prof. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA'ya, tez sürecim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI'ya, engin bilgileriyle desteğini esirgemeyen ve bu yolda bana ışık tutan Doç. Dr. Enver KAPAĞAN'a, fikirleriyle beni aydınlatan Doç. Dr. Saidbek BOLTABAYEV'e, yirmi yıldır daima yanımda olan ve beni destekleyen hayat yoldaşım, sevgili eşim Ayşe İGDEŞ'e teşekkür ederim.

ÖZET

Kırgızlar, tarih sahnesine çıktıklarından itibaren kimliklerini ve kültürlerini kaybetmemek için pek kanlı mücadeleler vererek günümüze kadar gelen topluluklardan birisidir. Uzun bir tarihi sürece sahip olan Kırgızların günümüze gelene kadar kültürel yelpazesi oldukça genişlemiştir. Kırgızlar pek çok toplulukla savaşmış, mücadeleler vermiştir. Kırgızlar yönetme kabiliyetleri ve verdikleri mücadeleler sebebiyle tarihte önemli yer tutmuştur. Aynı zamanda Kırgızlar edebiyat alanında da hatırı sayılır derecede etkili olmuştur. Kırgız halkının içinde çok değerli şahsiyetler yetişmiştir. Bunlardan biri de Alıkul Osmonov'dur.

Alıkul Osmonov, kısacık ömrüne rağmen halkı için değerli eserler bırakmış şairlerden biridir. O, genç yaşta birçok zorlukla karşılaşmış yılmadan bu zorlularla mücadele etmeye çalışır. Yakalandığı verem hastalığı onun iç dünyasına yöneltir fakat o daima iç dünyasında kalmaz. Etrafına bakıp şiirler yazar. Doğa ile konuşur. Doğa onu yaşam konusunda ümitlendirir. Kalem ve kağıdıyla dertleşir. Vatanını sever, ona özlem duyar. Şiirlerinde bu konulara yer verir. Bazen hastalığından dolayı hüzünlenir. Şiirlerinde hastalığıyla konuşur. Ama şikâyet etmez. Tevekkül eder. Kaderine razı olur.

2015 yılında büyük Kırgız şairi Alıkul Osmonov'un 100. doğum gününü anmak amacıyla Kırgızistan Başbakan Yardımcısı başkanlığında ulusal bir komite kurulup ülke çapında çeşitli etkinlikler düzenlenir. Bu etkinliklerin anısına Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı TÜRKSÖY, Alıkul Osmonov'un Türkiye Türkçesinde seçme şiirlerinden oluşan kitap yayınlamak istemiş olup Kojageldi Kuluyev'in önderliğinde Kırgız Türkçesinde kelime kelime çeviren Cıldız İsmailova, Dinara Asilbekova, Kalmamat Kulamşayev, Nurabübü Borsokeyeva ile edebi çevirisini yapan İbrahim Türkhan ve Kenan Çarboğa "Alıkul Osmonov Ben, Şairi Kırgız'ın" şiir kitabını yayınlamıştır.

Şairin şiirleri; Alıkul Osmonov ve şiirleri üzerine yapılan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kırgızların tarihi dört ana başlık altında incelenmiştir, sonrasında Kırgızların sözlü kültür geleneğinden ve yazılı edebiyatından

bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise Alıkul Osmonov'un hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölüm de ise Kojageldi Kuluyev'in derleyip ortaya koyduğu "Alıkul Osmonov Ben, Şairi Kırgız'ın" adlı eserdeki şiirleri temalar sınıflandırılıp alt başlıklar halinde incelenmiştir.

Alıkul Osmonov'un şiirlerindeki temaların incelemesi amacıyla hazırlanan bu çalışmada şiirler; Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Temalar, Dini ve Sosyal Temalar, Tabiat ile İlgili Temalar, Kadın ve Aile ile İlgili Temalar, İşçi, Vatan, Kopuz ve Mezar Taşı Teması olarak sekiz ana tema başlığı altında incelenmiştir. Bu inceleme sırasında şairin şiirlerinden örnekler verilerek pekiştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırgız Edebiyatı, Alıkul Osmonov, Şair, Şiir, Tema

ABSTRACT

The Kyrgyz are one of the communities that have survived to the present day by fighting bloody struggles in order not to lose their identity and culture since they emerged on the stage of history. The cultural spectrum of the Kyrgyz, which has a long historical process, has expanded considerably until today. The Kyrgyz fought and struggled with many communities. The Kyrgyz have had an important place in history because of their ability to rule and their struggles. At the same time, the Kyrgyz had a considerable influence in the field of literature. Very valuable personalities have grown up among the Kyrgyz people. One of them is Alikul Osmonov.

Alikul Osmonov is one of the poets who left valuable works for his people despite his short life. He faced many difficulties at a young age and tries to struggle with these difficulties without hesitation. The tuberculosis disease he is caught leads to his inner world, but he does not always stay in his inner world. He looks around and writes poems. He talks to nature. Nature gives him hope for life. He deals with his pen and paper. He loves his country and misses it. He includes these subjects in his poems. Sometimes he is sad because of his illness. He talks about his illness in his poems. But he doesn't complain. Thank you. He accepts his fate. Poet's poems

In 2015, to commemorate the 100 th birthday of the great Kyrgyz poet Alikul Osmonov, a national committee is established under the chairmanship of the Deputy Prime Minister of Kyrgyzstan and various events are organized throughout the country. In memory of these events, the International Organization of Turkic Culture TÜRKSÖY wanted to publish a book consisting of selected poems by Alikul Osmonov in Turkey Turkish. Under the leadership of Kojageldi Kuluyev, Cildiz Ismailova, Dinara Asilbekova, Kalmamat Kulamşayev, Nurabu Borsokeyeva, who translated word for word in Kyrgyz Turkish, and Ibrahim Turkhan, who translated it literally. Kenan Çarboğa has published the poetry book “I am Alikul Osmonov, the poet of Kyrgyz”.

This study on the poet's poems Alikul Osmonov and his poems consists of three parts. In the first part, the history of the Kyrgyz was examined under four main

headings, then the oral culture tradition and the written literature of the Kyrgyz were mentioned. In the second part, information is given about the life, literary personality and works of Alikul Osmonov. In the third chapter, the poems of Kojageldi Kuluyev's "Alikul Osmonov, I'm, the Poet Kyrgyz" compiled and put forward by the themes were classified and examined in sub-titles.

In this study, which was prepared to examine the themes in Alikul Osmonov's poems; Themes based on the inner world of the individual, Religious and Social Themes, Themes Related to Nature, Themes Related to Women and Family, Worker, Homeland, Kopuz and Tombstone Themes were examined under eight main themes. During this examination, it was reinforced by giving examples from the poems of the poet.

Keywords: Kyrgyz Literature, Alikul Osmonov, Poet, Poetry, Theme

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Alıkul Osmonov Ben, Şairi Kırgız'ın Adlı Eserin Tematik Bir İncelemesi
Tezin Yazarı	Muammer İĞDEŞ
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	04/08/2023
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	118
Anahtar Kelimeler	Kırgız Edebiyatı, Alıkul Osmonov, Şair, Şiir, Tema

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Alikul Osmonov I, A Thematic Analysis of the Poet Kyrgyz
Author of the Thesis	Muammer İĞDEŞ
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	04/08/2023
Field of the Thesis	Department of Turkish Language and Literature
Place of the Thesis	UNIKA- IGP
Total Page Number	118
Keywords	Kyrgyz Literature, Alikul Osmonov, Poet, Poem, Theme

KISALTMALAR

C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
haz.	: Hazırlayan
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: ve benzeri
YKY	: Yapı Kredi Yayınları

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Kırgız-Kiril	Kırgız-Latin	Kırgız-Kiril	Kırgız-Latin
А а	A a	О о	O o
Ә ә	Ä ä	Ө ө	Ö ö
Б б	B b	П п	P p
Ж ж	C c	Р р	R r
Ч ч	Ç ç	С с	S s
Д д	D d	Ш ш	Ş ş
Е е	E e	Щ щ	Şç
Ф ф	F f	Т т	T t
Г г	G g	Ц ц	Ts ts
Х х	H h	У у	U u – (U)w
Ы ы	I ı	Ү ү	Ü ü
И и	İ i	В в	V v
К к	K k	Й й	Y y
Л л	L l	Я я	Ya ya
М м	M m	Ю ю	Yu yu
Н н	N n	З з	Z z
Ң ң	Ñ ñ		

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu 20. Yüzyılda Kırgız edebiyatında önemli bir yere sahip olan Alıkul Osmonov'un, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı TÜRKSOY'un 2015 yılında Kojageldi Kuluyev'in yayınlamış olduğu "Alıkul Osmonov Ben, Şairi Kırgız'ın" adlı derlemesindeki şiir kitabında işlenen temaların incelenmesi üzerinedir. Yapılan bu çalışmada şairin şiirlerindeki temalar incelenirken onun yaşamış olduğu zorluklardan, yaşadığı dönemdeki siyaset ve toplumun durumundan, Kırgız edebiyatının modern anlamda yeni yeni oluşmasından etkilenmesi kaçınılmaz olduğundan bu durumlar göz önünde bulundurularak şiirleri incelenmiştir. Kırgız edebiyatında geniş bir yer edinen şairin şiirleri ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu araştırmada şairin şiirleri tasnif edilip alt başlıklarla örnekler verilerek daha detaylı biçimde incelenmesi ve hayatla şiirleri arasında bir köprü olduğuna dikkat çekilmesi amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Yapılan bu araştırma ile amaçlanan, 20. yüzyıl Kırgız şair ve aydınlarından biri olan Alıkul Osmonov'un eserlerindeki temalar ile şairin hayata bakış açısı, hayatı ve fikirleriyle olan bağlamına dikkat çekmektir. Şairin, kısacık hayatı boyunca şiirlerinde; yaşadığı sıkıntılara, halkına ve vatanına verdiği öneme, halkın durumuna, hastalığından dolayı umudunu kesmeyip hayata tutunma çabalarına, aşka verdiği değere, tabiata olan bakış açısına vb. birçok konuya yer verir. Şairin şiirlerinde yer verdiği bu temalar onun hayatı ve yaşadığı dönem hakkında pek çok bilgi verir. O, şiirlerinde cansız varlıkları ya da vatanını kişileştirerek adeta onlarla konuşur. Hatta bu varlıklar bazen onun şiirlerinde sevdiği kadın gibi olur. Alıkul Osmonov, hayatı boyunca sadece şiirler yazmamıştır. O, genç yaşında tercümenin değerini anlayarak birçok edebi eseri tercüme etmiştir. Dergilerde çalışmıştır. Kırgız edebiyatında yapılan yanlışlara makale yazarak cevap vermiştir. Rusların uyguladığı baskılara karşı sessiz kalmayıp Kırgız kültürüne sahip çıkmaya çalışmıştır. Alıkul Osmonov'un şiirlerine bakıldığında onun ölüm karşısında çaresiz kaldığı ama ölümün gelmesini beklemediği, daima halkı için çalışıp çabaladığı anlaşılır. Şairin şiirlerinde Kırgız halkına nasihatlerde bulunduğu da görülür. Onun ölüm karşısında isyankâr olmadığı anlaşılır. Şairin şiirleri incelendiğinde hem bireysel hem de toplumsal konular hakkında şiirler

yazdığı görülür. Osmonov'un yaşadığı dönemde edebiyatın temelleri yeni yeni atılmaya başlamışken şiirleri ile gelecek nesillere ve şairlere ışık tutması açısından önemlidir. Ayrıca yeni ve farklı temalarda şiir yazması halkını ve vatanını çok sevmesi tabiata yönelmesi ve şiirlerinde iç dünyasına yer vermesi sebebiyle önem arz eder. Bu sebeple yapılan bu çalışmayla nesilden nesile aktarılan şiirlerin tematik olarak incelenmesi ve şairin hayatıyla şiirleri arasındaki bağlamın anlaşılması ve dönemine damga vuran şairin günümüzdeki gençlerin ve edebiyatla ilgilenen herkese şairin daha yakından tanıtılması hedeflenmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada, araştırmanın konusu ile ilgili sözlük, kitap, ansiklopedi, makale, bildiri, kütüphane taraması gibi yöntemler kullanılmıştır. Kojageldi Kuluyev'in derleyip ortaya koyduğu "Alıkul Osmonov Ben, Şairi Kırgız'ın" adlı şiir kitabında yer alan şiirler, öncelikle ana temaları tasnif edilip daha sonra bu temalar tekrardan alt başlıklara ayrılmıştır. Şiirlerdeki temalar hakkında bilgiler verilerek şiirlerden örneklerle yorumlama tekniği kullanılmıştır. İlk bölümde Kırgızların tarihi kültürü ve edebiyatı ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Alıkul Osmonov'un hayatı, eserleri ve edebi şahsiyeti hakkında malumatlar yer almaktadır. Son bölümde ise şairin şiirlerindeki temalar tasnif edilerek şiirleri ile yorumlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu tez çalışmasında Kırgız şair, Alıkul Osmonov'un hayatı ve şiirleri arasındaki bağlama dikkat çekmek hedeflenmiştir. Şairin şiirleri yaşadığı dönem, kültürel, dini, sosyal, bireyin iç dünyası ve benzeri konular açısından bilgi vermesi, yaşadığı dönem özellikleri, kendi hayatı ve fikirleri hakkında bilgi edinmeye çalışılmıştır.

KAPSAM ve SINIRLILIKLAR

Alıkul Osmanov şiirleri hakkında yapılan çalışmaların yetersizliği bizi bu çalışmaya yönlendirmiştir. Ayrıca Alıkul Osmanov'un Türk dünyasında tanınmasının

sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle eserlerini Türkiye Türkçesine çevrilmiş eserin yok denecek kadar azlığı göze çarpmaktadır. Bundan dolayı derleme eser olan Kojageldi Kuluyev hazırladığı “Alıkul Osmanov Ben, Şairim Kırgız’ın” isimli eserdeki şiirlerin tematik olarak incelenmesi çalışmamızın başlıca unsurudur. Alıkul Osmanov hakkında akademik olarak sadece İsmail Turan Kallimci’nin “ Çağdaş Kırgız Şiiri ve Alıkul Osmanov’un Kırgız Şiirindeki Yeri” Hatice Kaya’nın “Modern Kırgız Edebiyatı şairi Alıkul Osmanov’un Hayatı-sanatı ve Şiirler” adlı tezi ile Prof.Dr. Emine Gürsoy-Naskalli, Dr. Öğr. Üyesi Kemal Göz ‘ün “Kırgız Şair Alıkul Osmanov’un Hayatı ve İlk Dönem Eserlerine Dair” gibi çok nadir olan makaleler şairin ülkemizde tanınırlık bakımından yetersiz olduğunu göstermiştir. Ayrıca 20.yüzyılın ilk yarısında Sovyet dönemi Kırgız Edebiyatının günümüz Türkçesiyle yeterince tercüme olmaması araştırmamızın sınırlandırılmasına yol açmıştır.

1. BÖLÜM

KIRGIZLAR

1.1. “Kırgız” Adı

Kırgızlar, tarih boyunca Orta Asya’da adından söz ettiren ilk boylardan olma özelliğine sahiptir. Kırgızların isimlerinin çok eski zamanlara kadar dayandığı bilinmektedir. Yapılan araştırmalara göre Kırgız isminin geçtiği ilk kaynakların Çinlilere ait olduğu belirtilir. Kırgızlar, tarih sahnesine çıkıp adını günümüze kadar koruyarak getirmeyi başaran önemli Türk boylarındandır (Kundakcı, 2019, s. 15). “Kırgız” kelimesine Kırgızların bulunduğu coğrafyadaki diğer milletlerin kaynaklarında bahsedilmesi onların o coğrafyada ne denli etki ettiğini gösterir niteliktedir (Kayıpov, 2005, s. 13)

“Kırgız” adına ilk olarak Çinlilerin yaşadıkları olayları günü gününe tuttıkları vakayinamelerde rastlanır. Bu vakayinamelerde “Kırgız” adından ‘Kien-Kun’, ‘K’i-Ku’, ‘Kie-Kou’, ‘Hsia-Chia-Ssu” olarak bahsedilir (Kayıpov, 2005, s. 13). Çin kaynakları haricinde “Kırgız” adından Arap ve Pers literatüründe ‘Kır-Kız’, ‘Hır-Hız’; Tibet literatüründe ‘Gir-Kis’; Yunan kaynaklarında ‘Her-Kis’, ‘Hir-kis’; eski Türk ve Yunan literatürlerinde ise ‘Kırgız’ şeklinde geçtiği belirtilmektedir (Kulamshaeva, 2016, s. 76-77).

Diller hakkında araştırma yapan bilim adamları dilin tarihi süreç içerisinde bazı ses ve şekil özelliklerinin yanı sıra mana olarak da değişebileceğini belirtirler (Bayırbaş, 2016, s. 215-231). Bu bilginin ışığında “Kırgız” adının da tarihi dönemler içinde ses ve şekil özelliklerine göre değiştiği gözlemlense de tam manasıyla asıl anlamını kaybetmediği gözlemlenmiştir (Kalkan, 2006 s. 35).

“Kırgız” ismi ile ilgili dilbilimcilerin ve tarihçilerin araştırmalarına göre bazı öngörülerde bulunulmuştur. Zeki Veli Togan; “kırk” ve “er” kelimelerinin “kırk kişi”, Radlov; “kırk” ve “yüs” sözcüklerinin bir araya gelerek oluştuğunu N. Baskakov’un ise “kırığ” ile “Oguz” kelimelerinin yan yana gelerek “Kızıl Oğuzlar” anlamında olduğu görüşlerini ifade etmişlerdir (Saytlkanova, 2019 s. 55-56). Tarih içinde yapılan diğer araştırmacıların ise “Kırgız” adı ile ilgili ifade ettikleri anlamlar şu şekildedir: Radloff’a göre “Kırk Yus”, “Kırk Yüz”, “Kırk Jüs”, D. Aytmuratov a göre ise “Siyah Saçlı Halk” anlamına gelen “Kırk Kız” dır (Arıklı, 2015 s. 27).

Tarih boyunca insanlar sayılara pek çok anlam yüklemişlerdir. Bunlardan bir de elbette “Kırgız”lardır. Kırgızların tarihi kaynaklarına bakıldığında “kırk” sayısının önemli olduğu ve yine kırk kahramandan bahseden efsanelerinin olduğu bu isme kaynak olabilme ihtimalini oldukça artırmaktadır (Çengel, 2005 s. 28).

1.2. Kırgızların Tarihi

Kırgızlar, tarihi süreç içerisinde pek çok zorlukla karşılaşmış olsa da yine de tarih sahnesinden silinmeyerek adının, varlığının ve benliğinin günümüze kadar gelmesini sağlayan yegâne milletlerden biri olmuştur. Orta Asya denilen coğrafi bölgede tarihi, antropolojik, kültürel vb. birçok araştırmalar yapılmıştır. Yapılan bu araştırmalara göre “Orta Asya”nın “Türklerin İlk Anayurdu” olarak kabul edildiği görülür. Türklerin ilk anayurdu olarak kabul edilen bu coğrafyada Türklerin tarih içerisinde yapmış olduğu birçok siyasi ve coğrafi hareketliliğin bölgeyi oldukça etkilediği görülür. Ayrıca bu bölgenin Türklerin tarihleri ve kökleriyle bütünleştiği bir bölgedir (Budak, 2000, s. 10,11). Kırgızların tarihini dört dönemde incelemek elzemdir (Roux, 2014, s. 203).

1.1.1. Çarlık Rusya Dönemine Kadar Kırgızlar

Tarihte adından sıkça söz ettiren Kırgızlar, MÖ. 200’lü yıllarda ilk bağımsız devletlerini kurmuşlardır. Fakat bağımsızlıkları Hunlarla karşılaşana kadar sürmüştür. Kırgızlar, Hunlarla girdikleri mücadelenin sonunda onların hakimiyetini kabul etmek zorunda kalmışlardır (Saray, 1993, s. 14). Fakat Kırgızların, Hunların hakimiyeti altında kalmaları da pek uzun sürmez. Hunların gittikçe zayıflayan otoritesini fırsat bilen Kırgızlar, “Hakas” ismiyle bağımsız, yeni bir devlet kurarlar (Kulamshaeva, 2016, s. 83). Kurmuş oldukları bu devletin de zamanla siyasi otoritesinin ve gücünün zayıfladığı görülür. Kırgızlar, Mu-Kan Kağan döneminde I. Göktürklerin hakimiyetini kabul ederek MS. 560 yılında Göktürklerin himayesi altına girerler. Lakin bu durum 630 yılında son bulur (Işık, 2016, s. 244). Bağımsızlık aşkıyla yanan Kırgızların Göktürk devletini himayesini kabul etmeleri mecburi olmuştur (Kundakçı, 2019, s. 15).

Kırgızlar gerek I. Göktürk devletinin gerek II: Göktürk devletinin hakimiyeti altındayken de daima bağımsızlıklarını düşünüp bununla mücadele etmeye çalışmışlardır. I. Göktürk devletinden sonra II. Göktürklerin hakimiyeti altına girmeye mecbur kalan Kırgızlarla mücadele etmenin kolay olmadığı Köktürk Kitabeleri'nde yazılan satırlardan anlaşılmaktadır (Budak, 2000, s. 16).

Zamanla II. Göktürk devleti siyasi gücünü kaybetmeye başlaması ve Kırgızların gücünden de çekinmesinden dolayı Kırgızları, Uygurların himayesi altına vermek zorunda kalır. Ama Kırgızlar kendi üzerlerindeki bu yeni siyasi hakimiyeti kabul etmezler ve Uygurlarla tekrardan bağımsızlıklarını kazanabilmek için silahlı mücadelelere başlarlar. Bu mücadelelerin neticesinde bağımsızlık özlemi çeken Kırgızlar özgürlüklerine kavuşur (Arat, 1992, s. 735-741).

Kırgızlar gerek yaşadıkları coğrafya gerek o zamana kadar vermiş oldukları çetin mücadeleler hasebiyle diğer toplulukların kendilerinden çekinmelerine yol açmıştır (Erdem, 2000, s. 63). Tarih boyunca da adından sıkça söz ettiren Kırgızların 840 yılından sonraki dönemi için kaynaklarda “Kırgızların büyük devlet dönemi” olarak geçer. Kırgızlar bu dönemde gücüne güç katmıştır fakat bu dönem kısa sürmüştür (Ölçekçi, 2014, s. 16). Kırgızların kurdukları bu devlete Kara Hitaylar tarafından son verilerek yeniden bağımsızlıklarını kaybetmelerine sebep olmuştur (Kasapoğlu Çengel, 2017, s. 27). Kırgızlar buldukları bölgede Çinlilerin baskılarına daha fazla dayanamayıp Kırgızların günümüze kadar hayatlarını sürdürdükleri ve vatan olarak benimsedikleri topraklara göç etmeye mecbur olurlar. 13. yüzyıla geldiğinde Cengiz Han'ın bağımsız olarak kendi devletini kurduğu görülür. Kırgızların da bu coğrafyada Cengiz Han'ın gücünü zorla da olsa kabul ederek onun hakimiyeti altına girerler. Kırgızlar tarih sahnesine çıktı çikalı özgürlüğüne zarar veren, özgürlüğünü kısıtlayan her devlete ve millete er ya da geç başkaldırırlar. Bu başkaldırı Kırgızlar bekledikleri sonucu vermediği gibi milletinden birçok insanın da ölmesine sebep olur. Bu kanlı ayaklanmanın ardından 1399 yılında “Oyratlar” ile işbirliği yaparak tekrardan Moğollara karşı isyandan bulunan Kırgızlar bu sefer başarılı olarak tekaradan özledikleri hürriyetlerine kavuşurlar (Saray, 1993, s. 17,18).

Tarihi süreç içerisinde Kırgızlara bakıldığında varlıklarını bağımsız olarak sürdürmek istedikleri görülür. Fakat bu istelerinin genel olarak kısa sürdüğü görülür. Aslında bunun altında ciddi bir sebep yatar. O da Kırgızların diğer milletlerin yanında

güçsüz ve otoritesiz olmasıdır. Kırgızların, 1425 yılında öncelikle Timur'un daha sonra da Özbeklerin egemenliğinin altına girdikleri görülür. Moğolların bu dönemde de bölgede hakimiyetini sağlayabilmek amacıyla bu sefer Özbeklerle çatışmalara başlar. Özbekler Moğollar karşısında tam hakimiyeti sağlayamayarak Kırgızları korumakta zorlanır. Bu olay karşısında Kırgızlar ikiye bölünür. Bir kısmı düşmanlara karşı savaşmak için güneye "Pamir" ve "Kaşgar'a doğru giderler. Bir kısmı ise Özbeklerin yanında daha fazla barınamayarak daha kuzeye yani Kazakların hakim olduğu coğrafyaya giderek Kazakların otoritesini kabul ederek onlarla yaşamak zorunda kalırlar (Saray, 1993, s. 29-37).

XVII. yüzyılın başlarına kadar Kırgız ve Kazakların bu coğrafyada birlikte yaşadıkları görülür. Moğollar bu toprakların da hakimiyeti altında olmasını ister. Bu istek ile beraber bölgedeki huzur bozulup büyük mücadeleler başlar. Kalmuklar; doğudan, kuzeyden de Ruslar sıkıştırmaya başlar. Kırgızlar bu dönemde çatışmalar da Kalmukların otoritesini kabul etmek mecburiyetinde olurlar (Kundakçı, 2019, s. 17).

Bu yüzyıldan sonra Orta Asya'da yaşayan boylar arasında da kendi bağımsızlıklarını ellerine alabilmek ve yaşadıkları toprakların hududlarını daha da genişletebilmek amacıyla çatışmalar başlar. Türk boylarının kendi aralarında yapmış oldukları bu çatışmalardan yararlanabilmek amacıyla Ruslar bu topraklara gelmeye başlar (Koşoyev, 2006, s. 166-167; Çeçen, 2003, s. 486-487).

1.1.2. Çarlık Rusya Zamanında Kırgızlar

Türk boylarının Orta Asya'da bir birlik oluşturamayıp kendi aralarında çatışmaya başlamaları hasebiyle bölgedeki Türk hakimiyeti zayıflamaya başlar. Bunu fırsata dönüştüren Ruslar Türk toprakları olarak bilinen bu coğrafyayı işgal ederler. Ruslar hakimiyeti altına aldıkları toprakları kendince tasnif ederek çeşitli isimlerle adlandırır. Bu topraklarda tam olarak hakimiyeti sağlamak isteyen Ruslar, çeşitli kanun ve kurallar çıkararak yönetir. Aslında Ruslar sömürgeci sistemin hedeflediği önce toprakları bölüp sonra da yönetme politikasını birebir uygulamaya başlar. Yeraltı ve yerüstü zenginliklere sahip olan Kırgız toprakları hem stratejik hem de coğrafi koşullardan dolayı diğer devletler ve milletler tarafından da oldukça önem arz etmektedir. Rusların yapmış olduğu planlar sebebiyle Kırgızlar tarih boyunca birçok zarar görmüşlerdir. Ruslar bu toprakları işgal ederek Kırgızların pazar ve

işgücünden de yararlanmak istediği açıkça görülür. Hatta Kırgız köylerine de kendi milletini yerleştirerek bu topraklardaki Rus nüfusunu da yükseltme politikası güder. Ruslar, uyguladığı bu politikaya baş kaldıran kim varsa ona karşı çıkmaktan geri kalmaz. Hatta Kırgızların can pahasına da olsa gözünü hiç kırpmadan kendi politikasını uygulamaya devam eder (Özgen , 2014 s. 17-18).

Çarlık Rusya neredeyse bölgedeki Türk boylarının ve Kırgızların ellerini ve kollarını bağlayacak derece bir dizi kanun çıkarıp kural koymuştur. Ruslar hakimiyeti sağlayabilmek için zaman zaman baskı, zaman zaman tehdit ve zulümle bölgeyi yönetmeye çalışmışlardır. Ruslar bu topraklara kendilerince öyle bir sistem getirmiştir ki; bu sisteme göre toplumla ilgilenen ve küçük de olsa bir gruba hitab eden insanları dahi kendi amaçlarına hizmet etmesini planlayacak şekilde düzenlemiştir. (Yazı, 2007, s.28-29).

Zengin ve bereketli Kırgız topraklarını işgal eden Ruslar, bu topraklardaki emellerine ulaşabilmek için uyguladığı politikayı günden güne artırarak devam eder. Kendi halkını, Kırgız topraklarına yerleştirme politikası 1868 yılında başlayıp bu yüzyılın sonuna kadar devam eder. Bu bölgeye yerleşen Ruslarla birlikte Rus köylerinin de arttığı görülmektedir. Günden güne Rus nüfusu artar ve toprakları genişler. Kırgızlar ise Rus baskılarının altında ve daha dar topraklarda yaşamaya mahkum bırakılırlar. Ruslar, Kırgızlara çadır başına toprak biçerken Rusların her ferdi için toprak verdiği ve adaletsizlikle bölgeyi yönettiği bu şekilde gözler önüne serilir. Gün geçtikçe Kırgızların bu topraklarda yaşaması iyice zorlamaya başlamıştır. Çünkü artık Kırgızlar tarım arazilerinin üzerinde söz sahibi değillerdir. Büyükbaş hayvancılıktan küçükbaş hayvancılığa geçmişlerdir. Aynı zamanda ellerindeki hayvanlar ve yaşadıkları topraklar üzerinden de ağır vergilere tabi tutuldukları görülür (Tekin, 2010, s. 25-27).

Rusların, Kırgızlara sadece siyasi ve ekonomik alanlar dışında dini olarak da baskı uyguladıkları görülür. Rusların yapmış oldukları bu baskılara daha fazla dayanamayan Kırgızlar, ayaklanmaya başlar. Ancak bu ayaklanmalar sonucu Kırgızlar bekledikleri sonucu elde edemezler. Hatta bu ayaklanmalar kanlı ve sert bir şekilde Ruslar tarafından bastırılır. Kırgızlar bu bastırılma neticesinde tekrardan Ruslar'a teslim olmak istemezler. Andican'da imam olan "İşan Muhammed Sabiroğlu" liderliğinde Kırgızlar tarafından bir isyan daha başlar. Kırgızlar siyasi otorite ve

hakimiyete sahip olamadığı gibi bilim, teknik ve teknolojide de Ruslar karşısında yetersiz kalması sebebiyle bu isyan da sert bir şekilde Ruslar tarafından bastırılır. İsyanın çıkmasına sebep olan lider ve taraftar olan ne kadar insan varsa idam edilir (Tekin, 2010, s. 31-32).

Ruslar karşısında Kırgızların gittikçe güçsüzleştiği ve fakirleştiği görülür. Ruslar, Kırgızlar üzerindeki hakimiyetini korumak için hiçbir diktatörlükten çekinmez. Kırgızlar ellerindeki bereketli arzilerinden olur. Bunun neticesinde fakir ve sefalet içinde yaşamaya mecbur bırakılırlar. Ruslar, kırgızları sömürdükçe sömürür. I. Dünya Savaşı'na katılan Ruslar gerekli askeri desteği ve maddi gücü Türki coğrafyalardan toplar. Hatta onları cephenin arkaplanında kendilerine destek olmaya zorlar (Yazı, 2007, s. 35-37).

Ruslar Kırgızların kendilerine yardım etmeleri için öncelikle “Kırgızlar için mecburi askerlik vazifesi” kanununu çıkarır ve Kırgızlara mecburi askerlik yapımlarına zorlar. Kırgızlar daha fazla Rusların bu baskıları altında yaşamaya dayanamazlar ve yine isyan ederler. Fakat milli beraberliklerinin olmayışı, Rusların karşısında fakir olmaları ve yeteri kadar teçhizata sahip olmamalarından dolayı bu isyan da başarısız olarak Rusların teknolojik silahlarıyla Kanlı bir şekilde bastırılır. Bu olay neticesinde onlarca Kırgız halkı feci bir şekilde ölür. Rusların yapmış oldukarı bu hunharca olaylar karşısında Kırgızlar kendilerince cennet vatan olan bu toprakları bırakıp Çin'e göçmek mecburiyetinde olurlar. Oldukça ses getiren bu olay tarihi kaynaklara “Ürkün Vakası” olarak geçer. Kırgızların, kendi topraklarından ayrılarak Doğu Türkistan'a doğru yapmaya mecbur bırakıldığı bu sürgün sırasında birçok zorluk yaşarlar. Açlık, sefalet, yorgunluk, hava koşulları vs. hasebiyle halkın yüzde yirmi beşinin bu yolculuk esnasında vefat ettiği tarihe not olarak düşülür (Çorotekin, 2002, s. 474-475; Dıykanbayeva, 2004, s. 8,9 ;Saray, 2002, s. 444-445).

1.1.3. Sovyet Rusya Zamanında Kırgızlar

1917 yılında yapılan Şubat ve Ekim devrimleri görünüşte Çarlık Rusya'nın ekonomik, siyasi ve askeri gibi birçok yönden düzenini nihayete erdirir. Fakat hiçbir şey görüldüğü gibi değildir. Çünkü yapılan bu ihtilallerle birlikte parçalanma döneminde olan Rusya'nın tekrardan eski gücünü toplamasını elde eder (Kara, 2013, s. 1753).

Yapılan ihtilaller neticesinde Bolşevikler idareye geçer. Türkistan topraklarında ise “İşçi, Asker ve Köylü Şuarası” oluşturarak Türkî coğrafyaları yönetmeyi sürdürürler. Biraz zaman sonra “Geçici Hükûmer Encümeni” oluşturulur. Bu encümenin üyeleri genel olarak Çarlık Rusya’da Çar için çalışan kişilerdi. Fakat bu kurul üyelerinin arasında az da olsa Türkî coğrafyalardan üyeler de bulunuyordu. Bu üyeler Türkistan halkı için çok bir şey yapamayacaklarının farkındalardı ; ama az da olsa özgürlük rüzgârlarının esmesi Türkistan halkının bağımsızlıkları için bir umut meşalesi olmuştur. Bu dönemde ufaktan ufağa da olsa Kırgızların yaptıkları toplantılar ve katıldıkları kongreler eticesinde Ruslara karşı siyasi bir oluşum içerisinde olurlar (Saray, 1993, s. 55-56).0

Tarih boyunca birlik ve beraberlik konusunda bir araya gelemeyen Türkistan halkının bu dönemde birlik oluşturabilmek için bir araya geldikleri ve bunun için birçok kongre ve meclis oluşturarak Bolşeviklere karşı bu şekilde mücadele ettikleri dikkat çeker (Kundakçı, 2019, s. 19). Buna örnek olarak verebilecek önemli meclislerden biri de 1921’de Zeki Velidi Togan önderliğinde oluşturulan “Türkistan Milli Birliği”dir. Bu birlik siyasi olarak pek bir şey yapamasa da Türk boylarının bir araya gelip beraberlik oluşturmaları Rusya için tehlike arz eder. Rusya kendisi için tehlike arz eden bu birliği bozabilmek için geçmişte aralarında yaşadıkları problemleri gün yüzüne çıkararak aralarına fitne sokar. Bu fitne karşısında birbirleriyle anlaşamayacaklarını anlayınca Türk boylarına buldukları coğrafya da ayrı ayrı otonom sistemle birliği parçalara böler. 1924 yılında Ruslar Kırgızların yaşamış olduğu bölgeyi “Özerk Bölge Statüsü” ilan eder ve 1926’da SSBC’ye bağlı olarak “Kırgız Özerk Cumhuriyeti” kurulur (Pay, 2015, s. 21).

Rusya siyasi olarak stratejilerine durmaksızın devam eder. SSBC, bulunduğu konumu daha da güvenli hale getirebilmek için bazı “Lenin başkanlığı” sırasında bazı hamleler yapar. SSBC bu dönemde Bolşevikler hariç diğer dernekleri pasif hale getirir ve tek partili bir siyaset tatbik eder. Lenin’den sonra bazı ihtilaflar gün yüzüne çıkar. Daha sonra Stalin başkan olur. Stalin tarım arazilerinin birlikte kullanılması için bir uygulama getirir. Bu politika yüzünden halkın elindeki araziler çeşitli bahanelerle ellerinden alınır. Yapılan bu yeni uygulamaya kim başkaldırırsa sonu ya ölüm olur ya da bu coğrafyalardan sürülür. Bu zaman diliminde Kırgızlar yine zor zamanlar yaşar. Tarihte bu olaylardan “Repressiya Cıdırı (Baskı Yılları)” olarak bahsedilir (Özgen , 2014, s. 25-26).

Sovyet sistemin yapmış olduğu stratejik tavırlar ve keyfince vermiş olduğu kararlar Kırgızistan'ın bağımsızlık ilkesi ters düşmesi hasebiyle anayasada ve yaşam şartlarında da bazı değişikliklere gitmek kaçınılmaz olmuştur. Bu fikirle birlikte bağımsızlık adına bazı çalışmalar yapılır. 1993 yılının Mayıs ayında “Yeni Anayasa” onaylanır. Bağımsızlıklarına kavuşan Kırgızistan halkı Rusların oluşturdukları ekonoik tahribattan kurtulabilmek için türlü türlü atılımlar yapar. Bunlardan en önemlilerinden biri de Rusların dayatmış oldukları Rus Rublesi yerine milli para birimi olan “Som” un 11 Mayıs 1993'te kullanılmaya karar verilmesi olur. (Budak, 2000, s. 44-45).

1.1.4. Kırgızistan Cumhuriyeti

Tarih sahnesine çıktıkları zamanlardan itibaren bağımsızlıkları için mücadele eden, gerektiğinde canını veren Kırgızlar için bağımsızlık güneşinin doğduğu yıllar gelir. Kırgızlar, tarih 31 Ağustos 1991'i gösterdiğinde “Kırgızistan Cumhuriyeti” adıyla bağımsızlıklarını ilan ederler. Askar Akayev de bu milletin ilk cumhurbaşkanı olma şerefine nail olur (Gürbüz, 2004, s. 419-447).

Kurulan bu yeni devletin başkenti “Bişkek”tir. Kırgızistan Orta Asya'da yer alır. “Kırgızistan'ın güneyinde Tacikistan; kuzeyinde Kazakistan; doğusunda Doğu Türkistan; batısında ise Özbekistan vardır.” Kırgızlar “Kırgız Türkçesi” konuşurlar. Kırgızistan yedi bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgeler; “Celalabad, Batkent, Bişkek, Narın, Oş, Talas, Çüy”dür. Kırgızistan Yüzölçümü olarak Orta Asya'daki küçük ülkelerdendir. Kırgızistan'ın yüzölçümü 198.800 km²'dir (Çorotekin, 2002, s. 454-455; Kasapoğlu Çengel, 2017, s. 29-30). Kırgızistan diğer nüfus bakımından diğer Türki ülkelerine göre biraz daha az yoğundur. Fakat nüfus Talas, Bişkek, Batkent ve Celalabat'ta diğer şehirlere göre daha hızlı artış göstermektedir (Beşirli, 2011, s. 315). Kırgızistan doğal kaynaklar bakımında pek zengin değildir. Ama jeopolitik konum hasebiyle diğer ülkeler tarafından oldukça önemlidir. Tarih boyunca Arap, Fars ve Çin kültürleri arasında bir köprü kurar (Sağlam , 2017, s.7).

Yaşadıkları coğrafya hasebiyle Kırgızların hayvancılık yapması kaçınılmaz olmuştur. Kırgızların en önemli geçim kaynaklarından biri hayvancılıktır. Hayvancılıkla uğraşmaları hayvan ürünleri ve ticaretini de beraberinde getirir. Kırgızların geçim kaynakları arasında hayvancılıktan sonra ekonomiyi en çok

etkileyen faktörlerden biri de tarımdır. Kırgızların yaşamış oldukları dağlık alanlarda doğal kaynak suları da tarıma elverişli toprakların olduğunun göstergesidir. Fergana bölgesi sulak arazilerin bol olması hasebiyle tarım, hayvan yetiştirme alanları olması sebebiyle de hayvancılık diğer bölgelere göre en önde yer alır. Kırgızistan sanayi alanında gelişmemiştir fakat konserve, ipek, antimuan ihraç eder (Saray,1993, s. 8-9).

Orta Asya bölgesinde diğer Türk boylarıyla bir arada yaşayan Kırgızlar da kültürel ve dini bakımdan bazı farklılıklar olsa da aslında birbirlerine benzerler. İslamiyet'ten önce Türkler dini inanç olarak müşterek geleneksel bir dini inanç paydasında toplanırlar (Erdem, 2005, s. 136-138).

Kırgızlar İslamiyet'le Karahanlılar zamanında tanışır. Kırgızlar, Karahanlıların hakimiyeti altındayken İslamiyet'i yavaş yavaş kabul ederler. Kırgızların yaşamış olduğu stratejik konumundan dolayı ve Müslüman olmaya başlamalarıyla Müslümanlarla ticaret yapmalarına sebep olur. Aynı zamanda Kırgızlar Araplarla olan ilişkileri nedeniyle İslamiyet'i onlar vasıtasıyla daha yakından tanıma fırsatı bulurlar. Kırgızların arasında İslamiyet'in yayılmasında ve kabul edilmesinde Kırgız sufilerin payı oldukça büyüktür (Dıykanbayeva M. , 2016, s.109-110).

Kırgızların amelde mezhepleri Hanefi'dir. Din ile inançları geleneksel inançlarıyla İslamiyet'i harman ederek yaşarlar (Erdem, 2005, s. 69-70).

1.3. Kırgızların Tarihsel Kültürü

“Kültür; ait olduğu toplumun dil, din, ahlak, sanat, ekonomi gibi alanlarda ortaya koyduğu gelişmenin ahenkli bir toplamı demektir. Kültür, medeniyetten farklı olarak millî bir özellik gösterir. Çünkü gerke din, gerek dil, gerekse de ahlak gibi kültür unsurları dışarıdan edinilen, öğrenilmiş ve suni şeyler değildir. Bu değerler bir milletin tabiatı haline gelmiş doğal değerlerdir (Gökalp, 2019, s. 190).” Ziya Gökalp'in yapmış olduğu bu tanıma göre kültür sonradan öğrenilmez. Yıllar boyunca bir arada yaşayan insanların edindikleri tecrübeler, yaşadıkları olaylar vs. dışarıdan öğrenilmez ve hayatlarını etkileyen birçok şey o milletin hayatının bir parçası, bir özü olur. Bu tanıma göre Kırgızların kültürlerine baktığımızda tarih boyunca oluşmuş olan kültürlerinin milli kimlikleri olduğu net bir şekilde gözler önüne serilir.

Kırgızlar, tarih sahnesine çıktıklarından beri adları gibi kültürlerini de günümüze kadar korumayı başarmış nadide milletlerden biridir. Ruslar, Türkistan’da yaşayan Türk boylarının kimliklerini ve kültürlerini unutmaları için birçok çeşitli politika uygulasa da Kırgızlar kendi kimliklerini ve kültürlerini sözlü ve yazılı olarak korurlar (Kapağan, 2017, s. 750-759).

Tarihte Kırgızlar hakkında ilk araştırma yapanlardan biri de Radloff olmuştur. Radloff yapmış olduğu araştırmalarda Kırgızların göçebe bir hayat sürdürdüklerini ve daima bozkırda, çadırlarda yaşadıklarından, genellikle yiyecek ve içecek konusunda sıkıntı çekmeyecekleri yerlerde yaşamayı tercih etmişlerdir. Kırgızlar yaşamlarını, göçlerini genellikle hayvanların durumuna göre planlamışlardır. Hayvanların, Kırgızların aşamında oldukça etki ettiği görülmektedir. Hatta bunu, Kırgızların on iki hayvanlı takvimi kullanmaları da destekler niteliktedir (Erdem, 2005, s. 231).

Kırgızistan’ın kuzeyinde yaşayan Kırgızların geneli göçebe olarak yaşa da bazı hanlıklar da yerleşik hayata geçen Kırgızlar da olmuştur. Yerleşik hayata geçen Kırgızların hayvancılıkla da uğraştığı görülmektedir. Onlar için keçi, koyun, sığır vb. hayvanlar yaşam kaynağı olmuştur. Hayvanlar, Kırgızların yaşamının bir parçası olduğu için yaşayacakları yerleri seçmelerinde hayvan faktörü de devreye girer. Kırgızların mevsimlere göre, yaşam lartlarına göre yaşayacakları yer ve zaman pek belli olmayacağı için pek fazla tarımla uğraşmamışlardır. Kendilerince yerleşik hayatı uzun bir süre kabullenmezler. Hatta yerleşik hayatı “uçmaz tavuk, göçmez ev” olarak tanımlamışlardır. Kırgızların yemek konusunda dikkatli oldukları ve her şeyi yemedikleri görülür. Örneğin Kırgızlar domuz yememişlerdir fakat hastalıkları tedavi etmede domuz yağını ilaç olarak kullanmışlardır. Kırgızların hastalıkları tedavi etmede bol bol otlardan ve hayvanlardan yararlandığı görülmektedir. Bu da onların doğayla olan münasebetini ve bitkiler hakkında birçok şey bildiklerini gösterir. (Soltonoyev, 2018, s. 14-16).

Kırgızların tarihine bakıldığında “manap” isimli liderlerin olduğu görülür. Manapların toplum içinde önemi büyüktür. Çünkü manapların siyasi, askeri, soysal ve dini olarak söz sahibi oldukları görülür. Bu manapların kendi aralarında ast-üst ilişkisi vardır. Örneğin küçük ve orta manapların büyük yani ulu manapa saygı duyması elzemdir. Ulu manapın görevi de halkı dış güçlere karşı muhafaza etmektir. Manapların ilk olarak reyle seçildiği daha sonra da saltanat usulü ile başa geldikleri

belirtilir. Daha sonraki dönemlerde de Rusların Kırgız yopraklarına gelmesi ve manaplar hakkında çıkardıkları fitnelere çıkararak manapların saygınlıklarını yitirmelerine sebep olurlar (Erşahin, 1999, s.19-20).

Kırgızların tarihi süreç içerisinde kendilerini bu kadar koruyarak günümüze kadar gelmelerinin en büyük sebeplerinden biri de aile kavramına oldukça önem vermelerinden dolayıdır. Kırgızların aile kavramını önemsemeleri ve buna saygı duymaları günümüzde de hâlâ devam etmektedir. Kırgızlar kuşaklarını bilmeyen Kırgız insanların Kırgızlarla ilgisinin olmadığı ve Kırgız toplumundan dışlandığı görülmektedir. Aslında Kırgızların aileye bu kadar önem vermeleriyle birlikte evliliğe de önem verirler. Evlilik kavramının sağlam temellere oturtulması gerektiğini düşünürler. Kız ailelerinin evliliği bir mektep olarak kabul etmeleri hasebiyle kız çocuklarını çocukluktan evliliğe hazırladıkları görülür. Anne, kızına yemek pişirmeyi, temizlik yapmayı, el işi yapmayı öğretir. Evlilik çağına gelmiş erkeğin ailesi için, oğullarına alacakları gelinin becerikli olması önemlidir (Erdem, 2005, s. 246-248).

Kırgızların tarih sahnesine çıktıklarından itibaren oluşmaya başlayan kültürlerini, tarihi süreç içerisinde bazı değişikliklere uğrasa da günümüze kadar taşımalarıyla onların manevi değerlerine ne kadar çok bağlı oldukları anlaşılır. Kırgızların sosyal yaşamlarına bakıldığında bazı kültürlerinin İslamiyet'ten önceki zamanlardan beri süregeldiği anlaşılır (Koçkunov, 2014, s. 544-550).

1.4. Kırgızlar'da Sözlü Kültür Geleneği

“Kültür bir toplumdaki birçok alanı etkilediği gibi edebiyatta da geniş bir alana etki eder. Kültür hayatı bağlamında edebiyatın sürekliliği esastır. Geçmişten geleceğe farklı etkilerle yeni türler ve yeni bakış açıları ortaya çıksa da edebiyat gelenekten beslenmeye devam eder, bütünlüğünü muhafaza eder. Bu bağlamda, bugün ile geçmiş arasında mutlaka görünür veya görünmez ilişkiler vardır (Demiryürek, 2018, s.60).

Her biri kendine has usullerle icra edilerek nesiller arasında tanınan ve eğitim, inanç, üretim, eğlence gibi pek çok toplumsal alanı düzenleyen sözlü edebiyat eserleri fertlere ortak bir şuur ve hareket tarzı kazandırma işlevi görmektedir. Kırgızların edebiyatına bakıldığında; edebiyatın geçmiş ile bugün arasında bir köprü olduğu açıkça görülür (Kundakçı, 2019, s.28).

Kırgızlar tarihleri kadar eski ve derin bir sözlü kültüre sahiptir. Halkın yaşadığı hayatı sözlü nakille kuşaklar arasında taşıyan bu kültür biçimini yazıya geçirme çalışmaları Rus işgalinin hemen sonrasında yani XIX. yüzyılın ortalarında başlar (Dıykanbayeva, 2016, s. 16).

Rus işgali öncesinde ve işgal döneminde sözlü kültür bakımından oldukça iyi durumda olan Kırgız Türkleri buna karşılık yazılı kültürde zayıftır. Bu durumun sebebi yaşam biçimleri ve geçim kaynaklarının da etkili olduğu informal eğitimin toplum hayatında formal eğitime göre daha yaygın olmasıdır. Kırgız Türkleri daha çok dinî vazifelerini yerine getirebilecek ölçüde Kuran öğrenmenin ve yine bu alfabeyi kullanarak en asgari iletişim ihtiyaçlarını giderebilecek kadar okuryazar olmayı yeterli sayarlar (Polat, 2011, s.2).

Kırgız Türklerinin sözlü edebiyatının ilk basamağını, insanoğlunun ilkel dönemi olarak ifade edilen tarih öncesi dönemlerdeki dünya tasavvurunu, hayatı algılama ve yorumlama biçimini yansıtan mitik metinler teşkil eder. Dünyanın, tabiatın ve canlı-cansız varlıkların yaratılışına dair köken bilgisini, tufan, kıyamet gibi geleceğe dair inanmaları içerisinde barındıran ve kahramanları genellikle tanrılar olan mitik metinler, toplumların ilkel dönemlerdeki geleneksel inanç ve düşüncesini yansıtmaları bakımından son derece önemlidir. Kırgız Türklerinde bu tür anlatılar “mif,” “aңыз” terimleriyle karşılanmıştır (Cusupov vd., (2011b), s. 269).

Kırgız mitleri ve efsaneleri üzerinde müstakil bir çalışma yayımlayan Kalıbek Baycigitov ise Kırgız mitlerini altı ayrı grupta gösterir: “etimologiyalık (köken mitleri)”, “kosmogonikalık (âlemin yaratılışı hakkındaki mitler)”, “etnogonikalık (topluluklarla, boy ve oymaklarla ilgili mitler ya da efsaneler)”, “zoogonistikalık (hayvan mitleri)”, “eshatalogikalık (dünyanın sonu, kıyametle ilgili mitler)”, “kalendardık (takvim mitleri)” ve “baatırdık (kahramanlık mitleri)” (Baycigitov, 1985, s. 11-46).

Bilindiği gibi Kırgız halkı sanat kabiliyetini sözlü edebiyatın en güçlü türü olan epik türünde birleştirmiştir. Manas üçlemesi başta olmak üzere yirmiye yakın destanın ve çok zengin halk edebiyatının küçük türlerinin sahibi olan Kırgız halkı bunlarda geçmişlerinin tüm yönlerini birer tarihî-edebî eser olarak yaşata gelmişlerdir. Manas Destanı nice asırlar boyunca yaşayan Kırgız hayatının her yönünü, inişli-çıkışlı yollarındaki kayıplarını, kazançlarını, dilini, tarihini, felsefi ve ahlakî değerlerini,

evren ve dünya anlayışını, aile ve toplum ilişkilerini, gelenek-göreneklerini, halk sanatlarının tüm türlerini, inançlarını kapsar (Cumakunova, 2000, s. 56).

Kırgızların efsanevi destanı olan Manas Destanı cesareti, askeri kahramanlığı, vatan aşkını terennüm eden muazzam bir eserdir. Kırgızlar asırlar boyunca yabancı işgalcilere karşı kahramanca mücadele etmişlerdir. Özgürlük ve bağımsızlıkları uğruna vatanlarını savunmuşlardır. Halkın direniş gücü ve kahramanlığı sayesinde yok olmaktan kurtulmuşlardır. Kızı, kızanı nice savaşlarda kahramanlıklar göstermiştir. Şecaat ve mertlik halk edebiyatında ebedi konulara dönüşür. Manas Destanı, bağımsızlık ve hürriyet yolundaki mücadeleyi, özgür yaşamın dünyasını yansıtan en eski destanlardan biridir. Tarihin bilinmeyen bir dönemine ait yazılı edebiyatın olmadığı, sözlü edebiyatın diğer türleriyle beraber tiyatronun, edebiyatın, güzel sanatların yerine geçmiştir. Bu başlangıç itibarıyla bütün sanatların doğal hamuru, kaynağı olarak yorumlamamız da mümkündür.

Destanlar arasında, Manas Destanı Kırgız sözlü edebiyatının şaheseri ve aynı zamanda dünya edebiyatının en uzun destanıdır. 500.000 beyitten fazla olan bu destan, bugüne kadar sözlü olarak manasçılar tarafından getirilmiştir. “Keldibek, Maymanbay, Timbek, Sağımbay Orazbakoğlu, Sayakbay Karalayoğlu” önemli manasçılardır (Söylemez, 2019, s. 119).

Manas destanı sayesinde, atalarının iç dünyasında yer tutmuş olan Manas ruhu sayesinde Kırgız halkı ahlaklı, namuslu, dürüst, saygın olmuşlardır. Bu destan geçmişten günümüze kadar her an Kırgız halkına ilham kaynağı olmuştur. Bu ilhamın verdiği güvenle tarih boyunca alınları ak ve kendine güveni tam bir şekilde;

“Bizdin eldi surasan, baatırlar menen
cüröktöş, balbandar menen bilekteş,
erender menen mandaylaş, çeçender menen
tandaylaş, bettep adam barbagan,
ar duşman cenip albagan.” (Artıkbayev, 2013, s. 7)

“Bizim halkı sorarsanız, kahramanlar ile yürektaş, pehlivanlar ile bilekteş, erenler ile yüzyüze, ozanlar ile sesdeş, karşısına hiç kimse çıkamayan, hiçbir düşmana yenilmeyen” bir halktır denilmektedir (Söylemez, 2019, s. 120).

Kırgız Türklerinde anlatmaya dayalı sözlü edebiyat ürünlerinden masal ve destan için “comok” ve “cöö comok” terimleri kullanılmaktadır. Bu kavramlar Kırgız sözlü edebiyatında farklı şekillerde tanımlanmışlardır. Yudahin’in Kırgız Sözlüğünde comok “kahramanlık destanı, bu kabilden bir eser; cöö comok “masal”; comokçu “masalçı, hikâyeci”; comokto- fiili “anlatmak, hikâye söylemek”; comoktol- fiili “masala mevzuu olmak, masallarda tasvir edilmek”; comoktoo ise “masal şeklinde tasvir ve anlatma” olarak verilmiştir (Yudahin, 1994, s. 221).

Cöö comoklar yani masallar aybanattar cönündö cöö comoktor “hayvan masalları”, keremettü comoktor “sihirli masallar” ve turmuştuk comoktor günlük hayat masalları” gibi birtakım alt türlere ayrılmaktadır. Comoklarda yani destanlarda ise böyle bir sınıflandırma söz konusu değildir (Doğan, 2009, s.8).

Kırgız sözlük kültür geleneğinin teşekkülü bakımından eski türlerinden biri kabul edilen aytışlar, iki kişi veya grubun karşılıklı olarak bir müsabaka havası içinde birbirleriyle yarıştıkları ve birbirlerinin sanatkârlık gücünü denedikleri şiirlerdir. Türk boylarının sözlü edebiyatında müşterek türlerden olan bu şiirler, Kırgız sözlü edebiyatında “eldik, anonim aytıştar (anonim halk atışmaları)” ve “akındar aytışı (âşık atışmaları)” olmak üzere ikiye ayrılır. Anonim halk atışmasında kız ile delikanlı, gelin ile kaynana, kayın ile yenge vb. birbirleriyle atışırlar. Bu tür anonim şiirler, çok varyantlıdır. Ancak akınların atışmaları ise ferdîdir (Kayıpov, 2005, s. 18).

Kırgız sözlü kültüründe önemi oldukça büyük olan bir diğer önemli unsur da akınlardır. Akınlar, Kırgızların tarihi süreç içerisinde yaşadıklarını ve kültürel birikimlerini kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktaran kişilerdir. Akınlık geleneğini icra edecek olan kişinin eğitilmiş ve bilgili olması gerekir (Alimov, 2003, s. 24).

“Akın” kelimesinin mana olarak Oğuzlar’daki karşılığının ozan olduğunu söylemek mümkündür. Akınlık, gelenek özellikleriyle göz önünde bulundurulduğunda Türk edebiyatında bulunan “âşık” kavramı ile aynı manada olduğu anlaşılır. Akınlar halkın arasında, halkın kültürüyle büyüyüp yine onların arasında gezinerek hem yeteneklerini sergiler hem de halkın eğitilmesi ve onlara öğüt verilmesi gibi konularda önemli bir rol üstlenir. Bunu yaparken insanları da eğlendirir. Ayrıca akınların halk

arasında söylemiş oldukları şiirlerin ağızdan ağıza aktarılmasına da sebep olur (Çeribaş, 2012a, s. 25).

“Akınlar, seyirciyi eğlendirme, eğlenme ve hoş vakit geçirme; değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme; sinama, değerlendirme, öğüt, nasihat ve tavsiye verme yoluyla ustalarından öğrendiklerini kendi çıraklarına öğretmesi, eğitmesi ve geleceğe taşıması gibi çeşitli işlevler üstlenmiştir. Eskiden geleneksel kullanım ve anlatım yerleri toy-düğünler, anma aşısı (aş), arkadaşların eğlence amaçlı toplandığı ortamlar (coro), toplantı-meclis (çoğuluş-cıyın), yayla şenlikleri, bayramlar ve ikili buluşmalar iken günümüzde ayıtışlar, festival, şölen, şenlik, tören, kutlama ve konser salonlarında icra edilmeye başlamıştır. Akınlar ayıtışı, “uçuraşuu ayıtışı (selamlaşma)”, “kayım ayıtışı (taşlama)”, “kordoo ayıtışı (sicilleme)”, “maktoo ayıtışı (övme, yüceltme)”, “alım-sabak ayıtışı (nazire)”, “sanat ayıtışı (öğütleme, didaktik)”, “tabışmak ayıtışı (bilmece)” ve diğer ayıtış türleri gibi türlere bölünerek gelişme göstermiştir. Türlerine göre karşı karşıya gelen akınlar, mat etme, sohbet, takılma, laf atma, eğlendirme ve bilgilendirme gibi amaçlarını çeşitli sanat türlerinden yararlanarak seyirciye yansıtmaktadırlar” (Alimov, 2010, s. 50).

Kırgız sözlü kültür geleneğinin diğer bir türü “cañılmaçtar (tekerlemeler)” dır. Çeşitli edebî sanat ve ses oyunlarından yararlanmak suretiyle ahenkli bir bütünlük içinde, çoğunlukla anlamsız, basmakalıp kelimelerden oluşan tekerlemeler, eğlendirmek, şaşırtmak gibi bir işlev üstlenirler. Bu kabilden sözlü edebiyat ürünleri, bağımsız bir tür olarak söylenmelerine karşılık destan, masal gibi diğer anlatım türleri içerisinde de yer alırlar. Muhteva açısından son derece geniş bir karakter sergileyen tekerlemeler, çoğunlukla manzum yapıda söylenirler. Tekermeler, cañılmaç kelimesinden de anlaşılacağı üzere, kelimeleri yanılmadan, doğru bir şekilde söyleme amacını taşır. Çocuk folklorunda oldukça zengin olan tekerlemeler, çocukların dil öğreniminde önemli rol oynarlar (Orozbekova, 2004, s. 287-291).

Millet hayatındaki her çeşit çatışmayı, sosyal aksaklığı mizahi bir dille eleştiren fıkralar, Kırgız sözlü geleneğinde oldukça zengindir. “Anekdot”, “tamaşa” ve “comok” terimleriyle bilinen ve toplumun her kesimi tarafından anlatılan fıkralar, aynı zamanda “kuudul” olarak adlandırılan ve güçlü bir anlatım ve komedyenlik yeteneğine sahip kişiler tarafından da anlatılmıştır. Kırgız sözlü edebiyatında Çooşbay, Kökötöy, Karaçunak, Kuyrucuk, Beknazar, Şerşen gibi milli mizah tiplerinin yanında yalnız

Türk dünyasında değil, bütün dünyada tanınan Nasreddin Hoca (Apendi), Aldar Köse gibi fıkra tipleri de mevcuttur. Türk boylarından Özbeklerde Nasreddin Afandi, Uygurlarda Nasreddin Ependi, Kazaklarda Koja Nasr, Tatar ve Başkurlarda Huca Nasretdin, Azerbaycan'da Molla Nasreddin gibi adlarla anılan Nasreddin Hoca, (Özkan, 1996: 196), Kırgız mizahı denildiğinde de akla ilk gelen fıkra tipi olmasının yanında Kırgız Türkleri arasında oldukça sevilen bir fıkra tipi hüviyeti kazanmıştır (İsmailova, 2005, s. 36-43).

Kırgız sözlü edebiyatının en zengin türlerinden biri de “alkış” ve “kargış”lardır. Cemiyet hayatında karşılaşılan her türlü hadise ve durumlarda dile getirilen alkışlar, kendi içinde “maktoo (övme)”, “alkoo (hayır dua)”, “tilek (dilek)”, “bata (dua)” gibi alt başlıklara ayrılrsa da muhteva açısından bu türler, birbirlerine oldukça yakındır. Alkışlarda Kırgız Türklerinin İslam öncesi eski inançlarına ait unsurlara da rastlanır:

“Baygambar batasın bersin,	Peygamber dua etsin,
Bay döölötün bersin.	Zengin devletini versin,
Teñir ata can bersin,	Tanrı baba can versin,
Umay ene bak bersin,	Umay Ana baht versin,
Kazanına aş bersin!	Kazanına aş versin!” (Orozbekova, 2004, s. 292-293).

Anadolu Türk folklorunda “yalanlama” olarak bilinen sözlü edebiyat ürünleri, Kırgız halk edebiyatında “kalp” terimiyle karşılanır. Gerçek hayatta olmayacak hadiseleri, gerçek gibi anlatma esasına dayanan yalanlamalar, bazen mensur bazen de manzum olarak söylenirler. Yalanlama türünden eserler, belli bir ana konuya sahip değildir. İnsanın hayal dünyasının genişliğini gösteren yalanlamaların, masallarda da sıkça yer aldığı görülür (Orozbekova, 2004, s. 287-291).

1.5. Kırgız Yazılı Edebiyatı

Kırgız yazılı edebiyatını incelemek için öncelikle ilk yazılı kaynakların hangi zamanda yazılmaya başladığını bilmek elzemdir. Kırgızların XIX. Yüzyılın sonu ile XX. Yüzyılın sonuna bakıldığında yaklaşık elli yıl kadar olan dönem Sovyetler Öncesi Kırgız Edebiyatı Dönemi'ni kapsar. Bu döneme bakıldığında sistemli olmayan, eğitim görmeyen Kırgızların içinden yaklaşık on kişi çıkıp ya tarihî ya da pedagojik dallarda eserler kaleme almışlardır. Bu yazılanlar arasında edebî değer niteliği taşıyan bazı yazılar da bulunmaktadır. Hacim olarak fazla olmasalar da edebî değer niteliği taşıyan bu eserlerin şiir olduğu görülür. Yazılan bu eserler “millî edebiyatın başlangıcı” olarak kabul edilir (Cigitov, 2003, s.6). Yazılı olan bu ilk eserlere bakıldığında bu eserlerin Arap harfleriyle yazıldığı görülür (Özgen , 2014, s. 44).

Millî edebiyatın başlangıcı olarak kabul edilen bu dönemde verilen eserlerin oluşturduğu yazma edebiyatı “Kol Cazma Adabiyatı” yani “El Yazma Edebiyatı” olarak adlandırılır (Özgen , 2014, s. 18-43).

Bu dönemden sonra Kırgızların sözlü kültürü, “Modern Kırgız Edebiyatı”nın oluşumunda belkemiği görevindedir. Kırgızlar, tarih sahnesine çıktığından beri, tarihi süreç içerisinde “çektikleri sıkıntıları, hayat mücadeleleri, savaş, aşk, hayat, ölüm vs.” gibi konular yüzyıllarca destanlara, efsanelere, masallara, tekerlemelere vs. konu olmuştur (Özgen , 2014, s. 36).

Sovyet Rusya öncesinde Kırgızlarda aydın olarak adlandırılan kesim genellikle medrese eğitimi almış, okuma-yazma bilgisi olan kişiler olmuştur. Halk arasında bu kişileri “Molla” olarak adlandırmışlardır. Hatta bu dönemin aydınları tarihe “Moldo Kılıç”, “Moldo Niyaz” gibi isimlerle geçmiştir. Mollaların yaşadıkları döneme bakılınca sadece din adamı görevlerinin olmadığı görülür. Onlar aynı zamanda toplumu, çocukları ve gençleri eğiten, kültürlü ve doğu coğrafyasının bir iki dilini bilen aydınlar olduğu görülür. Edebiyat, doğruğu ve yaşadığı tarihi ve siyasi olaylardan etkilenmesi hasebiyle Kırgız yazma edebiyatının oluşumunda dikkati çeken bazı temalar vardır. Bunlardan ilkinin “zaman” olduğu görülür. Zaman teması işleyen Kırgızlar, aslında yaşadıkları zamandan şikayet ettiklerini belirtmek için bu temayı kullanırlar. Yazma edebiyatının ilk oluşum zamanlarında Kırgızların, Çarlık Rusyası'nın onların topraklarını işgal etmelerini ve kendilerinin zulüm altında kalmalarını şiirlerine konu edinmişlerdir. Bu tema ile şiirlerin yazılmasıyla “Zamana

Adabiyatı” diye adlandırılan bir edebi akım oluşmuştur. Bu edebî akımla ilgili Kalıgöl Bayuulu “Akır Zaman”, Arstanbek Buylaşuulu “Tar Zaman”, Moldo Kılıç “Zar Zaman”,Aldaş Moldo “Hal Zaman” şairler eserlerinde yaşadıkları zamandan, işgallerden ve zulümlerden dolayı fikirlerini eserlerinde net bir şekilde dile getirmişlerdir (Özgen , 2014, s. 37-40).

Bu döneme damgasını vurmuş konuların başında Kırgızistan’da herkesi derinden etkileyen ve 1910 yılında olan “zelzele” temasıdır. “Moldo Kılıç, Isak Şaybekov, Kalık Akiyev”; “Zilzala” temalı eserler kaleme almışlardır (Özgen , 2014, s. 41).

Milli edebiyatın başlangıcı olarak kabul edilen bu dönemde dikkat çeken bir diğer tema da “Ürkün” olayıdır. Kırgızların vermiş oldukları bağımsızlık mücadelesinin başarısız şekilde sonuçlanması sebebiyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Kırgız halkının çektiği zorlukları ürkün temi ile şiirlerine konu edinmişlerdir (Özgen , 2014, s. 42).

Tarihi süreç içerisinde edebiyat, tarih, siyaset vs. gibi birçok alandan etkilenir. Takvimler 1917’nin ekim ayını gösterdiğinde yapılan ihtilal neticesinde yönetime Çarlık Rusya yerine Bolşeviklerin geçtiği görülür. Bolşevikler bu tarihten sonra da Rusya’nın daha önceden işgal ettiği yerlerdeki politikalarını da değiştirir. Bu topraklarda artık Sovyetleştirme politikaları uygulanmaya başlanır. İşgal edilen yeni topraklarda Sovyetleştirme politikasını bir çatı altında toplamayı amaçlayan Bolşevikler bu amaç uğruna edebiyat, sanat, mimari gibi sanat dallarını ve basın organlarını kendi hizmeti altına alır. Bu dönemde şair ve yazarlar bu politikaya uygun eserler vermek zorunda kalırlar (Özgen , 2014, s. 50).

1917 yılından 1930’a kadar olan dönem Kırgız Yazılı Edebiyatının en önemli dönemi olarak adlandırılabilir. Çünkü bu dönem yavaş yavaş Kırgız yazılı edebiyatının oluştuğu ve temellerinin atıldığı bir dönemdir. Bu dönemi iki şekilde incelemek mümkündür. “1919-1924 yılları arasında” Kırgız edebiyatında gençlerin ilk eserleri verdiği görülür. Bu dönemde Kırgız edebiyatının temellerini oluşturan gençlerin daha okul çağlarındayken eser verdikleri dikkat çeker. Yazılan eserlerin “Tatar, Kazak ve Kırgız” gazetelerinde yayımlanması önemlidir. Bu da Kırgızların Tatar ve Kazak aydınlarının tesirleri altında olduklarını gösterir. Ayrıca bu dönemde

bazı şair ve yazarların eserlerini de bu dillerde verdikleri görülür (Özgen , 2014, s. 50).

Yazılı Kırgız edebiyatının 7 Kasım 1924 yılında Kırgız gazetesi olan “Erkin Too”da “Aalı Tokombayev”in “Öktöbürdün Kelgen Kezi” (Ekim’in Geldiği Dönem) adındaki şiirinin yayımlanmasıyla başladığı belirtilir. Bu tarihe kadar Kırgız Edebiyatı’nın teşekkülünü sağlayan aydınlardan bahsedilmesi Stalin rejimi yüzünden tamamen önlenmiştir. Hatta bu aydınlar 1937-1938 yılında “halk düşmanı” ilan edilerek ortadan kaldırılırlar. Stalin rejiminin yapmış olduğu zulümler ortaya çıktıktan sonra katledilen yazarlar temize çıkar. Yazılı edebiyatta ürün verilmeye Sovyet rejiminden sonra devam edilmiştir (Cigitov, 2003, s.6).

Türkî devletleri bir arada tutup onlar üzerinde bir politika uygulamaya devam eden Sovyet yönetimi güya hiçbir ulusu kayırmadan adalet içinde yaşayabilecekleri bir planı devreye sokar. Bu planla birlikte insanların farklı düşüncelerini yok etmeyi ve insanların özgürlük haklarını gözetmeksizin “Sovyet Toplumunu” oluşturma hedefini güder. Bunu yaparken de edebiyatı amacını uygulamak için araç olarak görür. Yeni oluşum döneminde olan Kırgız Edebiyatının da bu rejime karşı boyun eğmek zorunda kaldığı görülür (Özgen , 2014, s. 51).

“Komünist Partisi'nin kararları doğrultusunda, 1927 yılında "Kızıl Kırgızistan'ın çevresinde “Kızıl Uçkun” (Kızıl Kıvılcım) adlı edebî dernek oluşturulmuş bunu okullarda ve çeşitli kurumlarda açılan edebî dernekler takip etmiş, böylece gelecekteki “Yazarlar Birliği’nin temelleri atılmaya başlanmıştır. “Kızıl Uçkun”un o dönemdeki faal üyeleri arasında Mukay Elebayev, Kasımalı Bayalinov, Coomart Bökönbayev, Kubanıçbek Malikov, Cusup Trusbekov, Moldogazi Tokobayev, Uzakbay Abdukaimov, Tazabek Samançiyev, Alıkul Osmonov, Temirkul Ümötaliyev, Tügölbay Sıdıkbekov, Ömürkul Cakişev, Aytkulu Ubukeyev, Mukambet Dögdüröv, Satkınbay Sasıkbayev, Raykan Şükürbekov gibi şair ve yazarlar yer almıştır. Bu şahsiyetler, yirmili yılların sonuna doğru kurulan Kırgız Proleter Cazuuçular Assotsiyası (Kırgız Yazarlar Birliği) ve otuzlu yıllarda kurulan Kırgızistan Cazuuçular Soyuzu’nun (Kırgızistan Yazarlar Birliği) temelini oluşturmuşlardır” (Özgen , 2014, s. 52).

2. BÖLÜM

ALIKUL OSMONOV'UN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

2.1. Hayatı

Otuz beş yıllık kısacık hayatına birçok şiir sığdıran milli şairlerin başında adından söz ettiren Alıkul Osmonov, 1915 yılında Çüy şehrinin Cayıl beldesindeki Kaptal Arık köyünde gözlerini dünyaya açar. Ailesi çiftçilikle uğraşır. Annesinin adı “Altın”, babasının ise “Osmon”dur. (Kallimci, 2002, s. 48). Alıkul ve ablası Mariya küçük yaşlarda anne ve babalarını kaybederek hem öksüz hem de yetim olurlar. Yaşamında birçok acıyla yüzleşen Alıkul, Tokmok kentindeki bir yetiştirme yurdunda büyüme mecburiyetinde kalır (Naskali, 1996, s. 426).

Alıkul'a annesi ve babası vefat ettikten sonra amcası bakmaya başlamıştır. Fakat amcasının eşi de gözlerini hayata yumunca amcası kendi oğlunu ve Alıkul Osmonov'u kesin bir tarih olmamakla birlikte 1919 ya da 1920 yılında yetiştirme yurduna vermeye mecbur kalır. Ozaalı ikinci evliliğini yaptıktan sonra oğlunu yurttan geri alır (Kallimci, 2002, s. 49). Alıkul Tokmok yetiştirme yurdunda kaldığı sürece burada pedagoji eğitimi alır. Ayrıca dönemin ideolojisini güden “Kızıl Mollalar” olarak adlandırılan Rus ve Tatar öğretmenlerden de eğitim alır. Bu yurttan sanatsal birçok faaliyetin yürütüldüğü de görülmektedir. Alıkul'un da bu faaliyetlerde akti olarak rol aldığı görülür. Öğrenciler burada koro ve tiyatro ile ilgilenirler. Aynı zamanda burada Alıkul'un da içerisinde bulunduğu duva gazetesini çıkarırlar (Kallimci, 2002, s. 50).

Yardıma muhtaç olan ve daha küçük yaşta yetim ve öksüz kalan Alıkul, yatılı okulda kalarak aslında çok fazla yoksulluk çekmediği görülür. Bu okulda temel ihtiyaçları ve hayatını idame ettirebilmek için gerekli olan şeyler okul tarafından karşılanır. Fakat anne ve baba sevgisinden yoksun olan Alıkul Osmonov, daha önce hiç tadamadığı anne sevgisini ve şefkatini yurttaki Rus eğitimci Agrippina Savelyevna tarafından görmüştür. Eğitimci Agrippina Savelyevna'nın annelik duygularını, sevgi ve şefkatini Alıkul'a verdiği anlaşılır. Agrippina Alıkul'u kendi evladı gibi sever. Hatta

Alıkul'u bu okuldan teşyi eden yine bu eğitimci olur. Alıkul ömrü boyunca bu kadını asla unutmaz. Ayrıca Alıkul, bu hocası için şiir de yazar (Kallımcı, 2002, s. 51). Şairin aşağıdaki dizelerde Rus eğitimci için yazdığı dizeler vardır:

“Tatlı aşlar yedim alın terinden,
Ayırmadın kardeşinden, yârinden.
“Çok zayıfmış tez gelişsin.” diyerek,
Hemen kalktın uyuduğun yerinden.” (Kuluyev, 2015, s. 110)

Alıkul Osmonov'un yukarıdaki dizelerde Rus eğitimcinin kendisini kardeşinden ve sevdiğinden ayırmadığını, Osmonov'a yemekler hazırladığından ve gelişmesi için elinden geleni yaptığından bahseder.

“Şiir yazdım, çizip tanzim ederek,
Baba gibi gönlüm rahat giderek,
“Ne yapacak naçar çocuk?” deyip de,
Sen ah çektin güne isyan güderek.” (Kuluyev, 2015, s. 110)

Şair, eğitimcinin kendisinin geleceği için kaygılandığını söyler ve bu eğitimci için şiir yazarak gönlünün bir baba gibi rahatlattığını da dile getirir.

Alıkul 1929 yılında Bişkek'teki “Merkezî Pedagojik Eğitim Enstitüsü”nde eğitim görmeye başlar. Osmonov, yatılı okulda okurken aslında yetim ve öksüzlüğü pek fazla hissetmemiştir. Hatta çok fazla geçim derdine de düşmediği görülür. Fakat bu enstitüde okumaya başladığından itibaren yoklukla yüzleşerek anne ve babasının olmadığını zorluklarını daha çok anlar. Bu yıllarda giyinme, barınma ve beslenme gibi bakımlardan oldukça zorluklar yaşar. Alıkul, Enstitüde okuduğu bu yıllarda “Sovyetler Birliği”nde de yaşanan ekonomik problemlerden de nasibini alır. Bunca sıkıntılı geçen yıllar arasında Alıkul Osmonov ciğerlerinden rahatsızlanır. Hastalığının ciddi bir hal alması hasebiyle eğitimine de bir süre ara verir (Cigitov, 1998, s. 8).

Alıkul Osmonov hastalığının teşhisinden bir süre sonra tekrar okula döner. Aynı zamanda çalışmaya da başlar. Onun Enstitü yılları hem okuyup hem de çalışmakla geçer. Alıkul'un 1934 yılında enstitüden mezun olduğu görülür. Mezun olduktan sonra sanatını icra ederek para kazanır (Kallimci, 2002, s. 52).

Alıkul Osmonov'un, köyü olan Kaptal Arık'ı, Bişkek'te okumaya başladıktan sonra daha sık ziyaret ettiği görülür. Aslında bunun iki sebebi vardır. Birincisi; enstitüde okurken yakalandığı hastalığına köyüne giderek orada derman aramasıdır. İkincisi ise küçük yaşta köyünden ayrıldığı için kendi halkını daha yakından tanımak istediğidir. Bu sebepler onun doğduğu topraklarla arasındaki bağı kuvvetlendirmek için vesile olur (Kallimci, 2002, s. 52).

Osmonov, mezun olduktan sonra çalıştığı "Çabuul" dergisindeki işinin ağır olmaması hasebiyle kendine ve sanatına vakit ayırma fırsatı bulur. Hatta o, bu dergide çalışırken sanatına yoğunlaştığını kendi hayatını anlattığı "Yazarlık Beyanım" adındaki eserinde "1932-1935 yılları arasında çok okuyup , çok yazdım. Bazen tan ağarana kadar şiir yazdığım günler oldu." demektedir (Cigitov, 1998, s.11).

Şair, yıllar geçtikçe ve sanatına yeni tecrübeler ekledikçe bunun meyvesini de görmeye başlar. 1935-1938 yıllarında şairin üç kitabı yayımlanır. Bunlar; "Tañdağı Irlar" (Şafaktaki Şiirler), "Cıldızduu Caştık" (Yıldızlı Gençlik), "Çolponstan" adlı eserlerdir. Aynı zamanda bu süreç içinde çeviriler de yapar (Kallimci, 2002, s.53).

Osmonov, zamanla yazmış olduğu eserlerle hem para kazanmıştır hem de sosyal çevrede bir saygınlık kazanmıştır. Şair, sonraları her genç gibi aşık olup bu duyguyu tatmayı ve devamında da evlenmeyi diler. Niyeti aşık olmak olan şairin karşısına tevafuken Ayday Cigitaliyeva adında bir genç kız çıkar. Alıkul bu hanımefendiye aşık olur ve onu gerçekten çok sever. Şairin bu aşkına Ayday da karşılık verir. Fakat br süre sonra Ayday, Alıkul'dan uzaklaşır. Bu şekilde devam edemeyeceğini anlayan iki genç, Mayıs 1938'de yollarını ayırır (Kallimci, 2002, s. 53).

Takvim 1939 yılını gösterdiğinde Alıkul, Kırgız aydınlarına verilen "Ardak Belgisi" adındaki nişanı alır. Şair 1937-1940 yıllarında "Kırgızistan Yazarlar Birliği"nin kâtipliğini üstlenir. Fakat bu iş için herhangi bir maddi gelir elde etmez (Kallimci, 2002, s. 54).

Osmonov'un başından hayatı gibi kısa ve acı bir evliliği olur. Alıkul Osmonov, Zeynep Sooronbayeva isminde bir hanımefendiyle evlenir. Bu evlilikten sonra Cıpar adında bir kızları dñnyaya gelir. Fakat Cıpar çok yaşamaz. Doğumundan 15 gün sonra vefat eder. Cıpar'ın vefat etmesiyle de Alıkul ve Zeynep'in araları bozulmaya başlar. Osmonov, 1943 yılında eşi Zeynep'ten boşandıktan sonra hastalığına iyi gelmesi için Koysarı'da bulunan senatoryumda yaşamaya karar verir. Alıkul, burayı sakin ve huzurlu bir yer olarak bulur. Bu sebeple Koysarı'daki senatoryum onun en sevdiği ve huzur bulduğu bir yerdir (Kallimci, 2002, s. 54, 55).

Alıkul bu senatoryumda kalırken gönülünü Kaliça Kaynazarova adında bir hanımefendiye kaptırır. Burada kaldıkları sürece birlikte fazlaca vakit geçirirler. Fakat Kaliça'nın anne ve babası Alıkul'un hasta olduğunu öğrendiklerinden sonra onların birlikte olmasına karşı çıkmışlardır (Kallimci, 2002, s. 55).

Alıkul Osmonov'un 1943 yılından sonra Kosarı'daki bu senotaryumu sık sık ziyaret ettiği görülür. Şair buraya ilk geldiği zamanlar pek fazla şiir yazamamıştır. Fakat 1944-1945 yıllarında Kosarı'ya gelişleri sanatını icra edebilmek açısından oldukça verimli olmuştur. Hatta birçok şiirini burada yazmıştır. Şairin çok sevdiği bu senatoryuma son gelişi 1946 yılında olmuştur (Kallimci, 2002, s. 55).

Osmonov 1946 yılının ilk aylarında Çolpon Ata ilindeki Birlik köyüne yerleşerek hayatının sonuna kadar burada yaşar. Burası şairin adeta inzivaya çekildiği yer olur. Çünkü Alıkul burada, çok fazla düşünür, şiirler yazar. Şairin burada yaşarken meraklı kimliğinin de ortaya çıktığı görülür. Çünkü Alıkul burada insanları izleme fırsatı bulur. Alıkul Osmonov, nerede olursa olsun doğduğu yeri hiçbir zaman aklından çıkaramaz, oradaki insanları merak eder ve oradan haber almak ister (Kallimci, 2002, s. 55, 56).

“Ana yurdum, canım halkım, vatanım!

Sevdiceğim, ey burnumda tütenim!

Dağ, taşının, toprak ile suyunun,

Faydasını baş üstünde tutanım.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Şairin, her ne kadar duygusal ve aşk adamı gibi izlenim verse de “Ana Yurdum” adlı şiirine bakıldığında vatanını seven, doğduğu yeri daima özleyen, halkını ve vatanını çok seven bir şair olduğu açıkça görülmektedir. Yukarıdaki dizelerde şairin ana yurdundan “sevdiğim” olarak bahsettiği ve onu ne kadar çok özlediğini, karşısında bir insan varmış gibi bunu dile getirdiği anlaşılır. Şairin doğduğu yere olan özlemine şiirlerinin bir kısmında görülür. Hastalığı nedeniyle son zamanlarda köyünde olamamanın hüznünü şiirlerinde aksettirir.

“Doğum yerim, ana yurdum, ciğerim!

Gül bahçendir benim gamsız, şen yerim.

Ben zamanın mutlu, mesut şairi,

Meyven ile düğün, bayram ederim.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Osmonov, yukarıdaki dizelerde de kendisi için çok önemli olan köyüne ciğerim diye hitab ettiği görülür. Şair, köyünden bhasederken “benim şen yerim” diye bahsederek köyünde mutlu ve gamsız olduğunu vurgular. Ayrıca köyündeki meyvelerle mutlu olduğunu da söyler.

“Sevdim seni, sevgilerim süttten ak,

İşim seven kısmetime yâr olmak..

Ölsem bile senin güzel kokuna,

İstiyorum ölene dek sarılmak.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Bu dizelerde köyüne, ana yurduna aşık olan Alıkul’un sanki duygularını bir kadına söylüyormuş hissine kapılmamızı sağlar. Yukarıdaki dizelerde ana yurduna duyduğu sevginin süt kadar temiz ve saf olduğunu, ona yâr olduğunu, ölene kadar köyünün bu güzel kokusuna sarılmak istediğini söyler. O, köyünü bir kadın gibi kişileştirmiştir.

“Benim ömrüm elin değil senindir,
Şiirlerim dilin değil senindir.
Çarpan kalbim, her saniyem, nefesim,
Onlar elbet yelin değil senindir.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Şair, yukarıda da ömrünün, şiirlerinin, çarpan kalbinin, her saniyesinin ve nefesinin sahibinin elbette ana yurdunun olduğunu dile getirmiştir.

Bunca özlem içinde yaşayan şairin “1948-1950” yılları arasında canından çok sevdiği, doğduğu köyünü ziyaret etme fırsatı bulur. Hatta 1950 yılının yaz mevsimini köyünde geçirir. Elinden kalemi ve defterini düşürmeyen Osmonov, burada da tarla işlerini yaparken maniler ve türküler söyleyen, kızları, kadınları ve gelinleri dinler ve bu türkü ve manileri defterine geçirir (Cakıpbekuulu, 2001, s. 13-15).

Yeryüzünde onun ruhuna ve bedenine iyi gelen köyünde kaldığı vakitlerde sıhhat bulduğu hatta hastalığının hafiflediği de görülür. Ama bu iyileşme durumunun devamlılığı söz konusu olmaz. Birkaç ay sonra bedeni bu hastalığı daha fazla taşıyamaz ve Alıkul hayata gözlerini yumar. Bunu hissetmiş gibi “Kayındı” adlı şiirinde köyüne bir daha gidemeyeceğini hissetmiş gibi dizelerinde bahsetmiştir (Cakıpbekuulu, 2001, s. 18).

“Kaldı, kaldı Kayındı köyüm uzak yerlerde,
Kara tilki gibi ben uzaklara giderken,
Omzu kırık kuşların kanadını derler de,
İyi eden suyuna sonsuz minnet ederken.” (Kuluyev, 2015, s. 28)

Şair yukarıdaki dizelerde kara tilki gibi kendisinin uzaklara gittiğini, köyünün ondan çok uzaklarda olduğunu, kanadı kırık kuşların kanadını köylerinin suyunun iyi ettiğini dile getirmiştir.

“Yolum uzun, zahmetli, dönüşü yok varlıkta,
Varamadım bir türlü, düşlerimle aradım.
Zaman da yok, kardeşim kalem ile birlikte,
Büyüdüğüm köyümden, memleketten iradım.” (Kuluyev, 2015, s. 28)

Şair bu dizelerde köyüne gidemediğini ama düşlerinde vardığını, büyüdüğü köyünde uzak kaldığını yazmıştır.

“Güzel köyüm Kayındı özleyerek yaşarım.
Ancak sana gelemem hasretine düşerim,
Ben hayatta atılan hızlı bir ok misali,
Deniz, derya, dağları fersah fersah aşarım.” (Kuluyev, 2015, s. 28)

Şairin bu dizelerde köyünün bir an olsun aklından çıkmadığı, köyünde hasretlik çektiği, bir ok gibi deniz ve dağları aştığını söyler.

“Uzaklara uçarım gam, kasavet dağılmış.
Tabanlarım incinmez, gayret nalım kırılmaz.
Sana diri kavuşmak bana nasip değilmiş.
Ölünce de naaşım toprağına verilmez.” (Kuluyev, 2015, s. 28)

Hastalıkla birlikte şairi umutsuzluk da kaplar. Köyüne bir daha dünya gözüyle kavulamayacağı adeta hissetmiş gibi yukarıdaki dizleri yazmıştır. Ayrıca öldükten sonra da bu hasretin naaşıyla da olsa köyünün toprağına özleyeceğini dile getirmiştir.

Alıkul Osmonov, takvimler 12 Aralık 1950’yi gösterdiğinde elinde kalemiyle yine sanatını icra ettiği sırada hayata gözlerini yumar. Alıkul Osmonov’un eserleri o vefat etse de şiirleri günümüze kadar söylenegilir (Ümötaliyev, 1958, s. 184).

Alıkul Osmonov'un, yalnızca Kırgız edebiyatında değil, Türk Dünyası Edebiyatında da yeri önem arz eder. Hayatta yalan söylemediği, en dürüst olduğu şeyin kendi şiiri olduğunu ifade eder. Şairin ölümcül hastalığa yakalanmış olması onun hayatı ve zamanı oldukça önemsemesine sebebiyet verir. O, ölümden değil, şiir yazamayacağı için korkar. Osmonov, öksürdüğü zaman ağzından kan gelse bile mendiliyle silip şiirlerini yazmaktan asla vazgeçmez, asla pes etmez. Bu sebeple her gün ne kadar şiir yazsa o kadar kârda olduğunu düşünür. Elinden kalemını ve kağıdını pek düşürmez. Onun şiirini okuyanlar adeta şiiriyle sohbet ettiği düşüncesine kapılır. Şiirlerini okuyan insanlar onun şiirine de saygılı olduğun hisseder.

Şair, konu şiir olunca asla küçük düşünmez. Konu şiir ve şairlik olunca hep zirveyi düşünür ve onagöre hareket eder. Dünyaca ünlü şairlerle boy ölçüşür. Zaman zaman kendisinin de bu şairlerden bir farkının olmadığını dile getirir.

2.2. Edebî Kişiliği ve Eserleri

Alıkul Osmonov'un hayatı boyunca kendini sanatına, şiirine adanmış görülür. Hayatta çekmiş olduğu sıkıntılar vs. onun bu tutkusundan alıkoymaz. Onun işi yazmaktır. Sanatını icra etmektir. Şiir, onun hayatında tutunduğu bir daldır. Osmonov'un şiirleri onun hakkında ve yaşadıkları hakkında birçok izler taşır. Kendi iç dünyasını konu alan şiirlerinin yanı sıra tabiatla, aileyle, yurduyla, sanatıyla da ilgili şiirler de yazmıştır. Alıkul'un Kırgız edebiyatındaki yeri büyüktür. Şiir onun için gelişigüzel bir sanat değildir. Şiir onun için kutsaldır. Kendi hatalarının sonucunu kendine mâl eder. Ama şiirinin hatalarının tüm Kırgız halkını etkileyebileceğini düşündüğü için şiir yazma konusunda titiz davranır (Kallimci, 2002, s. 57).

Şairin “Yazarlık Beyanım” adını verdiği otobiyografisinde şiire on üç yaşındayken bir hocasının “Yayla” adındaki hikayeyi okuduğunu ve bu hikayeden çok etkilendiğini belirtir (Cakıpbekuulu, 1995, s. 3).

Şair aslında şiire, Tokmok'taki okuldan mezun olduktan sonra Bişkek'teki Pedagoji Enstitüsü'nde başladığını söyler. Hatta burada: “O zamanlar burada okuyanların tümü edebiyatla alâkalıydı. Oraya girdiğim andan itibaren Puşkin, Lermontov, Tolstoy, Turgenyev, Nekrasov, Gogol'ün adlarını duymaya başladım.” Diyerek edebiyata olan ilgisini dile getirir. Alıkul'un Enstitü'de okuyan diğer

arkadaşları Alıkul'un her zaman kitaplarla haşır neşir olduğunu, elinden hiç kitap düşmediğini söylerler. Bu enstitü dönemin Kırgız aydınlarının yetişmesine katkı sağlamıştır. Bu okulda okuyan öğrenciler daha mezun olmadan eserler vermeye başlamıştır (Ümötaliyev , 1958, s. 20).

Pedagoji Enstitüsü'nün atmosferi şairi her zaman yazmaya ve okumaya teşvik etmiştir. Çünkü bu okulda herkes sanat ve edebiyatla ilgilenmiştir. Hatta Alıkul bu enstitüye girdiği ilk yıl olan 1929'da bir iki şiiri okulun gazetesinde yayımlanır (Cigitov, Akındın Eki Ömürü, 1998, s. 8).

Alıkul Osmonov, edebiyatta çevirinin önemini daha sanatının ilk yıllarında genç yaşlarındayken anlamıştır. O, hayatı boyunca birçok eseri Kırgız Türkçesi'ne çevirir. Hatta Kırgız edebiyatı için tercüme yapan ilklere dendir (Cusupov, 1991, s. 17).

Alıkul'un 1930'da ilk şiiri olan "Kızıl Cük" (Kızıl Yük), "Sabattuu Bol" (Bilimli Ol) adlı gazetede yayımlanır (Ümötaliyev , 1958, s. 21).

Şair hastalandıktan sonra okulunu bırakmak zorunda kalır. Bu sırada hem okuması hem de maddi sıkıntılar çekmemek için çalışması gerekir. Alıkul Osmonov, 1932 yılında A. Tokombayev tarafından "Çabuul" adlı dergide işe alınır. Tokombayev'in Alıkul Osmonov'u ilk gördüğünde onunla ilgili şu sözleri dile getirmiştir:

"Alıkulu ilk gördüğümde benim üzerimde büyük bir etki bıraktığını unutamam solukbenizli ve ince giymiş olan bu öğrenci, gözüme çok halsiz göründü. Kısa boylu karnı şiş, oldukça zayıf, ince boyunlu, parmakları ise sanki başka birininmişcesine uzun duruyordu. O, hasta olduğunu ve derse yetişemediğini söyledi. "Bakacak bir akrabam yok. Karakol şehrinde uzaktan akrabam olan ablalarım var. Onlara gidip geleyim demiştim." dediği hala aklımda. Yaklaşık bir ay sonra Alıkul yine geldi. Görünüşü ilkinden daha kötü bir haldeydi. Yüzü gözü çökmüş bir durumdaydı. "Bana bakacak yakınım yok. Rahatsızdım" dedi. Benimle irtibatta olan dostlarım Kalim Rahmatulin, Mukanbet Dögdüröv ve Ömürkul Cakışev ile konuşup, anlaşıp yok yerden bir iş bulup Alıkulu "Çabuul"a yerleştirdik" (Cigitov, 1998, s. 10).

Şair burada hem sanatını icra eder hem de edebî camiadan uzak kalmamış olur. Şair bu dergi vesilesiyle kendini geliştirmeye başlar. Aynı zamanda burada daha planlı

şekilde şiirler yazarak edebî şahsiyetinin yavaş yavaş ilerlediğini de fark eder (Ümötaliyev , 1958, s. 22, 23).

Şair 1932 yılından itibaren çok fazla şiir okuyup, yazdığını, sanatının gelişmesi için çok çaba sarfettiğini belirtir. 1935 yılında “Tañdağı Irlar” (Tandaki Şiirler) adlı şiir kitabını yazar. 1935 yılında kendini şehirde hapsolmuş gibi hissettiğini ve daha çok haşır neşir olduğu kitapların etkisinde kalarak yazmış olduğu “Cıldızduu Caştık” (Yıldızlı Gençlik) adlı kitabı çıkarır. Fakat bu kitabı yazdığı sıralarda bu kitabın içine yazmış olduğu şiirlerle yeterince ilgilenemediğini ve gereken özeni gösteremediğini de belirtir. Aynı zamanda bu şiiri yazarken çeviri işiyle de ilgilenmiştir (Cakıpbekuulu, Alıkulga Taazim, 1995, s. 14).

Kendini sanata adayan Alıkul’un 1938 yılında çıkarmış olduğu bir diğer şiir kitabı ise “Çolponstan” (Çolponistan)’dır. Şair yine bu sıralarda birçok eserle ilgili çeviriler yapar (Cigitov, 1998, s. 11). Şairin yayımlamış olduğu bu eserlere bakınca aslında edebi olarak çok da iyi olduğu söylenemez. Fakat şair bu şiirleriyle dili nasıl kullanabileceğini öğrenme ve kendi üslubunu geliştirme fırsatı bulur. Şairin 1938 yılıyla birlikte şiirlerindeki temanın da değiştiği görülür. Şair, o senesinde ilk defa aşık olur. Şair, şiirlerinde çektiği bu aşk acısını tema olarak edinir (Kallimci, 2002,s. 62).

Şair 1939’da “Ardak Belgisi” ödülünü alır. Bu ödülle birlikte sanatının hakkında yapılan övgüler gazete ve dergilerde yayımlanır (Cigitov, 1998, s. 13).

Osmonov, dobra ve vatansever bir aydındır. Kırgız Edebiyatında gördüğü yanlışları ve tahribatları konu alan 1937 yılında yazmış olduğu “Edebiyatımızdaki Tahribatı Sona Erdirelim” adlı makalesiyle “Kırgız Yazarlar Birliği”ne karşı çıkar. Şair yazmış olduğu bu makalede Kırgızların sözlü edebiyat ürünlerini kaleme alan yazarların değişiklik yaptığını söyleyerek onlara ithamda bulunur (Cakıpbekuulu, 1995, s. 38).

Şairin bu olaydan sonra, hastalığı sebebiyle de ruhsal çöküntü yaşar ve “1941-1944” yıllarında şiire yoğunlaşamadığını ve şiir yazamadığını ifade eder. Bu sıralarda Shakespeare’in “On İkinci Gece” adlı eserini Kırgız Türkçesi’ne çevirir. 1943’te “Çolponbay” adlı bir müzikal ve “Mahabat” (Muhabbet), “Ak Möör” (Ak Mühür) adında iki tiyatro eserini kaleme alır (Kallimci, 2002, s. 65).

Alıkul'un hayatını ve eserlerini incelendiğinde onun aslında şiirden bağımsız bir hayatının olmadığı görülür. Bir insanın yaşaması için ekmek ve su ne kadar önemli ve gerekliyse şair için şiirinde bu denli önemli olduğu açıkça görülür.

Şair tamamen tiyatro veya başka eserlerle ilgilense de şiiri unutmaz, şiiri boş vermez. Osmonov, köyler ve tarım üretim kooperatifi içine girerek Kırgız halkını ve kültürünü yakından tanıma fırsatı bulur. Okuduğu okullarda öğrendiği bilgilerle köydeki insanları gözlemleyerek öğrendiği şeyleri harmanlayarak sanatının üslubuna ve şiirlerine yön verme çalışır (Cigitov,1998, s. 16).

Osmonov, hastalığının ölümcül olduğunu bilir ve hep bu bilinçle yaşamaya çalışır. O, Kırgız halkına eser bırakmak ister ve ölene kadar kalem ve kağıdı elinden bırakmaz. 1944 yılında hastalığı sebebiyle “Koysarı Senatoryumu”nda dört ay boyunca geçirdiği süre onun yine sanatını geliştirmesi açısından önemli bir fırsat sunar. Burada yaşadığı süreç içinde bilgi ve birikimlerini kullanarak yazmaya devam eder (Cigitov, 1998, s. 17).

Şair II. Dünya Savaşı sırasında yazmış olduğu bu eserleri “Mahabat” adlı şiir kitabında toplar. Osmonov'un bu eserle birlikte “ustalık dönemi” başlar. Bu eser hem eleştirilere hem de övgülere sebep olmuştur. Hatta bu eser sebebiyle şair bir buçuk yıl edebî tartışmaların içinde yer alır (Cigitov, 1998, s. 27).

1946'da 82 şiir ve 7 manzumeden oluşan “Cañı Irlar” (Yeni Şiirler) eserini oluşturur. Uzun süre eleştiri oklarının hedefinde kalan şairin bu kitabı uzun süre incelenir ve yayımlanmasına izin verilmez. Şair bu kitaptaki “35 şiiri ve 3 manzumeyi” daha sonra çocuklar için yazmış olduğu “Baldar Üçün” ve bir diğer eseri olan “Ata Curt” (Ata Yurt) adlı eserinde yer vermek mecburiyetinde kalmıştır. Şairin eserlerinin denetlenmesi ve bu denetime takılması hasebiyle şiirlerinde kullanmış olduğu iç dünyasını ele alan konular hakkında değişiklik yapmaya mecbur bırakır. Osmonov 1947 yılında değiştirmek zorunda kaldığı üslupla yazmış olduğu eserlerini “Menin Cerim – İrdın Ceri” (Benim Yerim – Şiirin yeri) adlı eserini yazar. Yazmış olduğu bu şiirler edebî çevre tarafından takdir edilir. (Cigitov, 1998, s. 28).

Şairin en önemli özelliklerinden biri Sözlü edebiyat geleneği ve yazılı edebiyat geleneğini sentezleyerek aralarında bir köprü kurması olmuştur. Şairin şiirlerine bakıldığında şairin hem yenilikçi hem de gelenekçi olduğu anlaşılır. Şairin sözlü gelenekten yararlanarak sözlü geleneğe dair birçok motifi şiirlerinde işler ve Kırgız

halkının kültürünü, geleneğini, örfünü, ananelerini de şiirlerinde işleyerek şiirine milli bir kimlik kazandırır (Kallimci, 2002, s. 69).

Alıkul Osmonov kısacık hayatına birçok eser sığdırmış ve edebiyatla olan ilişkisini asla kesmemiş, katlanarak artan bilgi ve birikimiyle daima eser vermeye devam etmiştir. Edebiyatın birçok türünde eserler vermiştir. O, hasta olmasına rağmen şiirler vermiş, insanlara hayatın güzel olduğunu, yaşama sevincini aksettirmiş insanlara adaletli olmayı tavsiye etmiştir (Kallimci, 2002, s. 72).

Şair Alıkul, hayatı boyunca sanatına ve şiirine çok fazla önem vermiştir.

“-Ey köyümün bahçesi,

Kucağında neyin var?!

-Elma ile erik var,

Nar yanında iğde var.”

“-Ondan başka neyin var,

-Keskin kalem şair var.

-O şairin neyi var?

-İki ömrü, iki baharı var:

“Biri benimdir, diyor,

Diğeri de şiirimin.” (Kuluyev, 2015, s. 60)

Şairin yukarıdaki dizelerde köyünün bahçesiyle sohbet ettiği görülür. Şair burada köyünün bahçesinde neler olduğunu sorar. Elma, erik, nar ve iğde cevaplarını alan şair tekrar aynı soruyu sorar. Bahçe de Alıkul’un (şairin kendisinin) kaleminin keskin olduğunu ve şairin iki ömrü, iki baharının olduğunu söyler. Bu iki ömür ve iki baharın birinin şairin olduğunu diğerrinin ise şiirinin olduğunu dile getirir.

“Bakışıyla ateşi söndürecek gözüm var,

Öz canımda eğriyi elbet görüp bilirim.

Herkes bilir yurdumda merdim, mertçe sözüm var.

Bir kâselik zehirden bir kova bal alırım.” (Kuluyev, 2015, s. 122)

Alıklul, “Gözüm Keskin” adlı şiirinde kendinden bahseder. bu şiirin ilk dizelerinde kendisinin elbette doğruyu ve eğriyi görebildiğini, herkesin onu tanıdığını ve onun mert olduğunu bildiklerini ifade eder.

“Benle sırdaş olursan konuşurum yürekten,

Darlığımı elinle çekip birden vururum.

Mahirimdir her işte, güç alırım meraktan,

Kütüğe can, balığa binlerce dil veririm.” (Kuluyev, 2015, s. 122)

Şairin yukarıdaki dizelerde yine kendinden bahsettiği görülür. Eğer kendisiyle sırdaş olunursa samimi olarak yürekten konuşacağını, her işte becerikli olduğunu, merak etmekten güç aldığını, sanatıyla kütüğe can ve balığa binlerce can verdiğini söyleyerek hayvanları ya da cansız varlıkları sanatıyla konuşturabildiğini ifade eder.

“Şair yolu en hürmetli yoldur,

Kötü şair halkı üzen kem kuldur.

Şair yazar, biz okuruz dört satır” (Kuluyev, 2015, s. 60)

Şair, yukarıdaki dizelerde şairlik yolunun en saygılı yol olduğunu ifade eder. Ama bu yolda kötü bir şair olsa halkı üzecek bir şair olacağını söyler. Burada Alıklul şiirlerini yazarken halkına hitab ettiğinin de bilincindedir.

“Ben yaşımdan geçerim, şiirimden vazgeçmem,

Ben şairsiz hayatı kabul etmem, hiç seçmem.

Yaradan'a bin kere yalan bile söylesem,

Şiirime ölsem de yalan kapı hiç açmam.” (Kuluyev, 2015, s. 96)

Osmonov'un yukarıda yazmış olduğu dizelerden, şairsiz yaşamayacağını ifade eder. Yukarıdaki dizelere göre Alıkul, yaşından geçeceğini ama şiirinden vazgeçmeyeceğini, şairsiz hayatı kabul etmeyeceğini ve asla seçmediğini ifade eder. Şiiri o kadar yüzeltir ki yaratana yalan söylese de şiirine ölse bile yalan söylemeyeceğini vurgulayarak şiirine karşı ne kadar dürüst olduğunu dile getirir.

“Kim vermişse güzel vermiş bahtımı,

Kim koymuşsa kötü koymuş adımı.

Açgözlüye ne yapsam diye sorunca,

“Beş tıyına bana sat.” der, namımı!” (Kuluyev, 2015, s. 124)

Alıkul, yukarıdaki dizelerde bahtının güzelliğinden isminin de kötü olduğundan bahseder, bazı açgözlü insanlara bundan bahsetse adını satın almak istediklerini söyler.

“Satayım!

Alsın!

Nerden bilsin farkımı?

Çaya katıp içecekken

Yakacağım dilini;

Ben, şairi Kırgız'ın!” (Kuluyev, 2015, s. 124)

Şiirin devamı olan yukarıdaki dizelerde ise şair ismini satsa, değerini anlamayacaklarını söyler. Kimsenin kendisini satın alamayacağına Kırgızların şairi olduğuna değinir.

“Şiir yazsam, huzur dolar gönlüme,

Yazamasam, yaşlar dolar gözüme.

Şiir kokan bu çıranın yanında

Talihliyim! Talih konar gölgeme!” (Kuluyev, 2015, s. 126).

Şair, yukarıdaki dizelerde şiir yazdığında kalbine huzur dolduğundan, yazmadığında ise gözlerinin yaşardığından bahseder. Kendini şiir yazdığı için şanslı olarak görür.

“Çok doğrudur, sabah, akşam, dembedem,

İnsiz, cinsiz sükûnetle olurum.

Yem arayan barçın kuşu gibi hem,

Üç, beş şiir bulup eve gelirim.” (Kuluyev, 2015, s. 22)

Şairin yukarıdaki dizelerde kendini sabah, akşam, insiz ve cinsiz sükûnetle yem arayan barçın kuşuna benzetir. Kendisi de yem değil dışarıda şiir arar ve sonra evine döner.

“Ben kimim ki, Alıkul’um sıradan

Yazmaz isem hâlsiz, dilsiz, deli kul.

Somurtarak bomboş göçsem aradan,

Hesap sorar gönül ehli, Âli kul.” (Kuluyev, 2015, s. 22)

Şair kendinden sıradan bir kul olarak bahseder. Ama eğer yazmazsa hâlsiz, dilsiz, deli bir kul olduğunu söyler. Somurtarak göçse gönül ehlinin kendinden hesap soracağını ifade eder.

“Yazabilsem devrimdeki kitabı,

Dağlar aşar, denizlerden göçerim.

Çiçek açsa lisanımın hitabı,

Ali Şir’i ben o vakit geçerim.” (Kuluyev, 2015, s. 22)

Şair yaşadığı devirle ilgili bir kitap yazsa, dağlar aşır, denizlerden göçeceğini söyler. Dilinin hitabının, üslubunun daha iyi olup çiçek gibi açmasıyla Ali Şir’i geçebileceğini ifade eder.

3. BÖLÜM

ALIKUL OSMONOV’UN ŞİİRLERİNDE TEMALAR

3.1. Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Temalar

İnsanlar hayata kendi pencelerlerinden bakarlar. İnsanların yetiştikleri aile, büyüdükleri çevre, yaşadıkları acı ve tatlı olaylar kendi kişiliklerinin ve karakterlerinin oluşmasına yardımcı olur. Aynı zaman da acı da olsa tatlı da olsa yaşadıkları her türlü olay onların tecrübe kazanarak olgunlaşmasını sağlar. Herkesin hayata baktığı pencere farklıdır. Kimi insan bunu dile getirir, kimi insan susar ve kimi insan da yazar. Şiirlerine, şarkılarına romanlarına ve hikayelerine konu edinir.

Alıkul Osmonov da yaşadığı olaylar karşısında susmayı değil yazmayı tercih etmiştir. Yaşadıklarını, hissettiklerini dizelerine dökerek adeta kalemi ve kağıdıyla dertleşmiştir. Şairin aşık olup aşkı, doğduğu yeri özleyip özlemine, hüznünü, utançlarını, vedalarını şiirlerinde anlattığı görülür. Osmonov, amansız bir hastalığa kapılır ve bilir ki bu hastalığın tek çaresi ölümdür. Bir kere düşmüştür ölüm çukuruna... Orada çaresizce bekelemek yerine kendini şiirine ve milletine adanmış görür. Ölümünü bile yazmaktan bir an olsun vazgeçmez.

Şairin; “Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Temalar” adlı başlığın altında şiirlerindeki “aşk, özlem, hüznü, utanç, veda, musiki ve hastalık temaları incelenecektir.

3.1.1. Aşk

Alıkul Osmonov’un şiirlerinde aşk temasına ağırlıkla yer verdiği açıkça görülmektedir. Hayatında defalarca aşık olsa da bu aşkların uzun sürmese de onlardan ayrıldığı zaman aşk acısı çeker ve bunu şiirlerinde tema olarak kullanır. Şairin aşk duygusuna oldukça önem verdiği ve saf aşkı benimsediği görülür. Şiirlerinde, aşık olunca aşkına ve aşık olduğu kadına oldukça değer verdiği anlaşılır. Aşkı bittiğinde ya da acı son yaşadığında da bunu şiirlerinde dile getirmekten kaçınmaz.

“De, aşk nedir, nişanı ak, yeri köşk,

Altın ömrün onsu tadı hiç yoktu.

Bu yüzden en birinci, en saf aşk,

Süsler takıp karşıma da tez çıktı.” (Kuluyev, 2015, s. 20)

Osmonov’un yukarıdaki dizelerde aşkın yerinin köşk, nişanının beyaz olduğunu ifade eder. Aşksız hayatın tadının olmadığını söyler. Hayatında ilk saf aşkının süsler takınarak karşısına çabuk çıktığını belirtir.

“Âşık olmak isterim, zaman silip kuş gibi,

Sanki kayın ağacı, yaşlanmayan düş gibi.

Yanardağın ateşinden, közünden,

İstiyorum çıkmayı parlayan bir taş gibi” (Kuluyev, 2015, s. 64)

Şairin yukarıdaki dizelerde yaşlanmayan bir düş gibi aşık olmak istediğini, yanardağın ateşinden parlayan bir taş gibi çıkmayı istediğinden bahseder. Bu dizelere bakıldığında Osmonov’un aşkın bazen ateş gibi yaktığının da farkında olduğunu gösterir.

“Âşık olmak isterim bin kere yanılarak,

Âşık olmak isterim yâre türap olarak.

Teslim edip kendimi düşünmeden, hesapsız,

Âşık olmak isterim sana teslim olarak.” (Kuluyev, 2015, s. 64)

Şair hesapsızca aşık olmak istediğini dile getiriyor. O, samimi bir şekilde aşk ve aşık olmak istiyor. Şair, hiç düşünmeden kendini aşka teslim etmek istiyor. Bu dizelerden şairin hayatının anlamının aşk olduğu anlaşılıyor.

“Kucakladım, öptüm, bastım bağıma,
Sevgi için karşı durduk ölüme.
Yalancı aşk hançer soktu böğrüne,
Ayrılarak ateş verdi elime.” (Kuluyev, 2015, s. 20).

Alıkul, sevgiyi kucakladığını, öptüğünü, bağına bastığını, sevgi için ölüme karşı durduğunu ifade eder. Yalancı aşkın ise böğrüne hançer saplamışçasına canını acıttığını ayrılıkla eline ateş verildiğini dile getirir.

“Bildim aşkın dört bir yanı zulümden
Say zirvedir, kuş erişmez, gam duyar.
Eğer ki aşk kuvvetliyse ölümden,
Benim aşkla boy ölçüşme hakkım var.” (Kuluyev, 2015, s. 20).

Osmonov, aşkın dört bir yanının zulümden olduğunu, zirvede olup kuşların erişemeyeceğini dile getirir. Diğer dizelerde ise şairin aşka adeta meydan okuduğu görülür. Dizelerinde eğer aşk ölümden kuvvetliyse aşkla boy ölçüşebileceği cesaretini gösterir.

“Ey hayatım elveda, bize vuslat çok imiş!
Hatırlama, bekleme özlem ile hatada.
Gençlikteki gibi bir temiz, saf aşk yok imiş
Bulunmazmış bir daha otuz yaş ötede.” (Kuluyev, 2015, s. 34).

Şair yukarıdaki dizelerde hayatına aşkı beklememesini tavsiye eder. Hayatına saf ve temiz bir aşkın otuz yaşından sonra bulunmayacağını ifade eder.

“Güvercindin gözünü sakınmayan budaktan,
Unutulan bir anda uçar uçmaz meraktan.
Aşk dediğin elbette sevmek değil dudaktan,
Aşk dediğin, ateşi püskürtmektir yürekten.” (Kuluyev, 2015, s. 34).

Alıkul Osmonov, aşkını bir güvercinin gözünü budaktan sakınmamasına, bir anda güvercin gibi meraktan uçtuğuna benzetir. Aşkın dudaktan sevmek gibi maddi ve basit olmadığını, kalpten ateş püskürtmek gibi meşakkatli olduğunu dile getirir.

“Güzel gülüm zor değil cananı can eylemek,
Sanmıyorum ki senden ayrı kalmak bitmektir.
Aşk dediğin, bal yiyip değil şarkı söylemek,
Aşk dediğin, sevdanın her zehrini tatmaktır.” (Kuluyev, 2015, s. 34).

Şair aşkla ilgili yazdığı dizelerde aslında aşkın kolay olmadığını ve bunun farkında olduğunu okuucuya hissettirir. Sevgiliyi can bilmenin zor olmadığını, aşkın ayrı kalınca bitmeyeceğini ifade eder. Aşkın sadece bal gibi tatlı olup şarkı söylemek gibi olmadığını sevdanın her zehrini tatmak olduğunu ifade eder.

“Benim sevdam kıymetli, sarar cümle her şeyi.
Buralarda bulunmaz, yeri hangi sinedir?
Bana kanma, yadigâr olarak her bir şeyi,
Senin gibi gülerim, aldanıp kaç senedir.” (Kuluyev, 2015, s. 34).

Osmonov yukarıdaki dizelerde aşkın kendisi için ne kadar kıymetli olduğunu dile getirir ve aşkın her şeyi sardığını ifade eder. Aşkın buralarda bulunmadığının hangi göğüste, kalpte olduğunu sorar. Hatırlamak için kendine kanılmamasını, kaç senedir aşka aldandığını söyler.

“Gelsem yoksun... gelsem yoksun sevdalım,
Sevdamızdan coşkunlaşır al kanım...
Talih yolu kâh eğridir, kâh düzgün,
Eğrilince düzeltmeye hazırım.” (Kuluyev, 2015, s. 36).

Osmonov kendisinden ve aşkından bahsederken sevdalarından kanının coşkunlaştığını söyleyerek aşkını dile getirir. Bu dizelerde aynı zamanda talihin her zaman iyi gitmeyeceğini ama kötü olsa da düzelmesi için elinden geleni yapacağını ifade eder.

“Dolaşırken beraber eğlenirken sen uçtun.
Ben sürerken kayığı, dümene de sen geçtin.
Ardıç gibi ben tıpkı göstermezken yaşımı,
Huş ağacı gibi sen yenilendin, gül açtın.” (Kuluyev, 2015, s. 54).

Şair yukarıdaki dizelerde de aşk ile ilgili sözlerini dizmeye devam etmiştir. Bu dizelerde aşığıyla dolaşırken onu mutluluktan uçtuğunu, kendisinin yaşını göstermediğini, aşığının ise bu aşkla birlikte yenildiğini, gül gibi açtığını söyler.

“Hiç tereddüt etmedim, utanmadım ey kadın!
Şarkı edip söyledim dilimdeydi tek adın.
Dik bakmadan bir kere gözlerinle yüzüme,
Utanarak sen öyle yere bakıp kızardın.” (Kuluyev, 2015, s. 54).

Şairin şiirlerine bakıldığında çok duygusal olduğu ve aşka çok değer verdiği anlaşılmaktadır. Onun hayatına giren kadınların, sevdiği, aşık olduğu kadınları

yerininve değerinin farklı olduğu görülür. O sevdiği zaman tam ve layıkıyla saf ve temiz sever. Ayrıldığında da aşk acısı çeker ve bunu şiirlerine konu eder. Yukarıdaki dizeler şairin “Beraber Dolaştık” adlı şiirinin ikinci dizesidir. Bu dizere bakıldığında şairin sevdiği kadından hiç tereddüt etmediği, emin bir şekilde bir şarkı gibi dilinden düşürmediğini ve bundan utanmadığını dile getirir. Sevdiği kadının utançtan bir kere bile yüzüne bakmadığını söyler.

Alıkul Osmonov’un “Aşkın Türleri” adlı şiirinde aşkla ilgili düşüncelerinden bahsettiği görülür;

“Aşk ilginçtir, aşk tatlıdır, bambaşka,
Herkes sever sağlığında, her yaşta.
Biz severiz, utanmadan severiz,
Yaşlansak da hayattaki savaşta!” (Kuluyev, 2015, s. 68).

Osmonov yukarıdaki dizelerde kendince aşkın tarifini yapar. Aşkın ilginç olduğunui tatlı ve bambaşka olduğunu, herkesin sağlığında ve her yaşta sevdiğini, hayattaki savaşta yaşlansa da utanmadan sevdiğini ifade eder.

“Bir ayıp yok, bunu derim ben canla,
Âşık oldum iki kıza zamanla.
Onun sonu nasıl oldu diyeyim,
Ben diyeyim dikkatlice sen anla.” (Kuluyev, 2015, s. 68).

“A” harflisi beni görüp kızarır,
“Z” harflisi beni görüp bozarır.
Bu kızarma bu bozarma gerçek aşk,
Âşık kalbe ateş verir, buz erir.” (Kuluyev, 2015, s. 68).

Yukarıdaki dizelere bakıldığında şairin aşık olmanın ayıp olmadığını, zamanla iki kıza aşık olduğunu söyler ve devam eden dizelerde de aşklarının isimleri vermeden harflerle aşklarından bahseder. A harflisinin onu görünce utancından kızardığını, Z harflisinin ise onu gördükçe bozardığını söyler ve devam eden dizelerde de gerçek aşkın bu kızarma ve bozarmalarla kalbe ateş verdiğini aralarındaki buzları erittiğinden söz eder.

“Çok düşündüm, düşünceye çok daldım,

İki alev arasında ben kaldım.

Yanlışlıkla bozaranla evlenip,

Pişman oldum, ateşlere can saldım.” (Kuluyev, 2015, s. 68).

Şairin bu iki kız arasında çok düşünüp taşındığı yukarıdaki dizelerde yazmaktadır. İki kızdan yanlışlıkla bozaranla evlendiğini, sonrasında çok pişman olduğunu dile getirir.

3.1.2. Özlem

Alıkul Osmonov, hastalığı sebebiyle bir süre sonra seyahat etme gücü bulamaz. O, genel olarak doğduğu ve okula gitmeden önce köyü olan Kayındı’ya daima özlem duymuştur. Hatta sağlığı el verdiği sürece her fırsatta köyüne gitmiştir. Gidemediği zamanlar da köyüne özlemiştir. Bunu şiirlerinde de dile getirmiştir. Şairin şiirlerinde de sonsuzluğa özlem duyduğu görülmektedir. Ayrıca bazı aşıkların da sevdiklerine veda etmenin zor geldiğini bunun kalpte kocaman bir özleme dönüştüğünü de ifade eder.

“Güzel köyüm Kayındı özleyerek yaşarım.

Ancak sana gelemem hasretine düşerim,

Ben hayatta atılan hızlı bir ok misali,

Deniz, derya, dağları fersah fersah aşarım.” (Kuluyev, 2015, s. 28).

Alıkul Osmonov, hasta olduktan sonra gittikçe kötüleşmeye başlar. Köyüne bir daha gidemeyeceğini anlamış gibi yukarıdaki dizeleri yazarak köyüne olan sevgisini ve özlemini dizelerine döker.

“Defalarca gam çekmeden gülmek var
Bakınarak göldeki her kunduzla.
Unutmayın, kurban olam a dostlar,
Bu hayatta özlem de var sonsuza” (Kuluyev, 2015, s. 114).

Osmonov, yukarıdaki dizelerde göldeki kunduzlara gam çekmeden gülmenin de olduğunu ve hayatta sonsuza özlemin de olduğunu dile getirir.

“... Halkı için cephelerde can verip,
Solar bir gün yalım dolu her yürek.
Sevdiğine veda etmek zor gelip,
Gönüllerde iz bırakır özlemek.” (Kuluyev, 2015, s. 114).

Şair bu dizelerde insanın sevdiğine veda etmesinin zor geldiğini, özleminin gönüllerde iz bıraktığını ifade eder.

“Özlediği şehri görmek ağrıdır.
Ne kıymetli, tatlı akran, arkadaş,
Genç olmaya olacağı doğrudur!
O zamanki bir damla yaş... damla yaş.” (Kuluyev, 2015, s. 150).

Şair, insanın özlediği şehri görmenin ağrı olduğunu, arkadaşın, akranın kıymetli olduğunu söyler.

3.1.3. Hüzün ve Utanma

Alıkul Osmonov, şiirlerinde hayata ve kendine dair pek çok şey söylemiştir. Onun şiirlerini ve hayatını ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu sebeple şiirlerinde kendi iç dünyasından bahsettiği hüzün ve utanç temalarının da yer aldığı dizeler görülmektedir:

“Ben utanmam hüzün dolu gönlümden
Genç olsam da , bükük belli halimden,.
“Tamam, dostum, bu kötüyümüş” diyemem,
Vazgeçmek yok o ilk günkü fikrimden.” (Kuluyev, 2015, s. 18).

Alıkul, şiirlerine adeta içini dökmüştür. Dizelerinde kendinden ve ruh halinden epeyce bahsetmiştir. Alıkul yukarıdaki dizelerde de iç dünyasından bahsettiği görülür. Hüzün dolu yüreğini dile getirir.

“Bilmem nasıl, ne düşünür dostlarım?
Ben üzgünüm kaderimin yüzünden.
Zamanına tek zararlı ben varım,
Kuruyorum, soğuyorum hüzünden” (Kuluyev, 2015, s. 142).

Alıkul’un şiirlerine bakıldığında hastalığının hayatını ve yapmak istediklerini epey etkilediği görülür. Şair, hastalığı ve yaşadıklarından dolayı psikolojik olarak kendini hüznü ve üzgün hisseder. Yukarıdaki dizelerde de bu halinin dostlarının kendisi hakkında ne düşündüklerini sorgular. Kaderinin yüzünden üzgün olduğunu ve yaşadıklarından dolayı zararlı olduğunu da dile getirir ve hüznün kendisini bırakmadığını dile getirir.

Alıkul Osmonov'un iç dünyasından bahsettiği şiirlerinden biri de “Ben Neden Utanırım” adlı şiiridir. Bu şiirinde şairin yine kendini anlattığı utandığı ve utanmadığı şeylerden bahseder. Bu şiirdeki dizelerinde hüznün ve utancı birlikte işlediği görülür.

“Ben utanmam yavrum yoksa arkamda,
Nazla gülen yâr de yoksa yanımda.
Yavrum, yârim devrim için savrulur
Mızrağımın, tüfeğimin ucunda.” (Kuluyev, 2015, s. 18).

Osmonov, öldükten sonra arkasında çocuğunun olmayacağından, yanında nazla gülen sevdiğinden olmadığından utanmadığını söyler. Sevgilisinin kendi mızrağının ve tüfeğinin ucunda devrim için savrulduğundan söz eder.

“Ben utanmam fakirlikten, yokluktan,
Sönse bile kor saklayan tavrımdan.
Zenginliğim, varım-yoğum top gibi,
Cephelerde korkutmuştur kaç düşman.” (Kuluyev, 2015, s. 18).

Şair, yukarıdaki dizelerde fakirlikten ve yokluktan utanmadığını, zenginliğinin kor saklayan tavrının top gibi olup cephelerde düşmanları korkuttuğundan bahseder.

“Utanırsam işte budur utancım:
Arkada yok bir ufacık mirasım.
Öfkelenip, “haydi defol” der sanki
Ellerimden uçup giden zamanım.” (Kuluyev, 2015, s. 18).

Alıkul'un, şiirinin son dizesinde utancından bahsettiği görülür. Şairin bu dizelere göre utanacağı tek şeyin öldükten sonra bırakacağı bir mirasının olmamasıdır.

3.1.4. Veda

“Nerde olmaz er yiğidin genç başı?
Nerde kalmaz sevgilinin gözyaşı?
Uzaklara, Moskova'ya giderken,
Vedalarda dalgasızca göl iyi.” (Kuluyev, 2015, s. 108).

Alıkul Osmonov'un yukarıdaki dizelerde uzaklara giderken hırçın ve dalgalı bir deniz gibi olmak yerine dalgasız gölün daha iyi olduğunu dile getirir.

“Sağ olmalı yiğitlerin genç başı
Niye lazım sevgilinin gözyaşı?
Engel olup “Koş!” deyince duyurmaz,
Vedalarda güz gününde yel iyi.” (Kuluyev, 2015, s. 108).

Osmonov yukarıdaki dizelerde vedalarda yiğitlerin başının dik olması gerektiğini, vedalarda güz gününde yelin “Koş!” diyince sesini duyurmadığından dolayı daha iyi olduğunu dile getirir.

3.1.5. Mûsikî

Alıkul'un hayatta önem verdiği konulardan birinin de mûsiki olduğu şiirlerine bakılınca anlaşılıyor. Şair için mûsiki ekmek ve sudan daha önemlidir. Hayatında değer verdiği, kıyamadığı, kıymetlisidir mûsiki...

“Ben su içmem, kurusa da damağım,
Ekmek yemem, kalmasa da hiç halım.
Müzikten de güzel bana bir şey yok

Bana verin,
Bana verin,
Yarım kaşık mûsiki!” (Kuluyev, 2015, s. 140).

Yukarıdaki dizelerde şair musikiyle kendine geldiğini, hayat bulduğunu bir deyişle musikin kendisi için adeda ab-ı hayat olduğunu dile getirmiştir. Bu dizelere göre şair damağı kurusa su içmediğinden, hali kalmasa da ekmek yemediğinden bahseder. Bu hallerine de en iyi müziğin geldiğini ifade eder. Bu sebeple de yarım kaşık da olsa musiki ister.

“Ben ağlamam üzülürsem bir şeye,
Hem sevinmem talih bana gülse de.
İlacım bu; sevinçte ve hüzünde,
Bana verin,
Bana verin,
Yarım yudum mûsiki!” (Kuluyev, 2015, s. 140).

Şairin musikiyle devam eden dizelerinde, bir şeye üzülse de sevinse de ağlamadığından, sevinçte ve hüzünde ilacının müzik olduğundan bahsedip bir yudum mûsikî ister.

“Neler olmaz bu dünyada, hayatta,
Çok güzel ve ulaşılmaz fiyatta.
Göz yumarken o kadar şey içinden,
Özlediğim,
Kıymadığım,
Kıymetlidir, mûsiki!” (Kuluyev, 2015, s. 140).

Alıkul Osmonov hayatta güzel ve ulaşılmaz fiyatlarda her şeyin olabileceğini dile getirir. Fakat o kadar şey içinde gözlerini yumunca özlediği, kıymadığı kendince kıymetli olduğu şeyin mûsiki olduğunu ifade eder.

3.2. Dini ve Sosyal Temalar

3.2.1. Hastalık, Ölüm

Alıkul Osmonov'un hayatının en coşkulu yaşlarının otuzlu yaşlar olması gerekirken onun otuz yaşında yazmış olduğu şiirlere bakıldığında yetmiş seksen yaşındaki bir insanın ölümü beklediği ve hayattan yorulduğu görülür. Şairin hayatını ve kendisini derinden etkileyen en önemli unsurlardan birisi şairin hastalığıdır. Şair ince hastalığa yakalanması, bu hastalığın hayatının bir parçası olması ve bu hayatındaki bazı planları bu hastalığına göre yapıyor olması onu hayli derinden etkiler. Bu hastalıkla birlikte şair biraz daha hüznü olup devamında da ölümü düşünmeye başlar. Şair kendini halsiz ve yorgun hissettikçe şiirlerinde ölümden ve hastalığından da bahsettiği görülür. Fakat Alıkul Osmonov bu hastalığına rağmen asla pes etmemiş ve son nefesini verinceye kadar şiir yazmaya, halkına faydalı olmaya, yaşamaya, umut etmeye, aşık olmaya kısacası hayata küsmeden yaşamaya çalışmıştır. Şairin şiirlerine bakıldığında o bu genç bedenine hastalığı da yakıştıramadığı görülür. Hatta ona hasta diye bahseden veya hasta olduğunu söyleyen arkadaşlarından yakındır. Bunlardan da şiirlerinde bahseder. Hatta ona hasta diyen arkadaşı yüzünden keyfi kaçır. Hasta da olsa kendini dünyaca ünlü Shakespeare'den farkının olmadığını dahi dile getirir. Şair hastalık ve ölümü tema olarak bir arada kullandığı için bu temaları birlikte incelemek elzemdir.

“Beğenmedim ahabım mektupta dert dizmişsin,

Ahab deyip burada belirtmedim adını.

“Halim kötü, hastayım senin gibi!” yazmışsın,

Üzdü beni bu sözler, bozdu gönlün tadını.” (Kuluyev, 2015, s. 26).

Şairin, “Mektubuna Cevap” isimli şiirinde bir ahabına cevap verdiği anlaşılıyor. Bu şiirin dizelerine bakıldığında ahabının ona hasta demesi Osmonov'un hayli moralini bozduğunu hissettirir. Şair yukarıdaki dizelerde ahabının mektubunda dert anlattığını, Osmonov'u kastederek halinin kötü olup, hasta olduğunu belirtmesi üzerine şair, bu sözlerin kendisini üzüp gönlünü bozduğunu dile getirir.

“Niçin kendi kendine senin ile bir tutup,
Beni hasta, sağ diye konuşmaktan kalmazsın.
Sen ne için hastalık çektiğimi unutup,
Hasta hasta şiirler yazdığımı bilmezsin.” (Kuluyev, 2015, s. 26).

Alıkul Osmonov, devam eden dizelerde ahabına neden kendisini hasta ve sağ olarak konuşmadığını sorar ve ne için hasta olduğunu ve bu haldeyken neden şiirler yazdığını bilmediğini ifade eder.

“Niçin zayıf düşüp de bu dertleri paylaşıp,
“Senin gibi...” diyerek beni hasta edersin.
Shakespeare gibi bir dünya devi ile söyleşip,
Hasta hasta her zaman konuşmama ne dersin?” (Kuluyev, 2015, s. 26).

Alıkul, bu şiirinin son dizesinde ahabına neden kendisi için dertlerini paylaşıp0 senin gibi diyerek kendisini hasta ettiğini sorar ve bu dizelerde kendini Shakespeare gibi bir dünya şairiyle bir görerek hasta hasta konuştuğunu dile getirir.

“Hasta şair,
Düşünceli,
İnleyerek yatıyor.
Şair, şair,
Kadrin bilmez
Ölüm kapı çalıyor.” (Kuluyev, 2015, s. 30).

Alıkul Osmonov, kendini hasta ve düşünceli olarak inleyip yattığını dile getirir. Hastalıkla birlikte ölümün kapı yakın olduğunu ifade eder.

“Hasta şair,
Sözleri altın,
Halsiz, yalnız oturur.
Netsin şair,
Sayfaları şiirlerle doldurur.” (Kuluyev, 2015, s. 30).

Alıkul’un şiirlerinde kendi sanatından bahsederken kendini ve sanatını gerçekten beğendiği dikkat çeker. Kendisinin hasta olduğunu ama sözlerinin altın değerinde olduğunu dile getirir ve devamında halsiz ve yalnız olduğunu söyleyerek şiirler yazdığını da ekler.

“Hasta şair,
Kalan ömrün,
Kalemine bırakır.
Bilen dostlar,
Can yoldaşlar,
Belki kulak çınlatır.” (Kuluyev, 2015, s. 30).

Alıkul Osmonov, bu dizelerde hastalığının bir gün ölümle son bulacağını farkında olduğunu hissettirir ve ömrünün kalanında da şiir yazdığını ifade eder.

“Ben kendime sokaktayken bakınca,
Suretimin bir canı yok, kanı yok.
Hırslı çocuk yarı canlı çıkınca,

Dertlerinin bir çaresi, sonu yok.” (Kuluyev, 2015, s. 138).

Şair, git gide ilerleyen hastalığıyla birlikte vücudunun da her geçen gün güçten düştüğünü de dizelerinde belirtir. Kendisine baktığında gücünün kalmadığını, eski halinden eser kalmadığını, cansız ve kansız kaldığını söyler ve dertlerinin çaresinin ve sonunun olmadığını ekler.

“Ben kendime baktığımda uyurken,
Sanki cansız, kansız ölü yatıyor.
Duyup kalbi hem nabzımı sayarken,
Sanki kalbim yorgun argın atıyor.” (Kuluyev, 2015, s. 138)

Alıkul, hastalık sebebiyle bedenini cansız, kansız ve ölü gibi hissediyor. Nabzının ve kalbinin yorgun olduğunu dile getiriyor.

“Ben kendimi ev dışında dinlesem,
Öksürüğün kuru sesi duyulur.
“Zavallı can, çoktan bitmiş, ne görsem...”
Derim, şevkim o an birden kırılır.” (Kuluyev, 2015, s. 136)

Alıkul Osmonov, ince hastalığı sebebiyle bedeninde sıhhat hissetmez. Hasta olup sağlıklı olamayınca da vücudunu sağlıklı haliyle kıyaslar. Kendinde sıhhat göremeyen Osmonov bu haline göre de ölümü düşünür. Şairin en yakın dostu her zamanki gibi yine kalemi ve kağıdıdır. Elinden kalem ve kağıdı düşürmeyen şair şiirlerinde hastalığından ve ölümden bahseder. Şairin “Ben Kendimi” adlı şiiri hastalıklı hali ile ölümü konu edinir. Yukarıdaki ilk dizelerde de kendisini evin dışında dinlese kuru öksürüğünün sesinin geldiğini, canının çoktan tükendiğini birden şevkinin kırıldığını dile getirir.

“Ben kendime bakınca bir sokaktan,
Sanki yürür, halsiz zayıf siluet.
Güçlü yiğit olmuş şimdi yarım can,
Mecalsiz bir ihtiyardır, içte dert.” (Kuluyev, 2015, s. 136)

Şair, bu genç yaşta yakalandığı bu hastalık sebebiyle şiirlerinde kendi halinden bahseder. Kendisine uzaktan baksa halsiz ve zayıf bir silüetin yürüdüğünü, güçlü ve yiğit bedeninin hastalık yüzünden yarım can olduğunu mecalsiz bir ihtiyar gibi olduğunu ve bunu dert edindiğini ifade eder.

“Ben kendime göz atınca uykuda,
Uyur sanki bir yarı ölü, kanı yok.
Gördüm ki ben atan nabzı damarda,
Yorgun atar, hali zordur hem de çok...” (Kuluyev, 2015, s. 136)

Vücut sıhhat bulamayınca şair, doğayı dinlemek yerine kendi vücudunu dinlemeye başlar. Uykuda kendine göz atınca da canı kanı olmayan yarı ölü bir bedene benzetir ve nabzının yorgun yorgun attığını ve halinin çok zor olduğunu da ekler.

“Ben kendime öldüğümde bir baksam,
Boylu poslu er yatıyor, gülerek.” (Kuluyev, 2015, s. 136)

Şairin yukarıdaki dizelerde öldüğünde bedenine baksa gülerek boylu poslu bir gencin yattığını ifade edeceğini dile getirerek bu hastalık için çok genç olduğunu hissettirir.

“Vazgeçerdim, kar eylemez ne fayda,

On sekiz yaş kaldı hangi halayda?
Otuz da az... Fazla olsa sevinip
Ümidini sağlığına tam bağla.
Gücün varken ecelinden öç alıp,
Halkın için emek harca meydanda!" (Kuluyev, 2015, s. 12)

Alıkul yukarıdaki dizelerde on sekiz yaşının dünyada hangi halayda kaldığını sorgular. Aslında otuz yaşının da az olduğunu düşünür. Hastalığına rağmen güç buldukça ölüme inat, ondan öç alarak halkı için çabalaması gerektiğini dile getirir.

"Hepsi söner, değişir." diyorlar ya hayatta,
Değişmeyip ben böyle hiç sönmesem olmaz, mı?
Ecel günüm evimin kapısında feryatta.
Eve Tokmok yönünden hiç, dönmesem olmaz, mı?" (Kuluyev, 2015, s. 118)

Şair, yukarıdaki dizelerde, insanların hep değişik hayatlarının bir gün söneceğini yani öleceğini dile getirir. Devam eden dizelerde ise kendisinin değişmeyip, sönmek istemediğini söyler. Ecelinin yaklaştığını ve ölmek istemediğini ifade eder.

"Herkes ölür, yok olur." diyorlar ya hayatta,
Ben bu işe uymayıp hiç ölmesem olmaz mı?
Başıma taş vurarak çıkarsalar kan hatta,
Kaçıp Narın yönüne hiç gelmesem olmaz mı?" (Kuluyev, 2015, s. 118)

Alıkul Osmonov, hastalığının farkındadır ve kaderi de kabullenmiştir. Fakat o, buna rağmen yaşamak ister. Ölmek istemez. Ölümsüz olmak ister. Hatta başına taş vursalar kanatsalar da ölümden kaçıp bir daha geri dönmek istemez.

“Evim temiz, zengin beyce yaşarım,
Dostlarımla derdi, gamı boşarım.
Korku ile uyandıran uykudan:
-Hey, sen kimsin?
Pencereme tık tık vuran?
Tık vuran?
-Verem derdim sen mi geldin?
Ocağında ısınmışım bir zaman,
Yeter, artık git geri!
Seni almam içeri!
Eşiğimde köpeğim var atılğan!
Git öteye, ,git öteye,
Git öteye, lanet olası şeytan (Kuluyev, 2015, s. 130)

Şairin hayatında, onu yoran ve bir türlü peşini bırakmayan hastalığı veremdir. Şair, ne yapsa ondan kurtulamaz. Şair, yukarıdaki dizelerde dostlarıyla dertsiz tasasız evinde zenginler gibi beyce yaşadığından bahseder. Devam eden dizelerde de gece gece ansızın onu korkutarak uyandıran verem derdini dile getirir. Artık onu istemediğini, ondan bıktığını ve onu içeri almayacağını söyleyip onu şeytana benzetir ve onu kovar.

3.2.2. Ömür, Hayat

Türlü türlü acılar ve imtihanlarla yoğrulup üzerine de verem gibi bir hastalığa yakalanan Alıkul Osmonov’un şiirleri okunduğunda onun en az yetmiş yaşında, hasta ve ölümü bekleyen ihtiyar bir adam olduğu düşünülür. Onun, kısacık hayatı boyunca hem gönlü hem de bedeni oldukça çok yorulmuştur. Ama onun ölmek için adeta çırpındığı da şiirleri okununca anlaşılır. Ömrünün geçtiğinin ve sona yaklaştığının

farkındadır. O hayata küsmeyip daima yaşama tutunmak için bir dal bulmuştur. Şiirlerinde hayata ve geçen ömrüne sık sık değinmiştir.

“Evet, ömür hem kısadır, hem de az...

Kader onu ölçüsünden çok yapmaz.

Az mı çok mu, çekerdim de sineye.

Oktan hızlı olmasından döner baş,

Daha dün hiç hesabımda yok iken,

Nerden çıktı kır at binmiş otuz yaş!” (Kuluyev, 2015, s. 10)

Hastalığı olmayan sağlıklı olan bireyler kolay kolay ölümü düşünmez. Fakat hastalığı olan ve bu hastalığın dermansız olduğunu bilen insanlar ister istemez ölümü düşünmeye başlarlar. Alıkul Osmonov da yaşı her ne kadar genç olsa da hastalığından ve vücudunun dermansızlığından dolayı şiirlerinden kendinin yaşlı olduğundan ve ölüme yaklaştığından bahsettiği görülür. “Otuz Yaş” adlı şiirinde de ömrün kısa ve az olduğundan, kaderin onu biçildiğinden fazla yapmadığından, oktan hızlı olduğu için başını döndürdüğünden, ölümü hiç düşünmediğinden bahseder. Ayrıca ne ara otuz yaşına geldiğini de sorgular.

“O koşuyor, şak deyince kamçılar,

Gitmek için sanki bir de yeri var...

Madem menzil baştan beri bellidir,

Neden hala ivedidir insanlar?

Ondandır ki, dinlenmeden ömrünün,

Başı sonu meçhul yolun adımlar...” (Kuluyev, 2015, s. 10)

Şair, yukarıdaki dizelerde ömrün sanki gidecek yeri varmış gibi dört nala koştuğunu ifade eder. O, ömrün başının ve sonunun meçhul olduğunu dile getirir.

Ayrıca gidilecek yerin belli olduğunu yani ölümün olduğunu söyleyerek insanların neden bu kadar hızlı acele ettiklerini sorgular. Şair ömrünün bitimini, ecele koşan bir at metaforuyla anlatmayı tercih etmiştir.

“Bugün coştum, izler yoktur dünümden,
Dün oynarken, geçmez yarın zihnimden,
Beni aldatan gençliğimle işim yok,
Hazır biraz yüz bulmuşken ölümden!
Onca günün, onca yılın olayı,
Daha yeni geçmiş gibi önümden...” (Kuluyev, 2015, s. 10)

Şair yukarıdaki dizlerde dününü yaşarken geleceği düşünmediğini, bugün ise dünden bir eser kalmadığını söyler. Gençliğinin kendisini aldattığını, ömrünün hılza geçtiğinden ve ölümden bahseder.

“Şeytan gördüm, kötülüğü nam salmış,
Zavallı can, masum ama aldanmış.
Ölüm-hayat arasında bu düz yol,
Güzellikle baştan sona donanmış.
Bir liman ki, bir an bile boş kalmaz,
Tıka basa dolmaktan da usanmış!” (Kuluyev, 2015, s. 10)

Şair yukarıdaki dizelerde ömründe şeytanın kötülüğüyle meşhur olduğunu, Zavallı insanın da masum olduğunu fakat aldandığını söyler. Hayat ile ölümün baştan sona güzelliklerle bezenmiş düz bir yol olduğunu, ömrün bir liman olduğunu ve tıka basa dolmaktan bıktığını da ifade eder.

“Kır at sanki uzun yolu aşmakta,
Doludizgin hep ileri koşmakta.
Kader onu acımadan sürerken,
Kamçı ile sağrısına vurmakta.
İn cin geçmez ıssız bir çöl içinde
Otuz yaşım gözden kayıp olmakta...” (Kuluyev, 2015, s. 12)

Alıkul Osmonov, geçip giden ömrü kır bir ata benzetmiştir. Bu kır atın uzun yol olan ömür yolunu aşmakta olduğunu, doludizgin durmadan ileri doğru koşmakta olduğunu, kaderin ona hiç acımadan sürekli kamçıladığını, ıssız bir çölde ömrünün, otuz yaşının geçip gittiğini ifade eder.

“Dur ömürüm, dur ömürüm, ömür dur!
Rengin sarı, benzin solmuş, göz çukur,
Dinlemezsen yok ol haydi, haydi git!
Bil ki senden güçlü-hırslı ân durur.
On beş defa tekrar tekrar doğarak,
On beş defa gençleşirsem kudurur! (Kuluyev, 2015, s. 12)

Osmonov, yukarıdaki dizelerde geçip giden ömrüne sitem eder. Ömrüne durmasını, yorgunluktan renginin sarı, benzinin solmuş olduğunu, gözlerinin çukur olduğunu söyler ama eğer onu dinlemeyecekse yok olup gitmesini de söyler. Eğer on beş defa tekrar tekrar doğsa, on beş defa gençleşse ömrün kuduracağını ifade eder. Şairin şiirlerinde bazen ölüme meydan okuduğu görülür.

“Rüzgar sürer gölden kirli köpüğün,
Berrak sular gibi parlak bir ömrün.

Yıllar göçüp gençlik günü geçtikçe,
Daha güzel, daha sıcak göründün.” (Kuluyev, 2015, s. 100)

Şair, Berrak sular gibi parlak geçen bir ömrün daha güzel ve daha sıcak göründüğünü ifade eder.

“Miva denen ağaç çiçek açarken,
Yarınlara yetiştim ben kaçarken.
Hey, çocukluk eğlenceli bir şeysin,
Bir kuş gibi kanat açıp, uçarken.” (Kuluyev, 2015, s. 100)

Alıkul, yukarıdaki dizelerde çocukluğunun bir kuş gibi kanat açıp uçtuğundan, miva ağacının da çiçek açarken kendisinin yarınlara yetiştiğini dile getirir.

“Yarım saat kaş çatıp döş gamlayan,
Haram şeye ahlakını gemleyen,
Garip ömür, sen neşeli bir şeysin,
Yağmur gibi baharlarda damlayan.” (Kuluyev, 2015, s. 100)

Alıkul Osmonov, ömrü baharlarda damlayan neşeli bir şeye benzetir.

“Üzülmeden ne yokluktan ne vardan,
Dostlarımı kurtararak her dardan,
Ömür gençsin, hem de dinçsin her zaman,
Çocuk gibi yeni doğan tekrardan.” (Kuluyev, 2015, s. 100)

Osmonov ömrü yoklukta ve varlıkta üzülmeyen dostlarını dardan, sıkıntıdan kurtardığını, tekrardan yeniden doğduğunu, her daim genç ve dinç olduğunu ifade eder.

“Bizi övsün, gençler sevip de bilsin,
Eskitmeden belleğine hep alsın.
Önümüzde sonsuzca bir ömür var,
Arkamızda bu ölümsüz halk kalsın.” (Kuluyev, 2015, s. 100)

Şair, öldükten sonra gençlerin kendisini bilmelerini, unutmamalarını ve hep övmelerini ister. Sonsuzca ömrüm içinde halkın ölümsüz olarak hep kalmasını ister.

“İpek gömlek, gümüş kemer eklenip,
Eğer ömür satılsaydı pazarda.
Her günün de keyiflensin diyerek,
Kendim giymez, giydirirdim insana.”

“Canlarına can katmamın sebebi:
Ölüme hep duçardır ya insanlar.” (Kuluyev, 2015, s. 24)

Alıkul’un elinden gelse ömrü ipek gömlek ve gümüş kemerle süsleyip insanların her gün keyiflenmesi için insanlara satabileceğini, kendisini giymeyip insanlara giyirebileceğini dile getirir. İnsan dünyaya gelir ve zaman ilerledikçe ömrünün geçtiğini bir an olsa da fark eder. Belki bir endişeye ya da bir hüznü kapılır. Şair de sırf insanlar neşelensin diye ömrü pazarda satmak ister.

“Giden gitti, ben ise hep aynıyım,

Azgın nehrin binlercesin geçerim.

Azalmayan bir cevher imiş bu hayat,

Cevher değilse, ona başka ne derim?

Binerek mi, nasıl geldim buraya?

Rüzgâra mı, bir nehre mi, bilmedim (Kuluyev, 2015, s. 46)

Şairin hayatı ne kadar sevdiği yukarıdaki birçok dizede anlaşılır. Hayatın azalmamış bir cevher olduğunu, cevher olmasa ona ne diyebileceğini düşünür. Ömrünün nasıl gelip geçtiğini, bu yaşına ne zaman ve nasıl geldiğini hiç anlamadan sorgular. Geçip giden ömrün ve zamanın yanında kendisinin değişmediğini ve aynı olduğunu belirtir.

“Acele et tez yürü, yürümeli derdin de.

Gemilerce açıl sen ufukların yurdunda.

El değmemiş nice işler seni bekliyor.

Otuz yaşın dağının arkasında, ardında.” (Kuluyev, 2015, s. 38)

Şairin yukarıdaki dizelerde kendisine acele edip yola derdiyle devam etmesi gerektiğini öğütlediği görülür. Otuz yaşın devamında gemiler gibi ufuklarda doğru açılmasını ve kendisini el değmemiş birçok işin beklediğini söyler.

3.2.3. Dünya

“Tutmak için evime tuzak kurdum ey dünya,

Gelecek mi diye beklediğim şey dünya.

Dinle beni aldattın, aldırmandan halimi,

Önün güzel velâkin sonun kötü vay dünya.” (Kuluyev, 2015, s. 58)

Şairin yukarıdaki dizelerde dünyaya sitem ettiği ve dünyayla konuştuğu görülür. Dünyaya, evine gelecek mi diye beklediğini ve ona einde tuzak kurduğunu söyler. Dünyanın kendisini, haline bakmaksızın aldattığını ve başının güzel olup sonunun kötü olduğunu da dile getirir. Şairin, bu dizelere bakıldığında her şeye rağmen hayatı sevdiği açıkça görülür.

“Kalan kaldı, bakmam gözün ucuyla,
Kaygan yolu, geçitleri geçerim.
Düğün-dernek, eğlenceymiş bu hayat,
Öyle değilse ona başka ne derim?
Yalan dünya bir tadımlık şey imiş,
Şeker midir, yoksa bal mı bilemedim.” (Kuluyev, 2015, s. 46)

Şair, dünya hayatını kısa ama şeker ya da bal gibi tatlı olduğundan söz eder. Ömrünün geçtiğini, ne kadar vaktinin kaldığını merak etmediğini ifade eder. Hayatın eğlenceden ibaret olduğunu ve bir tadımlık bir şey olduğunu söyleyerek dünyayı yalan dünya olarak niteler.

3.2.4. Gençlik

Kısacık ömrüne birçok şey sığdırmaya çalışan şairin şiirlerinde gençliğinin hızla geçtiğinden, altın ve yakut kadar değerli olduğundan, gençliğinde çok hızlı olduğundan ve sürekli seyahat ettiğinden bahseder. Gençliğinin bu kadar hızlı geçmesinin karşısında şair şaşkındır. Şairin şiirlerinde geçen gençliğinin ve zamanının nerede ve nasıl geçtiğini sorguladığı dikkat çeker. O, otuz yaşında olmasına rağmen yine de ömrünün bittiğinin düşüncesindedir. Bunun sebebi elbetteki yakalandığı hastalığının bir gün ölümle son bulacağını bilincinde olmaktır.

“Pahalıymış, değerliymiş gençliğim
Altın yakut gibi kıymet biçtiğim.

Yanağından şöyle biraz sevmeye,
Evden, barktan, hanümandan geçtiğim.
Kaçmak için otuz bunca yaşımdan,
Viran ömrün hükmüne baş eğmişim.” (Kuluyev, 2015, s. 12)

Alıkul Osmonov, geçip giden zamanın içinde gençliğinin altın yakut gibi değerli olduğunu belirtir. Otuz yaşlarında ömrün hükmüne baş eğdiğinden söz eder.

“O pervasız günlerim hatırımda tek kalan.
Yıldırımlar gibiydim ben küçüklük çağımda.
Doğu yönden batıya kükreyerek yol alan
Trenlerle koştuğum günler düşler bağımda.” (Kuluyev, 2015, s. 38)

Alıkul Osmonov, gençliğinde ve sağlığında yıldırım gibi hızlı olduğundan ve o günlerin aklında olduğundan bahseder ve o günlerde doğudan batıya sürekli yaptığı seyahatlerden bahseder.

“Hızlı geçen gençliğim sen o zaman neredeydin?
Guguk kuşu uçuşan gül bahçeli yerdeydin.
Zamanın refahıyla mest olduğum dönemler,
Toy gençliğim tay gibi uslanmaz bir yerdeydin.” (Kuluyev, 2015, s. 38)

Şairin bitmek bilmeyen sitemi çabuk geçen ömrünerdir. Hızlı geçen gençliğinin, zamanın refahıyla mest olduğu günlerde guguk kuşlu gül bahçeli yerlerde olduğundan, gençliğinin uslanmaz bir yerde olduğundan bahseder.

3.2.5. İnsan

Şairin bazı şiirlerinde kendinden geçip diğer insanların iyiliklerini düşündüğü şiirleri vardır. Bunlardan birisi şairin yazmış olduğu “Diğer Âmlık adlı şiirdir. Şari bu şiirde insanların iyiliği için bazı düşünceleri yazmıştır;

“Nehir olup kıvrım kıvrım, bengisu,
Aksa eğer kimse geçmez ormanda.
Çınar gibi sararmasın diyerek,
Kendim içmez, içirirdim insana.”

“Bengisuyu içirmemin sebebi:

Yaşlanan bir biçare ya insanlar.” (Kuluyev, 2015, s. 24)

Osmonov, yukarıdaki dizelerde insanlara hiç kesilmeden sürekli akan bengisuyu kendisi içmeyip insanlara içirmeyi istediğini söyler. Bunun sebebinin de yaşlanan çaresiz insanlara çare olabilmek için yapmak istediğini dile getirir.

“Zemzem suyu, pınar gibi kaynayıp
Taşsa eğer kuş uçmayan diyarda.
Aslan gibi güçlü olsun diyerek,
Her damlayı içirirdim insana.”

“Zemzem bulup içirmemin sebebi:

Yorulan bir biçare ya insanlar.” (Kuluyev, 2015, s. 24)

Şair, zemzem suyunun kuş uçmayan ıssız bir diyarda taşmış olsa insanların aslan gibi güçlü olmaları için içirmek istediğini ifade eder. Alıkul’un İnsanlara

zemzem suyunu içirmek istemesinin sebebi de yorulan çaresiz insanların güçlenmesi içindir.

“Derde derman tüm otları Lokman’ın,
Yeşerirse binbir renkli dağlarda.
Sadakası olsun diye derdimin,
Kendim içmez, içirirdim insana.”

“Ottan ilaç içirmemin sebebi:

Hasta olan bir biçare ya insanlar.” (Kuluyev, 2015, s. 24)

Alıkul Osmonov, Lokman Hekim’in tüm atlarının insanların dertlerine deva olduğunu ifade eder. Eğer dağlarda bu otlar yeşerirse kendi derdinin sadakası olarak bu otlardan insanlara içirmek istediğini dile getirir. İnsanlara ottan ilaç içirmesinin sebebi de çaresiz, hasta insanların şifa bulmasıdır.

3.2.6. Kader

Alıkul Osmonov, birçok şiirinde kadere inandığını, her ne kadar üzülse de kadere boyun eğdiğini okuyucularına hissettirir. Şaire göre kader öyle bir şeydir ki; ondan kaçılmaz, o uzamaz, bazen alır eline kamçıyı bir atın üzerinde şaklatır kırbacı. Onun istikameti eceldir. Ona doğru koşar ve onu durdurmak mümkün değildir. Aşağıdaki dizelerde de şairin kader ile ilgili yazmış olduğu bazı dizeler vardır.

“Ben kendime baktığımda ölünce,

Sanki yatan bir kaplanın düşüdür.

Bu kadere, hâle razı olunca,

Hakk’a teslim yiğitlerin işidir.” (Kuluyev, 2015, s. 138)

Şairin şiirlerinde hastalığından dolayı Allah'a sitem etmediği görülür. O yukarıdaki dizelerde kadere razı olarak Hakk'a teslim olmayı yiğitlerin işi olduğunu dile getirir.

Bu gerçek ki, kaderine uyar tam,

Yazgısına minnet duyar giderek..." (Kuluyev, 2015, s. 136)

Osmonov yukarıdaki dizelerde insanın giderek kaderine uyduğundan ve minnet duyduğundan söz eder.

"Bilmem nasıl, ne düşünür dostlarım?

Ben üzgünüm kaderimin yüzünden.

Zamanına tek zararlı ben varım,

Kuruyorum, soğuyorum hüzünden." (Kuluyev, 2015, s. 142)

Alıkul Osmonov'un yukarıdaki dizelerde kader karşısında eli ve kolunun bağlı olduğunu hissettirir. O, adeta kader karşısında boynunu büküp üzümlere günden güne eridiğinden söz eder.

3.2.7. Tevekkül

"Keşke olsa yaşlanınca görecek,

Keşke sağlam, yeni olsa her destek.

Daha gün çok, tevekkülle doluyuz,

Bari ölmesin bundan başka bebek." (Kuluyev, 2015, s. 16)

Alıkul Osmonov'un, ölen bebeği Cıpar'ın ardından yazdığı dizelerden biri de yukarıdaki dizedir. Bu dizede şairin çocuğunun göreceğ günlerinin olmasını istediğini ama bundan yana sitem etmeyerek tevekkül ettiğini dile getirdiği görülür.

3.2.8. Nasihat

“Hasta şair,
İbret alın,
Bizden yurda ne kalır?
Biz ölseğ de,
Silinmesin
Yazdığımız dört satır.” (Kuluyev, 2015, s. 32)

Şair, yukarıdaki dizelerde insanların kendi hastalığından ibret almalarını öğütler. Ölseğ de yazmış olduğu şiirlerinin silinmemesini de ekler.

“Zaman safsız,
Erlik, gurur,
Gerek olur,
Verelim.
Son güne dek
Ana baba,
Kıymetini bilelim.” (Kuluyev, 2015, s. 32)

Yukarıdaki dizelerde şair ölene kadar anne ve babanın değerin bilinmesini nasihat eder.

3.3. Tabiat İle İlgili Temalar

3.3.1. Göl

Alıkul Osmonov, kısacık ömründe Isık Göl'le geç yaşlarda tanışma fırsatı bulur. Şair bu gölü ilk gördüğü andan itibaren içinde derin duygular yer etmeye başlar. Hatta şair 1943-1945 yılları arasında yazmış olduğu "Mahabat" adlı eseri Isık Göl'e karşı manzarası olan bir senatoryumda yazar. Şair, Isık Göl'ü beyaz dalgaları olması sebebiyle "akkuğu"ya benzettir. Bu göl bir akkuğu gibi raks eder, süzülür. Göl, sessizliğiyle Osmonov'da ömrü niteler. Şair, Isık Göl'ü seyrederken ondan yaşama dair izler bulur. Bu his onu yaşama bağlayan bir histir (Yeşilçiçek, 2018, s. 231-232).

Alıkul Osmonov'un Isık Göl için yazmış olduğu şiirlerine bakıldığında Isık Göl'ü karşısında duran genç bir sevgili varmış gibi kişileştirme yapar. Alıkul'da bu güzel ve nazlı kızın karşısında toy bir delikanlı edasıyla, heyecanlanır, ona iltifatlar eder, onu sevdiğini söyler. Alıkul'un karşısında adeta sevgili varmış gibi olur. Bu hisler Alıkul'a umut ve sevgi verir. Yaşama sevinci verir. Isık Göl Alıkul'un hayatının en değerlisi olur.

"Isık göl, Kırgız gölü dalgalanan,
Genç kızlar kıyısında keyif çatan.
Asırlar düşürdüğü mercan olur,
Sessizce, derinlerden parlayan" (Kuluyev, 2015, s. 40)

Alıkul Osmonov, yukarıdaki dizelerde Isık Göl'ün dalgalanan Kırgız Gölü olduğunu vurgular. Genç kızların kıyısında eğlendiğini söyleyerek burada özgürlüğü ve istikbali ifade eder. Asırlardır sessizce derinlerden mercan gibi parladığını ifade eder.

"Isık göl, Kırgız gölü hışırdayan,
Kendine gökten başka denk olmayan.

Yüzyıllar kervancıdır, her geçmeye

Yorulsa kıyısında konaklayan.” (Kuluyev, 2015, s. 40)

Şairin, Isık Göl’ün maviliğine yeryüzünde denk olarak gördüğü hiçbir su birikintisi yoktur. Ona denk olacak tek şeyin gökyüzünü olduğunu ifade eder. Şairin, Isık Göl’ü yüzyıllardır, göçebelerin ve seyyahların kıyısında konakladığı bir kervana benzettiği görülür.

“Isık göl, gururlu göl gürüldeyen,

Gözüne gökten başka sürülmeyen

Mavisi talih demek, rızık demek,

Dalgası türlü türlü şekle giren.” (Kuluyev, 2015, s. 40)

Osmonov’un Isık Göl ile ilgili yazmış olduğu şiirlerde Isık Göl ile ilgili sürekli teşhis sanatına başvurduğu görülür. Şair, Isık Göl’ün gururla gürüldediğini, mavisinin talih ve rızık olduğunu, dalgasının da türlü türlü şekle girdiğini ifade eder.

“Isık göl, seni sevdim, sensin şarkım,

Şarkıma güfte olarak tek sen varsın.

Günüme su misali berekettir,

Sahili kucaklayan dalgaların.” (Kuluyev, 2015, s. 134)

Osmonov, bu dizelerde Isık Göl’ü sevgiliy benzeterek onu öyle sevdiğini ifade eder. Isık Göl’ün kıyısına vuran dalgalarının kendi şarkısı olduğunu ve gününü bereketlendirdiğini dile getirir.

“Isık göl, sen rızıkımsın, sen kıvancım,

“Şarkıma nefes veren tek sen varsın.” (Kuluyev, 2015, s. 134)

Şair, Isık Göl’ün kendi rızkı ve mutluluğu olduğunu, şarkısına nefes verenin sadece bu göl olduğunu vurgular. Şair bu gölde yaşama izlerine rastlar. Bu izler de şairin göle bağlanmasını sağlar.

“Isık Göl, sen durdukça ben de varım,

Gerek yok başkasına, sensin yârim...

Gönülde razıyım ben kaderime,

Varmış ya, sevincim ve şevk kaynağım...” (Kuluyev, 2015, s. 134)

Bu dizelerde şair, sevdiğinin sadece Isık Göl olduğunu, kaderine gönülden razı olduğunu, başka birini istemediğini, kendisinin sevinci ve şevk kaynağının olduğunu ifade eder.

“Göle vardım, yürüyerek engini,

Doyamadım, bulamadım dengini.

Giydiği al gömleği hep aklımda,

Çalmış gibi gün batımı rengini.” (Kuluyev, 2015, s. 106)

Yukarıdaki dizelerde şairin, gölün akşamüzeri bürünmüş olduğu renkten bahsettiği anlaşılır. Şairin, akşam vakti güneşin batarken göle yansıdığı kıvrıllığı al bir gömlek giymesine benzettiği görülür.

“Seni görmek istiyorum yaramaz!

“Gölüm seni sevdim.” kimse bilemez.

Bu dalgalı göl olmazsa aklımda,

“Şiirimde hassasiyet olamaz.” (Kuluyev, 2015, s. 106)

Şairin bu sefer gölü yaramaza benzettiği görülür ve bu gölü sevdiğinin kimsenin bilmediğini söyler. Şair, bu dalgalı göl olmazsa şiirlerinde hassasiyet olmayacağını da dile getirir.

“Toy bir çocuk gibiydi vardığımda şen gölüm,
Çocuk saymaz kendini şu çocukça hâllerle.
Yatıyordum kükreyip Isık Göl’üm, sen gölüm,
Vazgeçmeyip o taşan dalgalardan sellerden.” (Kuluyev, 2015, s. 112)

Osmonov’un, şiirlerinde gölü bazen bir çocuk gibi ve bazen de bir sevgili gibi benimseyerek ona göre hitab ettiği görülür. Şair bu dizelerde gölü toy bir çocuğa benzetir. Taşan dalgalarından ve sellerinden vazgeçmeyip kıyısında yattığını dile getirir.

“Bu sıralar Isık Göl pek munistir, çıldırmaz,
Halkı gibi pek güçlü, pek de güzel görüldü.” (Kuluyev, 2015, s. 112)

Şair, Isık Göl’ün yukarıdaki dizelerde sevimli olduğunu, çıldırmadığını ifade eder. Halkı gibi güçlü ve güzel göründüğünü de söyler.

“Güz günüdür hava açık, göl güzel,
Başkent soğuk, ama, burda ılık yel.
Korkma benim kayık binen yoldaşım,
Dalga değil, kuğudur o, beri gel.” (Kuluyev, 2015, s. 62)

Alıkul, yukarıdaki dizelerde mevsimlerden güz olduğunu, havanın başkentte soğuk olup Isık Göl’de ılık olduğunu ifade eder ve kayığa binen kişiye de dalgalardan korkmamasını söyler. Çünkü şaire göre o beyazlar dalga değil kuğudur. Şaire göre su üzerinde oluşan bu dalgalar zarifçe raks eden kuğulara benzer.

“Kış günüdür, kır sararmış, gök güzel,
Köyler var ki, gönlünde hep ılık yel.
Issız duran ömrümüzdür göl yüzü,
Dalga değil, kuğudur o, beri gel.” (Kuluyev, 2015, s. 62)

Osmonov, gölün yüzünü insanın ömrüne benzetir. Zarifçe göl üzerinde bir kuğu gibi raks eden dalgalar, şaire hayatı, hareketliliği hissettirir. Şair, bu manzarayı izlemekten asla bıkmaz. Hasta ve ölümü bekleyen biri için bu manzara adeta yaşamak, hayata tutunmak için bir umuttur.

3.3.2. Dağ

Alıkul Osmonov’un şiirlerine bakıldığında tabiat temasını da sık sık işlediği görülür. Şairin hastalığından ve yaşadıklarından dolayı hayatı kolay olmamıştır. O bir nebze de olsa nefes alabilmek ve yaşadığını hissedebilmek için tabiata bakar. Tabiat canlıdır. Şiirlerinde tabiatla ilgili işlediği konulardan biri de dağdır.

“Dağlar dağa sıralanıp dizilmiş,
Yüceleri ulaşmış gök yurduna.
Kervancının yazısıyla yazılmış,
Develeri gibi ardı ardına.” (Kuluyev, 2015, s. 98)

Şair, dağların kervancının develeri gibi sıra sıra dizildiğini, büyük dağların gök yurduna ulaştığını ifade eder.

“Kara kara, sivri sivri kayalar
Katmerleşip göğe servet kazanır.
Elmas gibi gökte gözler oyalar,
Aslan dişi gibi dikçe uzanır.” (Kuluyev, 2015, s. 98)

Şairin dağlardan bahsederken birçok teşbih yaptığı görülür. Kara ve sivri kayaların katmerleşip göğe doğru ulaştıklarından, manzarasıyla gözlerin elmasa takılıp kalması gibi kayalarda kaldığından ve aslanın dişi gibi dikçe uzandığından bahseder.

“Karı, buzu tükenmeyen kuş uçmaz,
Dağlar yanar, süsler gibi pek âlâ
Bir yanından bir yanına kuş geçmez.
Yalnız boran geçer o da güç bela.” (Kuluyev, 2015, s. 98)

Alıkul, dağların buzunun ve karının tükenmediğini, bir yanından bir yanına kuş uçmadığını, zar zor boranın geçebildiğini dile getirir.

“Bahar gelir, ilkin orada konaklar,
Kış gelirken ilkin orada buz tutar.
Görünmeden aydan al al yanaklar,
Ay ışığı ilk kez yere nur atar.” (Kuluyev, 2015, s. 98)

Osmonov, baharın ilk olarak dağlara geldiğini, kışın da ilk olarak dağları gelip orada buzların tuttuğunu söyler. Ayın ışığını ilk olarak yüksek olan bu dağlara yansıttığını ifade eder.

“Kırgız dağı, Kırgızların dağları!

Böyle büyük, kıymetli dağ vakar mı?

Püskürterek boranıyla çağları,

Ülkemize düşmanları sokar mı?” (Kuluyev, 2015, s. 98)

Osmonov yukarıdaki dizelerde Kırgız dağını yüceltmış ve böyle başka bir dağ olup olmadığını sorduğu görülür. Hassas ruhlu genç şairin vatanına ve milletine karşı derin sevgi duyduğu şiirlerinde açıkça görülür. Onun şiirleriyle insanlar gözlerini tabiata çevirerek yazmış olduğu dizeleri etrafında görebilme fırsatı bulur. Şairin yukarıdaki dizelerde Kırgız Dağları'nın boranıyla çağları ve düşmanları püskürterek düşmanları ülkelerine sokmadığını ifade eder.

“Kırgız dağı, sarar günü, atiyi,

Böyle güzel dağlar olmaz her yerde.

Ağar göğe, yener bütün kötüyü,

Düşmanları çelik zırhlı bir perde!” (Kuluyev, 2015, s. 98)

Şair, Kırgız dağının günü ve geleceği sardığını, böyle güzel dağların her yerde olmadığından, dağın göğe doğru uzanarak düşmanlara karşı çelik bir perde olduğunu ifade eder.

3.3.3. Ağaç

Toplumların tarihlerine bakıldığında birçoğunun tarihinin mitoloji kaynaklı olduğu görülür. Mitolojide doğadaki bazı varlıklar kutsal bazı varlıklar da kötü olarak kabul edilir. Doğada kutsal olarak kabul edilen varlıklardan biri de ağaçlardır. Özellikle eski, dayanıklı ve uzun ömürlü olan ağaçlar devletleri, milletleri ve bazen de tanrılar tarafından kutsanan iyi ruhları barındıran varlıklar olarak kabul edilir. Türk mitolojisinde de diğer milletlerin mitolojilerinde olduğu gibi kutsal kabul edilen bazı ağaçlar da vardır. Bu ağaçlardan en önemlilerinden biri “kayın” diğeri ise “elma”dır. Kayın ağacının Türk mitolojisinde “Hayat Ağacı” olarak nitelendirildiği

görülmektedir. Kayın ağacının, Tanrı'nın kutunu taşıdığına inanılır. İnanışa göre bu ağacın olduğu yerde huzur, refah ve mutluluk vardır. Hatta kim bu ağacın yanında dua ederse duaların daha çabuk kabul edildiği düşünülür. “Kayın”ın kelime anlamının bazı “kadın”la benzerlik kurulduğu da görülür. Ayrıca bu ağacın kadın ruhu taşıdığına da inanılır (Karakaş, 2021).

Alıkul Osmonov'un bu kadar değerli ve önemli kayın ağacı için şiir yazdığı görülür:

“Narin, ince dalların,
Süsüydü her baharın.
Gençliğimiz bir geçti,
Ah, güzelim ak kayın.” (Kuluyev, 2015, s. 104)

Osmonov'un yukarıdaki dizelerde kayın ağacının narin ve ince dallarının her baharın süsü olduğundan, gençliklerinin çınar ağacıyla birlikte geçtiklerinden söz eder.

“Sevinç veren endamın,
Süsüydü her baharın,
Çocukken bir büyüdük,
Ah, güzelim ak kayın.” (Kuluyev, 2015, s. 104)

Şair, kayın ağacının görüntüsünün sevinç verdiğini, ve onunla birlikte büyüdüklerini dile getirir.

“Gördün değiştiğimi,
Gördüm yetiştiğini...
Gençliğimi geri ver,

Almam başka şeyini.” (Kuluyev, 2015, s. 104)

Osmonov, birlikte büyüdüklarini söylediği kayın ağacına kendisinin değiştiğini gördüğünü ve onun da ağacın yetiştiğini gördüğünü söyler ve ondan gençliğini geri ister.

“Dallarına konayım,

Kışa engel olayım.

Gençliğini benden al,

Nehrin olup akayım.” (Kuluyev, 2015, s. 104)

Alıkul Osmonov, kayın ağacının dallarına konmak ve kışa engel olmak ister ve ona gençliğini kendisinden almasını söyler. Aslında bu dizelerde şair, çocukluğunun kayın ağacıyla birlikte geçtiğini, çocukluğunun ve gençliğinin geçmesine kayın ağacının şahit olduğunu vurgular. Bir nevi kayın ağacıyla dertleşir. Şairin şiirlerinde güzel olan her şeyle bir bağ kurup onları kişileştirerek onlarla konuştuğu, dertleştiği görülür.

3.3.4. Ana Yurt / Köy

Hayatı acılar ve verem gibi bir hastalıkla geçen Alıkul Osmonov’un şiirlerinde her fırsatta köyüne olan özlemini ve sevgisini dile getirdiği görülmektedir. O, hayatı boyunca her daim hayatın içinden sıyrılıp kendini doğduğu yere, köyüne gitmek ve dönmek ister. O, çok küçük yaşta anne ve babasının vefatından sonra köyünden ayrılmak zorunda kalır. Uzun yıllar hem okumak hem de hayatını idame ettirebilmek için çalışmak zorunda kalır. Bu yüzden köyüne gelemez. Hayatını belirli bir düzene sokan ve sonrasında da verem gibi bir hastalığa yakalanan şairin köyüne gitme isteği ve arzusu içinde olduğu görülür. Daha sonra her fırsatta köyüne kaçar, sığınır. Şair, burada hem köy halkını tanır hem de burası hastalığına iyi gelir.

“Ana yurdum, canım halkım, vatanım!
Sevdiceğim, ey burnumda tütenim!
Dağ, taşın, toprak ile suyunun,
Faydasını baş üstünde tutanım.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Alıkul, doğduğu yere “ana yurdu”, “halkı”, “sevdiceği” ve “vatanı” olarak hitab etiği görülür. Şair, yukarıdaki dizelerde olduğu gibi köyüne gidemediği her an köy özlemiyle dolup taşığını şiirlerinde dile getirir. Osmonov, köyünün dağını, taşını, toprak ile suyunu başının üstünde tuttuğunu ifade eder.

“Doğum yerim, ana yurdum, ciğerim!
Gül bahçendir benim gamsız, neşeli yerim.
Ben zamanın mutlu, mesut şairi,
Meyven ile düğün, bayram ederim.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Şair, köyünün bahçelerinde gamsız ve mutlu olduğunu dile getirir. aynı zamanda zamanının en mutlu şairi olduğunu söyler. Köyünün meyveleriyle düğün ve bayram ettiğini de ekler.

“Sevdim seni, sevgilerim sütten ak,
İşim seven kısmetime yâr olmak.
Ölsem bile senin güzel kokuna,
İstiyorum ölene dek sarılmak.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Şairin yukarıdaki dizelerde sevdiği her şeyi, kısmetini sütten ak olarak saf ve temiz sevdiğini söyler ve köyünün güzel kokusuna ölene dek sarılmak ister.

“Benim ömrüm, elin değil senindir,
Şiirlerim dilin değil, senindir.
Çarpan kalbim, her saniyem, nefesim,
Onlar elbet yelin değil senindir.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Şair yazdığı şiirlerin ve ömrünün ana yurduna ait olduğunu ifade eder. Kalbinin, her saniyesinin, nefesinin dahi ona ait olduğunu dile getirir.

3.3.5. Yağmur

Şairin bir şiirinde yaz yağmurunun şiddetinden ve halkın yaz yağmuruna karşı olan düşüncelerinden bahsettiği görülür.

“Gökten yağmur yağardı sanki yere akarak,
Gök gürleyip heybetle yere çakarak.
Hızla geçene araba gövdesine bakarak,
Çamur değip yağmurun suyu üste çıkararak,” (Kuluyev, 2015, s. 52)

Şairin yukarıdaki dizelerde yaz yağmurunun çok yağdığını ifade ettiği görülür. Şair, yağmurun sanki bir akarsu gibi gökten şiddetle yağdığını, gök gürleyip yere çaktığını söyler.

“Elbisesi ipek kız nasıl tasa, gam eder.
Yağmur mecbur, ne yapsın, menziline tez gider.
“Ay kirlendi, bozuldu bu elbisem yağmurdan,
Yaz yağmuru yağmasa, düşmese hiç yere!” der.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Osmonov, yağmurun yağmasıyla ipek giyen kızların tasalandığını da dile getirir. Kızların yaz yağmurun yağmamasını, elbiselerinin kirlenmemesini istediklerini

ifade eder fakat yağmurun görevinin mecburen yağacağını, menziline varması gerektiğini de söyler.

“Dağa yakın yerdeki köylü düşler göçürür,

Yaz bulutu üst üste hayalleri uçurur.

“Keşke ekin çoğalsa, benim güzel kızım da,

İpek elbise giyse!” diyerek iç geçirir.” (Kuluyev, 2015, s. 102)

Şairin, yaz bulutunun, dağa yakın yerlerde yaşayan köylülerin hayallerini yaktığını söyler ve köylülerin de ekinin çoğalmasını ve kızlarının da ipek elbise giymek istediklerini dile getirir.

3.4. Kadın ve Aile İle İlgili Temalar

Birçok toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da kadının değeri oldukça fazladır. Kadın; yuvayı yapan dişi kuştur, çocuklarına bakan, onları büyüten, onlara terbiye verendir. O, çocuklarının ilk öğretmenidir. Kırgız kültürüne ve edebiyatına bakıldığında da kadının yeri oldukça önemlidir. Evliliğin temellerinin sağlam olması için Alikul Osmonov’un Kırgız kızlarına savaştan dönen gazilerin kollarının ya da bacaklarının sakat olmalarından dolayı onlardan utanmamaları için tavsiye verdiği görülür. Şair, şiirlerinde kızlara o gazilerin savaşa gidemeyen, cephede savaşamayanlardan daha değerli olduklarını ifade eder. Bu başlık altında incelenmesi gereken bir diğer mesele de elbette evlattır. Şairin hayatında yaşadığı en büyük acılardan biri de evlat acısıdır. O, doğduktan sonra hayata kısa bir süre sonra gözlerini yuman kızı Cıpar’ı ve onun ölümünden dolayı duyduğu üzüntüyü şiirlerinde konu edinmiştir. Şair, evladının ölümünden çok ekilenir ve bu ölümü ömrünün sonuna kadar unutamaz. Şairin bir de bir kız çocuğu olan Bükön’den bahsettiği görülür. Şair, şiirinde babası şehit olan Bükön’e Kırgız halkının sahip çıktığını dile getirir.

3.4.1. Çocuk, Evlat

Alıkul Osmonov'un hayatına ve şiirlerine bakıldığında genç yaşlarda birçok acıyla imtihan olduğu görülür. Şairin evliliğinden olan kızı Cıpar onun için büyük bir mutluluk ve neşe kaynağı olur. Fakat bu mutluluk ve neşe çok uzun sürmez. Çünkü Cıpar çok fazla yaşamaz ve doğduktan bir ay sonra hayata gözlerini yumar. Şairin çok kısa süren bu mutluluğunun ardından uzun süre devam eden üzüntü ve hüzn gelir. Çünkü şair bebeğinin ölümünden bu acısını ve bebeğini şiirlerine konu edecek kadar derinden etkilenir. Bu durumu çabuk atlatamaz. Hatta Cıpar öldükten bir süre sonra şairin eşiyle boşandığı görülür.

“Çok küçüktün ana baba bilmedin,
Yandın, piştin mutlu bir gün görmedin.
Sonsuz renkli görünse de bu hayat,
Devran sürüp mezarına girmedin.” (Kuluyev, 2015, s. 14)

Alıkul, kızının vefatından dolayı acısıyla yazmış olduğu bu dizelere bakıldığında çocuğunun öldüğü zamanı anne ve babasını tanımayacak kadar küçük olduğundan, şu kısacık ömründe hayat çok renkli göründe de mutlu olamadığından, gün yüzü göremeden mezara girdiğinden bahseder.

“Paytak paytak adımlayıp önüme,
Çıkacaktın, neşe verip gönlüme.
Genç çağımda seni yeni bulmuşken,
Kaçıp benden, yakalandım ölüme.” (Kuluyev, 2015, s. 14)

Şairin, yukarıdaki dizelerde kızıyla ilgili kurduğu hayallarından bahsettiği görülür. Yeni yeni, paytak paytak yürümeye başladığından mutlu olacağını dile getirir. Fakat son dizede şairin kızının ölümünü dile getirir. Kendinden kaçıp ölüme yakalandığından söz eder.

“Günler oldu, doğru, bazen yoruldu,
Ertesi gün gülüp, tekrar doğrudum.
Heyhat, bebek acısı çok güçlüymüş,
Yandı ciğer, can evimden vuruldum.” (Kuluyev, 2015, s. 14)

Osmonov, bazı günler yorulduğunu, ertesi gün gülüp tekrardan doğruduğunu dile getirir. devam eden dizelerde de bebek acısının çok zor olduğunu, bu acıdan dolayı ciğerinin yanıp kavrulduğunu söyler. Şair bu acıyı kolay kolay atlatamaz. O, yazarak bir nebze de olsa içindeki acıyı hafifletmeye çalıştığı görülür. Çünkü şaire yazmak en çok mutluluk veren eylemdir.

“Altın-gümüş, mücevher var dizmeye,
Baş döndüren şeyler durur, sevmeye.
Onca eşsiz güzelliğin içinden,
Baba için denk yok imiş bebeye.” (Kuluyev, 2015, s. 16)

Şair, hayatta sevmek için birçok güzelliğin olduğunu ve bu güzelliklerin baş döndürdüğünü ifade eder. Fakat çocuk sevgisinin hayattaki hiçbir şeyin yerini tutmadığını da dizelerine ekler.

“Göl kıyısı, başı karlı dağları,
Dolmuş gülle, kızıl-yeşil ve sarı.
Mest eyleyen onca koku içinden,
Babası için başka idi Cıpar’ı.” (Kuluyev, 2015, s. 16)

Alıkul’un hayatında ve şiirlerinde tabiata ne kadar düşkün olduğu, tabiattaki aklını başından alan kokuları ne kadar çok sevdiği görülür. Fakar şair, yukarıdaki

dizelerde bu kokuların içinden kendini en çok mest eyleyen ve mutlu eden kokunun Cıpar'ın kokusu olduğunu ifade eder.

“Gençlik tatlı, sevgi şirin bilene,
Ondan tatlı, akraba ve baba-anne.
Onca güzel ve şirinin içinden,
Rastlar mı hiç baba şirine?” (Kuluyev, 2015, s. 16)

Şair, hayatta gençliğin atlı olduğunu, sevginin ise şirin olduğunu hatta bunlardan daha tatlı gelenin akraba ve anne-baba olduğunu ifade eder. Babanın da hayatta onca güzel şey içinden evlat sevgisinden daha şirin şeye rastlamadığını da söyler.

“Öldü bebek , damarda kan durarak,
Fersiz yanıp sönen çıra olarak.
Dipsiz-geniş olsa bile, elimden,
Utanmadan aldı seni boz toprak.” (Kuluyev, 2015, s. 16)

Şair, yukarıdaki dizelerde, bebeğinin kanının durarak öldüğünü, dipsiz ve geniş olan toprağın utanmadan çocuğu Cıpar'ı utanmadan elinden aldığını söyler.

“Gitti bebek, biraz önce o vardı,
Gözü açılıp, yeni yeni oynardı.
Soğuk kabre kâr değildir yaptığı,
Bebeği acımadan, kopardı.” (Kuluyev, 2015, s. 16)

Alıkul Osmonov, bebeğinin yeni yeni gözünün açılıp oynamaya başladığını söyler ama toprağın bebeğini kendisinden ve hayattan acımadan aldığını da ifade eder.

Alıkul Osmonov, “Bükön” adlı şiirinde “Bükön” adındaki bir kız çocuğundan bahseder.

“Bükön, minik burunlu üç yaşında bir kızdır,

Düşüp kalkar yüz defa, dert başında bir kızdır.” (Kuluyev, 2015, s. 8)

“Kıs kıs güler, az ağlar, fazla gülmez inada,

O, doksanlık uludan hoş konuşur yine de.” (Kuluyev, 2015, s. 8)

Osmonov, yukarıdaki dizelerde Bükön hakkında bilgi verir. Dizelere göre Bükön üç yaşında minik burunlu, dertli bir kızdır. Şair, Bükön’ün sessiz ve az güldüğünden, fazla ağlamadığından bahseder ve onun doksan yaşındaki yaşlılardan daha hoş konuştuğunu ifade eder.

“Kımız içer, Kırgız ya, ekşitmeden yüzünü,

Bir parçacık et ile yumar tatlı gözünü.” (Kuluyev, 2015, s. 8)

“Şarkı söyle deseler ona ulu gardaşlar,

Minik Bükön gözünü kapatarak tez başlar.” (Kuluyev, 2015, s. 8)

Alıkul Osmonov’un yukarıdaki dizelerde Bükön’ün Kırgız bir kız olduğunu ifade ederek onunla gurur duyduğunu belirtir. Şair, Bükön’ün Kırgız olduğu için yüzünü ekşitmeden kımız içtiğinden, bir parça etle gözlerini yumduğunu söyleyerek de eti millet olarak sevdiklerini de ifade eder ve büyükler Bükön’den şarkı söylemesini istediklerinde, Bükön’ün onların isteğini ikiletmeden hemen şarkı söylediğini ifade eder.

“Çok özledim babamı, hemen geri gelse!” der.

“Düşmanları yenerek dileğimi alsın!” der.” (Kuluyev, 2015, s. 8)

“Bunu duyan yaşlılar için için üzülür,

Boncuk boncuk acı yaş gözlerinden süzülür.” (Kuluyev, 2015, s. 8)

Bükön babasını özler ve babasının düşmanları yenerek hemen gelmesini ister. Minik Bükön’ün bu isteğini duyan yaşlılar çok üzülür hatta gözlerinden yaşlar gelir.

“Çünkü üç yıl olmuştu babacığı öleli.

Üç yıl oldu buraya kara haber geleli.” (Kuluyev, 2015, s. 8)

“Mermisiyle düşmanın erce şehit olmuştu,

Babacığı gelmez diyarlarda kalmıştı.” (Kuluyev, 2015, s. 8)

Yukarıdaki dizelere göre Bükön’ün babası üç yıl önce şehit olmuş ve haberi gelmiş. Bükön’ün babası düşmanla savaşırken şehit olmuştur.

“Onu sever bütün köy, dostluktan yok tasası,

Saçlarını Bükön’ün okşar nice babası!” (Kuluyev, 2015, s. 8)

Osmonov’un yukarıdaki dizelerde Bükön’ün babasının öldüğünü, Kırgız halkının da Bükön’e sahip çıktığını belirttiği görülür. Şair, Bükön’ü köy halkının sevdiğini, saçlarının okşayan nice babasının olduğunu ifade eder. Bu dizeler Kırgız halkının birbirini sevdiğini, birbirine sahip çıktığını gösterir. Kırgızların arasında dayanışma ve yardımlaşma olduğu anlaşılır.

3.4.2. Gelin

Vatanını ve milletini çok seven Alıkul Osmonov'un şiirlerinde halkında bahsettiği ve onları oldukça önemseydiği de görülür. O, Genel olarak yaşadıklarından dolayı iç dünyasını yansıtan şiirlerinin yanı sıra kafasını milletine de çevirir ve çevresinde olup bitenleri gözler, gözlediklerini de kaleme alır. Şairin, şiirlerinde de milletine çok önem verdiği görülür. Şiirlerinde halkın dert edindiği şeyleri dile getirerek onlara nasihatlerde bulunduğu görülür. Şair, "Utangaç Gelin" adlı şiirinde gelinlerden söz eder:

"Dur kara göz utanma,
Düğün olan eve gir.
Sağ ayağı aksayan
Adam senin erindir." (Kuluyev, 2015, s. 56)

Şair, gelin olan kızların sevdiklerinden utanmamaları gerektiğini söyler. Şair, bu şiirinde gelinlere seslenir. Savaşa gidip savaştan dönen gazi erlerin olduğundan ve gelinlerin de savaştan dönen bu erlerden dolayı utanmamaları gerektiğini söyler.

"Dur, barçagül utanma,
Boş değildir sevdiğin.
Tek kanatlı kuşudur
Barış dolu âlemin." (Kuluyev, 2015, s. 56)

Şair, bu dizelerde bir kız ismi kullanarak aslında evlenecek olan bütün kızlara hitab eder ve sevdiği kişiden utanmaması gerektiğini, sevdiği kişinin barış dolu âlemin tek kanatlı kuşu olduğunu ifade eder.

"Bilekler de bükülür,

Doru at da tökezler.

Bizden kaç kat heybetli,

Savaştan dönen yiğitler.” (Kuluyev, 2015, s. 56)

Şair, yukarıdaki dizelerde savaşa gidip orada mertçe savaşan yiğitlerden söz eder ve onların kendilerinden kaç kat daha önemli ve daha heybetli olduklarını vurgular.

3.4.3. Yenge

Alıkul Osmonov’un şiirlerinde yengesinden bahsettiği görülür. O, yengesine çok değer verir ve yengesinin düşüncelerini önemser. Şairin, “Yengeme” adlı şiirinde yengesinin mesleğini sorması ve hitabı onu etkiler.

Şair, yengesinin değerini bilir, onun için canını verebileceğinden, kendini feda edebileceğinden söz eder. Şair, vefalıdır ve kim ona iyilik ettiyse hayatına dokunan ve onu etkileyen her şey gibi şiirlerinde yer vermeyi de unutmaz.

“On- on beş yıl su gibi akıp gitti nehirden.

Tatil için köyüme geldiğim şehirden.

Yengem bana işimi sordu geçip karşıma.

Baktı, buyun uzatıp utancından, kahırdan.” (Kuluyev, 2015, s. 38)

Şair, ömründen on- on beş yıl akıp gittiğini, köyüne şehirden tatil için geldiğini söyler. yengesinin ona mesleğini sorduğunda utandığını dile getirir.

“Ağır geldi kalbime bu sorusu, hitabı

Yazılmıştı gönlüme bin kaygının kitabı.

Heveslenip dururken şair oldum diyerek,

Ne kadar da zor imiş bu sorunun cevabı” (Kuluyev, 2015, s. 38)

Şair, yukarıdaki dizelerde yengesinin onun mesleğini sorması ve soruş hitabının kendisine ağır geldiğini söyler. Halbuki şair, mesleğiyle daima övünür ve hayatta en sevdiği iş olan yazma ile de para kazanır. Yani şiir onun hayatıdır. Fakat şairin yukarıdaki dizelerde yengesinin sorusu karşısında göğsünü gere gere şair olduğunu söylemek yerine bu soru karşısında utanır ve sıkılır.

“Duymazlığa vermişim kaybolurken sınıırım.

Geçtirdim soruyla, ben yengemi tanırım

Ben kendimi beğenip gersem bile göğsümü,

Gerçek kötü, güçsüz bir şairmişim sanırım.” (Kuluyev, 2015, s. 38)

Şairliğiyle daima kendini öven, kendini beğenen, hatta kendini Shakespeare’le kıyaslayan şair Alıkul Osmonov, yengesinin mesleğini sorması ve hitabı karşısında kendini kötü ve güçsüz bir şair olarak hisseder.

“Resim gibi huzurlu kurban olam yüzüne,

Gözlerimi kapatan, kapattıran gözüne,

Elma gibi ak yüzün kışkandırır güneşi,

Kuşu gibi edalı yenge kurban nazına.” (Kuluyev, 2015, s. 48)

Şairin, şiirlerinde pek çok kez yengesini övdüğü görülür. Şair, bu şiirlerinde yengesinin kendi üzerindeki emeğinden de bahseder. Osmonov, yukarıdaki dizelerde de yengesinin yüzünün elma gibi ak olup güneşi kışkandırdığını ve kuşu gibi edalı olan yengesinin nazından bahsettiği görülür.

“O boynuna taktığın süse, işe kurbanım,

Beni çekip çeviren ağız, dişe kurbanım.

Kovalarla yürürken yürüdüğün toprağa,

Geceleyin gördüğün mutlu düşe kurbanım.” (Kuluyev, 2015, s. 48)

Şair, yengesinin kendisine yön verdiğini aksettirir. Ayrıca yengesinin taktığı kolyeden, yengesinin yaptığı hizmetlerden ve kurduğu düşlere de kurban olduğunu söyler.

“Sütlerini koyduğun tabağına kurbanım,

Hür halkına verdiğin kaymağına kurbanım.

Zamanında yaptığın sağımına ey yengem,

Kaymağına, sütüne, hem yağına kurbanım.” (Kuluyev, 2015, s. 48)

Şair, yengesinin köyde hayvanlara baktığını, halkına kaymak verdiğini, hayvanları sağdığını söyler. Yengesinin yapmış olduğu bu işlerin de değerli olduğunu şiirlerinde aksettirir.

“Çapçağının uçları güzel yengem şıkırdar,

Şıkırdarsa bu kalbim fokur fokur fokurdar.

Yüreğimi oynatan azametini bitmesin,

Kurbanım ben senin, kalpte şimşek şakırdar.” (Kuluyev, 2015, s. 48)

Alıkul, yukarıdaki dizelerde yengesinin azametini dile getirir.

3.5. İşçi

Halkını çok seven Alıkul Osmonov şiirlerinde onlardan da söz etmeyi eksik etmez. Vatanını ve milletini çok seven şairin, bazı şiirlerinde vatanındaki işçileri

övdüğü görülür. İşçilerin işlerini el emekleriyle yapmaları, onların güçlerinin kimseyle boy ölçüşemeyeceğini ve emek vererek yaptıkları işlerin ne kadar değerli olduğundan söz eder.

“Ağabeyin sevgiye, sana yasak koyar mı?

İyiliği öldürüp hoş canına kıyar mı?

İkimizi denkleyip ölçüp baksan bir kere,

Bir işçinin ufkuna ölçü, sınır uyar mı?” (Kuluyev, 2015, s. 146)

Şairin yukarıdaki dizelerde bir işçiyle kendisinin ölçüldüğü zaman işçinin kendinden daha iyi olduğunu dile getirir. İşçilerin ufkunun sınırsız ve ölçüsüz olduğunu ifade eder.

“Sana iyi hayatın uzak, yaban elleri,

Elindedir şöhretin allı pulu yolları.

İkimizi tartıda ölçüp baksan bir kere,

Ki sağlamdır işçinin bilekleri, kolları.” (Kuluyev, 2015, s. 146)

Alıkul Osmonov, yukarıdaki dizelerde işçilerle kendini kıyas ettiğini görür. Fakat bu kıyasta kendisi değil işçiler üstün gelir. Şair bir tartıda işçi ile ölçülecek olsa işçinin bileklerinin ve kollarının kendisinden sağlam olduğunu söyleyerek onların daha güçlü olduklarını ifade eder.

“Gönlün benden yüksektir, gönlün şevkin, nazındır.

O cömerttir sınımsız, hep bahardır, yazındır.

Teraziye düzleyip eğer bizi ölçersen,

Fark edersin işçinin ömrü daha uzundur.” (Kuluyev, 2015, s. 146)

Osmonov, işçilerin gönlünün kendi gönlünden daha yüce olduğunu, cömert ve sıcak olduğunu ifade eder. Bu şekilde onun hayatının hep bahar olduğunu söyler. Şair eğer terazide işçiyle ölçülecek olsa işçinin ömrünün daha uzun olduğunu vurgular.

Şairin bir şiirinde büyük bir evi boyayan boyacıdan bahsettiği görülür. Bu boyacıyı ve boyacının yaptığı işin ne kadar değerli olduğunu dile getirir.

“Bir boyacı büyük evi boyadı,
Moral bozan karanlığı koymadı.
İşbu adam, işbu sırlı giyimli
Bu dünyanın üstündeki kaymağı!” (Kuluyev, 2015, s. 148)

Şair, bir boyacının büyük bir evi boyadığından , evin önceki karanlık halinden bir eser kalmadığından söz eder. Bu işi yapanın giyimi sırlı olan boyacıya ait olduğunu belirterek dünyanın üstündeki kaymak gibi olduğunu söyler.

“Gitti, gitti, gitti evin gadası,
Çok sevindi oğlu, kızı, babası.
İşbu adam, işbu eski giyimli
Bu dünyanın en temiz, en hası.” (Kuluyev, 2015, s. 148)

Şair, evin moral bozan o havasının gittiğini, evdekilerin çok sevindiğini, bu işi yapanın, eski giyimli, dünyanın en temiz adamı olan boyacı olduğunu vurgular. Şairin şiirlerine bakıldığında işçiye ve işçinin emek verdiği her işe değer verdiği görülür ve şiirlerine bakıldığında okuyucularına da işçilerin ne kadar değerli olduğuna dikkat çekmeye çalışır.

“Ev parladı, dip köşeler açıldı,
Ömre keder tozlar yere basıldı.
Sözü kaba, heyecanlı bu adam
Bu dünyanın asilinden asıldı.” (Kuluyev, 2015, s. 148)

Şair, evi boyayıp parlatan bu boyacıncının sözünün kaba ve kendisinin heyecanlı olduğundan söz eder ve satırlarına işinin dünyanın en asillerinden daha asil olduğunu da ekler.

“En geç yatıp, erken kalkar kedersiz.
Fikrini der, resim çizer kalemsiz.
Haysiyetli, böyle büyük meslekten
Benim babam nasıl kalmış habersiz?” (Kuluyev, 2015, s. 148)

Şair, boyacıncının geç yatıp kedersiz kalktığından, fikrini elinde kalem olmadan çizdiğini söyleyerek boyacıncının sanatını icra ettiğini ifade eder.

3.6. Vatan

Vatanına ve milletine oldukça düşkün olan Alıkul Osmonov’un şiirlerinde vatanını da kişileştirerek onunla da konuştuğu görülür. Şairin şiirlerinde rastlanan en önemli özelliklerden biri de budur. Osmonov, vataniyle konuşur, vatanına seslenir, vatanına tavsiyeler verir ve onun iyi olması için elinden geleni yapacağını söyler. Şair aslında imgeler kullanır.

“Kalın giyin, yolun zorlu, üşürsün,
Kış çok soğuk... fırtına var, boran var...
Soğuşunu ben boynuma alayım,

Yol açayım, biraz bekle, Vatanım!” (Kuluyev, 2015, s. 128)

Şairin yukarıdaki dizelerde vataniyle konuştuğu görülür. Vatanına yolunun çetin olduğunu söyler. Şairin, aslında burada bağımsızlık mücadelesi vererek varlığını sürdürmek isteyen Kırgız halkına tavsiyelerde bulunduğu anlaşılır. Bu mücadelenin zorlu olacağından, kendini sağlama alması gerektiğini vurgular ve vatanının, Kırgız halkının çektiği sıkıntıları soğuk olarak imgeleyen şair bu soğuğu kendisinin üstlenmek istediği görülür.

“Gece kötü... bir felaket olmasın,

Lanet gelir, atlar ürker de kaçar...

Çileleri ben boynuma alayım,

İz açayım, biraz bekle, Vatanım!” (Kuluyev, 2015, s. 128)

Osmonov, vatanında bir felaket olmasından korkar ve bundan endişe duyar. Bu felaketlerden lanet olarak bahseder, Şair yukarıdaki dizelerde vatanının ve Kırgız halkının çektiği çileleri kendisi üstlenmek ister.

“Bahar deme... Yel çarpmasın, dikkat et,

Elbet gider, gökten kara bulutlar...

Her derdini ben boynuma alayım,

Hasta olma, ben olayım, Vatanım!” (Kuluyev, 2015, s. 128)

Şair, yukarıdaki dizelerde vatanını ve halkını uyarır. Baharın geldiğine kanıp da yeiln çarpmamasını söyler. Yani her şey güzel gider gibi olursa barışın geldiğini, her şeyin düzeldiğini sanıp da rehavete kapılmamalarını söyler. Şair vatanının her derdini kendine boynuna almak ve vatanının rahat olmasını ister.

3.7. Kopuz

Telli, algı aletlerinden biri olan kopuz, Türk enstrümanlarından biridir. Milliyetçi bir şair olan Alıkul Omonov, iirlerinden kopuza da değinmiştir.

“ tellidir, tek başına bir kopuz,
alınamaz, ses veremez o kolsuz.
Kolay gelir, basit gibi görünür,
Sınırsızdır sanatıyla hem sonsuz.” (Kuluyev, 2015, s. 70)

Şair kapuzun  telli olup kendine kendine alınamayacağından alınması için bir kola ihtiyaç duyulduğundan bahseder. Şair kopuzun kolay alınıp basit gibi grndğun söyler, sanatının ise sınırsız olduğunu da ekler.

“Devirleri hasret ile sayıp biz,
Bizim rahat günümüze gelen iz.
Çok sulardan geçip geldi bu kopuz,
Halkı gibi sade, yalın, tertemiz.” (Kuluyev, 2015, s. 70)

Şair, kopuzun tarihi süreç içerisinden geçip bugünlere kadar gelen, tarihten bir iz olduğundan, Kırgız halkı gibi sade ve tertemiz olduğundan bahseder.

3.8. Mezar Taşı

Dünyada, toplumlardaki önemli kişileri unutmamak için ve o kişilerin byklğunn daima hafızada kalması için onlar adına anıtlar yapılır. Alıkul Osmonov da kendisi için böyle bir anıt istemediğini dile getirir. Fakat kendisini hatırlamak için olan kabristana karşı da boynunun kıldan ince olduğunu dile getirir.

“Anıt dikmem sırf anılmak adına,
Bir şey yapmam gelmek için yâdına.
Dönmez güne hemen kalkıp giderim,
Rastlasa da mutlu günler tadına.” (Kuluyev, 2015, s. 50)

Şair, öldükten sonra insanların kendilerini anması için anı istemediğini ant adlı şiirinde dile getirir. Ölüme birden gitse bile, yaşadığı güzel günler olsa da insanların hatırına gelmek için bir şey yapmayacağından söz eder.

“Kabristana mecbur boyun eğirim,
Tek akıtır, nefes verir ciğerim.
Bilmeyene varmaz benden ululuk,
Bilenlerle artar benim değerim.” (Kuluyev, 2015, s. 50)

Alıkul Osmonov hatıra gelmemek için bir şey yapmak istemez. Lakin kabristana mecbur olarak boyun eğeceğinden söz eder. Onu tanımayan insanların onun büyüklüğünü bilmeyeceğinden onu tanıyan insanla da değerinin artacağını dile getirir.

SONUÇ

Kırgız halkı atalarını hiçbir zaman unutmayan ve onları güzellikle yad eden bir millettir. Bundan dolayı modern Kırgız Edebiyatının liderlerinden olan Alıkul Osmanov'un şiirleri yaşadığı dönemden bu zaman dilimine kadar Kırgız halkının dilinde dolaşıp durmuştur. Alıkul Osmanov'un şiirlerinde kullandığı tematik kavramların tarihin derinliklerinde nasıl işlendiklerinin ortaya çıkması çalışmayı önemli hale getirmiştir.

20.yüzyılın ilk yarısında Çarlık Rusya'sından Bolşevik ihtilaline geçiş Kırgızistan halkı için zorlukların başlangıcı olarak görülür. Bu dönem de Kırgız edebiyatının ve dünyaca tanınmış Cengiz Aytmatov'un babası Kır Törökul Aytmatov, ünlü Kırgız dilci Kasım Tınıstaov gibi birçok aktivistin Staline karşı duruşları nedeniyle katledilmesi Alıkul Osmanov ruh dünyasında derin yaralar açmıştır. Sovyet döneminin edebi ve tarihi açıdan incelenmesi açısından o devrin Kırgız sanat dünyası önderi Alıkul Osmanov'u irdelemek çalışmamamızın başlıca amacını oluşturmuştur.

Edebi eserler kültürün ve tarihin aynasıdır. Otuz beş yaşında hayata gözlerini yuman Alıkul Osmanov'un halkına komünizmin yaşattıkları acılar diğer Kırgız yazarlar gibi eserlerinin başlıca temalarını oluşturmuştur. Bu temaların ortaya konması devrin kültürünü ve yaşanan olayları yansıtmak bakımından önemlidir.

Çüy şehrinin Cayıl kasabasına bağlı olan Kaptal Arık köyünde 1915 yılında dünyaya gözlerini açan Alıkul Osmanov utangaç bir karaktere sahip olup kitaplarını bile insanlardan kıskanan bir şairdir. Kısacık ömründe birçok eser yazmıştır. Yetimhanede büyümesi onun kişiliğinde ve edebiyatçılığında büyük rol oynamıştır.

Eğitim hayatına yetim çocukların kaldığı yatılı bir okulda başlayan Alıkul Osmanov, Bişkek'teki enstitüye devam etmiş, burada hastalanarak köyüne geri dönmüştür. 1932 yılında köyünde tanıştığı Yazarlar Birliği Vakfı başkanı Aalı Tokombayev'un "Çabuul" dergisine kendisini alması edebi anlamda bir dönüm noktası olmuştur. Bu arada eğitimine ara vermeden "Çabuul" dergisinde sanatını göstermeye çalışmıştır.

Zorluk ve yoksulluk içinde bir hayat süren Alıkul Osmanov, Leninchil Kaş gazetesinde çalışarak geçimini sağlıyordu. Bu gazetede çalıştığı yıllarda çok sayıda şiir yayımladı. "Sevgi" şiiriyle ünlendi ve Kırgız-Türk edebiyatına büyük katkı sağladı.

Derleme olan “Alıkul Osmonov Ben Şairi Kırgız’ın” adlı eserde ölüm, hasretlik, vatan sevgisi, aşk, musiki, kopuz, anne baba ve evlat sevgisi, içe dönüklük, mezar taşı, hayatın güzelliği, Issık Göl, amcasınının hanımını kaybetmesinden dolayı yengesi, işçi, tabiatın verdiği güzellik, kader, tevekkül, nasihat gibi konuları ele alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşının verdiği yıkım Alıkul Osmanov’u çok etkilemiştir. Maddi ve manevi anlamda yoksulluk çeken Alıkul Osmanov verem hastalığına yakalanmış ve 12 Aralık 1950 tarihinde hayata gözlerini yummuştur.

Kırgız edebiyatının öncülerinden sayılan Alıkul Osmanov, Kırgız toplumuna verdiği mesajlarla onları doğru yolda olmaya sevk etmiştir. Şairliği ön planda olsa da tiyatro yazarlığı yapmıştır. Ayrıca Kırgız kültürünün derin bir araştırmacısıdır Alıkul Osmanov. Kırgız gençlerine eserlerinde nasihatlerde bulunarak savaşız bir toplum hayalini kurmuştur. Dönemin modern Puşkin’i olarak da anılan Alıkul Osmanov dünya milletlerinin sevgiyle bir arada yaşamasını gönülden istemiştir.

Alıkul Osmavov sadece şair değildir, tiyatrocudur, folklorcudur, tercüme yazarıdır. Ama kendisi şiirleriyle Kırgız Türkleri arasında büyük bir saygıyla anılan kişi haline gelmiştir. Hayatı kısa süren Alıkul Osmanov savaşların verdiği kasvetli havanın dağıtılmasında topluma öncülük etmeye çalışmış ve rehber olmuştur.

KAYNAKÇA

- Alimov, U. (2003). *Kırgızistan'da Akınlar ve Akınlık Geleneği*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alimov, U. (2010). *Kırgız Aytışları*. İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arat, R. (1992). Kırgızistan. *İslam Ansiklopedisi VI*. içinde
- Arıklı, E. (2015). *Başlangıçtan Günümüze Kırgızistan ve Kırgızlar*. Ankara: Nüans Kitabevi.
- Artıkbayev, K. (2013). *XX. Yüzyıl Kırgız Edebiyatı Tarihi*. (M. Dıykanbayeva, Çev.) Ankara: Bengü Yayınları.
- Baycigitov, K. (1985). *Kırgız Mifleri*. Frunze.
- Bayırbaş, S. (2016). Arap Dilbilimcilerinin "Anlam Değişmesi" Olgusuna Yaklaşımları- İbnkuteybe Örneği- V. Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı II., (s. 215-231).
- Beşirli, H. (2011). Kırgızistan'ın Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Yapısı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi S. Güz:15* (s. 313-331). içinde Ankara.
- Budak, F. (2000). *Kırgızistan'ın Dünü, Bugünü, Yarını*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Cakıpbekuulu, C. (1995). *Alıkulga Taazim*. Bişkek: Kırgızistan.
- Cakıpbekuulu, C. (2001). *Alıkuldun Batpas Küünü*. Bişkek: Kırgızistan Yazarlar Birliği.
- Cigitov, S. (1998). *Akından Eki Ömürü*. Bişkek: Kırgızistan Basma Üyü Mektep.
- Cigitov, S. (2003). *Kırgız Adabiyatının Tarihi Suroo Cooptor Küzgüsünde: Adabiyat Tarihinin Mezgildeştirüü Maselesi*. Bişkek: Bişkek tayms.
- Cumakunova, G. (2000). Kırgızların Nooruz Kutlamalarında Eski Türk İnançlarının İzleri. *Türk Dünyasında Nevruz -Üçüncü uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (Elazığ, 18-20 Mart 1999)*. Ankara: Atatürk kültür Merkezi Yayınları .
- Cusupov vd. ((2011b)). *Kırgızdar*. Bişkek: Biyiktit.
- Cusupov, K. (1991). *Sapar Kitep*. Bişkek: Adabiyat.
- Çeçen, A. (2003). *Türk Devletleri*. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.

- Çengel, H. (2005). *Kırgız Türkçesi Grameri Ses Ve Şekil Bilgisi*. Ankara: Alçağ Yayınları.
- Çeribaş, M. (2012a). *Kırgız Türklerinde Manasçılık Geleneği ve Manasçılar*. Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Çorotekin, T. (2002). Kırgızistan Cumhuriyeti. *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt 19). içinde Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Demiryürek, M. (2018). Ahmet Zuhuri Danışman ve Bir Kırgız Masalı. *ÇÜTAD Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi* (Cilt 3). içinde
- Dıykanbayeva, A. (2004). *Kırgız Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Dıykanbayeva, M. (2016). *Kırgızlarda Atalar Kültü*. Konya: Kömen Yayınları.
- Doğan, S. (2009). *Kırgız Masalları Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı.
- Erdem , M. (2005). *Kırgız Türkleri Dinî ve Sosyal Hayat*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Erdem, M. (2000). *Kırgız Türkleri*. Ankara: Asam Yayınları.
- Erşahin, S. (1999). *Kırgızlar ve İslamiyet- Göçebe Bir Türk Boyunun İslamlaşma Tarihi Üzerine Bir Deneme*. Ankara: SEK.
- Gökalp, Z. (2019). *Kitaplar I. (haz. Şevket Beysanoğlu, vd.)*. İstanbul : YKY yayınları.
- Gürbüz, Y. (2004). *Orta Asya'nın Ortasında Bir Ada: Kırgızistan*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.
- İsmailova, G. (2005). *Kırgız Mizahı ve Mizah Tipleri*. İzmir: İrfan Kültür ve Eğitim Merkezi.
- Işık, M. (2016). *Türklerin Kültür Kökeni*. İstanbul: Yediveren Yayınları.
- Kalkan, M. (2006). *Kazaklar ve Kırgızlar*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Kallimci, İ. (2002). *Çağdaş Kırgız Şiiri ve Alikul Osmonov'un Kırgız Şiirindeki Yeri*. Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Kapağan, E. (2017). Kırgız AKını Arstanbek'te Milli Birlik ve Bağımsızlık Fikri. VI.(2).

- Kara, F. (2013). Kırgız Sovyet Devletinin Oluşması. *JASSS* (Cilt VI, s. 1749-1767). içinde 2013.
- Karakaş, Ö. (2021, Ekim 28). *Gök sakallı ihtiyar “Kojo-Kuday”ın Ağacı, Türk’ün alamet-i farikası “KAYIN”*. evrenseldevinim.com: <https://www.evrenseldevinim.com/amp/g%C3%B6k-sakall%C4%B1-ihtiyar-kojo-kuday-%C4%B1n-a%C4%9Fac%C4%B1-t%C3%BCrk-%C3%BCn-alamet-i-farikas%C4%B1-kayin> adresinden alınmıştır
- Kasapoğlu Çengel, H. (2017). *Kırgız Türkçesi ve Grameri (Ses ve Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumları Yayınları.
- Kayıpov, S. (2005). *Folklor Üzerine Yazılar*. Bişkek: Bişkek KMTU Yayınları.
- Koçkunov, A. (2014). Kırgız Halkı ve Geleneksel Kültürleri. *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt 19, s. 544-550). içinde Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Koşoyev, M. (2006). *Kırgız Eli, Tarihi Cana Ruhü*. Bişkek: Biyiktit Plus Basmakanası.
- Kulamshaeva, B. (2016). *Toplumdilbilim Işığında Kırgızların Dili ve Kültürü*. İstanbul: Kriter.
- Kuliyev, K. (2015). *Ben, Şairi Kırgız’ın*. Ankara: Karınca Creative Ajans Matbaacılık.
- Kuluyev, K. (2015). *Alıkul Osmonov Ben, Şairi Kırgız’ın*. Ankara: Türksoy.
- Kundakcı, M. (2019). *Kırgız Zamane Edebiyatı*. Ankara: Bengü.
- Naskali, E. (1996). Kırgız Şairi Alıkul Osmonov. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. içinde
- Orozbekova, Ç. (2004). *Kırgız Adabiyatının Tarihi* (Cilt 1). Bişkek: Şam Yayınları.
- Ölçekçi, T. (2014). *Kırgızların Sosyo-Kültürel Durumları*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Özgen , N. (2014). *Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında 1900-1950 Kırgız Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pay, S. (2015). *Kırgızistan'da İslam bir Diriliş ve Varoluş Mücadelesi*. Bursa: Emin Yayınları.
- Polat , F. (2011). Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan Eğitim Politikaları ve Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme. (36), s. 1-18.
- Roux, J. (2014). *Orta Asya - Tarih ve Uygarlık*. (L. Özcan, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Sağlam , A. (2017). *Kırgız Etnik Kimliği ve Ulus Devlet Yapılanması* . İstanbul : Nur Basım Yayın .

- Saray, M. (1993). *Kırgız Türkleri Tarihi*. İstanbul: Nesil Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Saray, M. (2002). Kırgızistan. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXV.). içinde Ankara: TDV Yayınları.
- Saytlkanova, N. (2019). Türk Ekini. *Büyük Kırgız Devleti*. Dil ve Kültür Dergisi.
- Soltonoyev, B. (2018). *Kırgız Tarihi I- II*. (M. Dıykanbayeva, Çev.) Ankara: Kömen Yayınları.
- Söylemez, O. (2019). *Çağdaş Türk Edebiyatları II*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını No:1711.
- Tekin, A. (2010). *Sovyetler Birliği Döneminde Kırgızistan*. Elazığ: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ümötaliyev, Ş. (1958). *Alıkul Osmonov*. Frunze : Kırgızmambas.
- Yazı, M. (2007). *Çarlık Rusya Döneminde Kırgızlar*. Elazığ: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Fırat Üniversitesi Sosyala Bilimler Enstitüsü.
- Yeşilçiçek, V. (2018). Türk Dünyasının iki 'Göl Şairi' Haşim ve Alıkul. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* (s. 229-239). içinde Ankara: TDK.
- Yudahin, K. (1994). *Kırgız Sözlüğü* (Cilt I.). (A. Taymas, Çev.) Ankara: TDK Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Muammer İĞDEŞ, 1999 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Kahramanmaraş'ta mezun olduğu lisede Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak göreve başladı. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarda yurt içi başta olmak üzere yurt dışında Kazakistan Almatı'da TÖMER, Türkmenistan Aşkabat'ta TÖMER ve Türk-Türkmen Anadolu Lisesinde öğretmen ve idarecilik görevinde bulundu. Hâlen Kahramanmaraş Şehit Erol Olçok Proje Anadolu İmam Hatip Lisesinde Müdür Başyardımcısı olarak görevine devam etmektedir. Evli ve 3 çocuk babasıdır.